

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

AYLA ÇINAROĞLU'NUN ÇOCUK ROMANLARINDA
DİLİN KULLANIMI VE EVRENSEL DEĞERLER

ESRA ARISOY
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. FUNDA TOPRAK

Konya - 2014

T. C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Esra ARISOY
	Numarası	108303011010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi/ Türkçe Eğitimi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Ayla Çınaroğlu' nun Çocuk Romanlarında Dilin Kullanımı Ve Evrensel Değerler

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Esra ARISOY

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Esra ARISOY
	Numarası	108303011010
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi ABD. / Türkçe Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. FUNDA TOPRAK
Tezin Adı	Ayla Çınaroglu'nun Çocuk Romanlarında Dilin Kullanımı ve Evişsel Değerler	

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma 20.06.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Funda TOPRAK	Danışman	
Prof. Dr. Mehmet Kirbiyık	Üye	
Doç. Dr. Osman Uyank	Üye	

ÖN SÖZ

Edebî eserler, çocukların eğitiminde etkilidir. Çocuklar, kitaplar sayesinde geniş bir dünya görüşü, eleştirel düşünme becerisi kazanabilirler. Edebiyatla tanışan çocuk; düşünür, yorum yapar, farklı bakış açılarını tanır, kendini bir birey olarak ifade eder.

Edebiyat, çocuğun dil gelişiminde de etkilidir. Çocuğun dil becerilerini zenginleştirmek için onun karşısına dil dokusu sağlam, kalıcı, ahlakî değerleri işleyen edebiyat eserlerini çıkarmak şarttır. Bu yüzden çocuk kitaplarında, dilin titizlikle kullanılması zorunludur. Yazılan eserlerin edebî ve estetik değeri olmalıdır. Dil ve anlatım bakımından seslendiği yaş grubuna uygunluğu önemlidir.

Kitaplar, çocuklara ana dilinin güzelliğini hissettirir. Çocuk kitaplarında, dilin zenginliği olarak kabul görmüş söz varlığına yer verilmelidir. Söz varlığına eserlerinde çok sayıda yer veren yazar, çocuğun okuma zevk ve alışkanlıklarını geliştirirken çocukta dil sevgisi ve bilincinin oluşmasına hizmet eder.

Sosyal hayatta önemli bir belirleyici, karar verme sürecinde bir ölçüt olan “değer” kavramı, yüzyılımızda bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkar. “Değer” kavramının en çok eğitimi üzerinde durulmaktadır. Yaşadığımız dönemde değerlerde yaşanan çözümler, aile ve eğitim kurumlarının değerler eğitimindeki yetersizliği, toplum değerlerinin gelecek nesillere aktarılamamasına neden olmaktadır. Değerler eğitiminde en önemli ve etkin rolü aile üstlenmiştir. Çocuk, okul çağına geldiğinde ise bu göreve eğitim kurumları dâhil olur. Özellikle Türkçe dersi, değerler eğitimi için son derece uygun bir derstir. Türkçe ders kitaplarındaki edebî metinler, değerlerin çocuğa kazandırılmasında önemli bir araçtır.

Değerlerin aktarımında, öğretim programlarının yanı sıra edebiyatın da önemi yadsınamaz. Yazar ve şairler, çocuklara değerleri kavratmak ve değerleri çocukta davranış hâline getirmek gibi bir sorumluluğa sahiptir. Çocuklar için yazılan kitaplarda, toplumun benimsediği değerlere yer verilerek ahlak eğitimine yardımcı olunmalıdır.

Ayla ınaroğlu (1939-) ocuk edebiyatı alanında eserler veren ağdaş yazarlarımızdandır. Kaleme aldđđı eserler tür bakımından oldukça zengindir. Yetmişi aşkın sayıda kitabı olan ınaroğlu, her geçen yıl yeni kitaplarla ocuk okurlarının karşısına çıkmaya devam etmektedir.

Bu alışma, Ayla ınaroğlu'nun romanlarında yer alan evrensel değerleri ve kullanılan söz varlığını -deyim, atasözü, ikileme- tespit etmek için yapılmıştır.

Araştırma; giriş, beş bölüm, sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır:

Giriş bölümünde, araştırmaya konu olan değerler eğitimi ve söz varlığı hakkında kavram bilgisinin yanında araştırmanın amacı, önem ve sınırlılıkları yer almıştır.

Birinci bölümde, ocuk edebiyatıyla ilgili bilgilendirme yapılmıştır. ocuk edebiyatının tarihsel gelişimi anlatılmıştır. ocuk edebiyatına ait eserlerin taşıması gereken özellikler tespit edilmiştir.

İkinci bölümde, ocuk edebiyatı alanında eser veren önemli yazarlardan Ayla ınaroğlu'nun hayatı, eserleri ve sanatı üzerinde durulmuştur.

nc bölümde, çalışmada izlenen yöntem bilgisi paylaşılarak evren ve örneklem tanıtılmıştır. Araştırmanın basamakları hakkında bilgi verilmiştir.

Dördüncü bölümde, Ayla ınaroğlu'na ait Mago ve Tlş adlı romanların söz varlığı üzerine yapılan inceleme paylaşılmıştır.

Beşinci bölümde, Ayla ınaroğlu'nun ocuk romanlarında yer alan evrensel değerlere ait bulgular yer almıştır.

Sonuç bölümünde ise tezin genel bir değerlendirmesi zet hâlinde sunulmuştur.

Kaynakçada, yararlanılan kaynaklar sıralanmıştır.

Çalışmalarım boyunca benden yardım ve desteğini esirgemeyen aileme ve arkadaşlarıma; tez çalışmamı yöneten, fikir ve tecrübeleriyle bana yol gösteren danışman hocam Sayın Prof. Dr. Funda TOPRAK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Konya, 2014

Esra ARISOY

T. C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Esra ARISOY	
	Numarası	108303011010	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi/Türkçe Eğitimi	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Funda TOPRAK	
	Tezin Adı	Ayla Çınaroğlu'nun Çocuk Romanlarında Dilin Kullanımı ve Evrensel Değerler	

ÖZET

Bu tez, çocuk edebiyatı yazarlarından Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler üzerine bir çalışmadır. Çalışmamızda Çınaroğlu'nun Mago ve Tülüş adlı eserleri incelenmiştir. İncelemeyi yapmaktaki amacımız, değerler eğitimi ve değerler eğitiminin gerekliliğini açıklamak, çocuk edebiyatı alanında birçok eser veren Ayla Çınaroğlu'nun Mago ve Tülüş adlı iki çocuk romanında evrensel değerleri tespit etmek ve yazarın romanlarda kullandığı söz varlığını –deyim, atasözü, ikileme- belirlemektir.

Çalışmada, ilk olarak her iki romandan beş yüzer kelimelik dört örneklem oluşturulmuştur. Seçilen örneklerde söz varlığı öğeleri -deyimler, atasözleri, ikilemeler- tespit edilmiştir. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığına ait programlarda

ve alandaki diğer çalışmalarda adı geçen evrensel değerlerin romanlardaki örnekleri paylaşılmıştır.

Nitel araştırma tekniklerinden tarama tekniğiyle sürdürülen bu çalışmada, Ayla ınaroğlu'nun dili nasıl kullandığı ve romanlarında yer alan evrensel değerler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Değerler Eğitimi, Söz varlığı, Ayla ınaroğlu, ocuk Edebiyatı.

T. C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Esra ARISOY	
	Numarası	108303011010	
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi/ Türkçe Eğitimi	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Funda TOPRAK	
	Tezin İngilizce Adı	The Use Of Language and Universal Values İn The Novels For Children By Ayla Çınaroğlu	

SUMMARY

This paper is a study on the usage of the language and the universal values in Ayla Çınaroğlu's novels for children. Çınaroğlu's novels named Mago and Tülüş are studied in the paper. Our aim in this study is to explain the education of values and the need for it, to identify the universal values in Ayla Çınaroğlu's novels Mago and Tülüş, who has lots of works on children's literature and to examine her studies according to the principles of children's literature by defining her usage of language-vocabulary items.

In the study 500 -word- for samples are chosen from both of the novels at first. The vocabulary items in the chosen samples- idioms, proverbs and handiadyoins- are identified. Then, the universal values taking place in the programs

by ministry of education and other studies in the literature are looked for in the novels.

The importance of the values education in the novels for children is focused on in the study, made by using scanning techniques. It is also suggested that the works of literature for children should aim to enrich their vocabulary.

Key Words: Education of Values, Vocabulary, Ayla Çınaroğlu, Children's Literature.

Kısaltmalar Dizini

Bk.	: Bakınız
M	: Mago
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
T	: Tülüş
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: ve benzerleri

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	vi
SUMMARY	viii
Kısaltmalar Dizini	x
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç ve Önem	2
1.3. Sınırlılıklar	3
1.4.Tanımlar	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
2. Çocuk Edebiyatı	5
2.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı, Oluşumu ve Önemi	5
2.2. Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi	11
2.2.1. Dünyada Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi	11
2.2.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi	14
2.3. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler	17
2.3.1. Biçimle ilgili Nitelikler	20
2.3.2. İçerikle İlgili Nitelikler	21
2.4. Çocuk Edebiyatında Türler	25
2.4.1. Masal	25
2.4.2. Öykü	26
2.4.3. Şiir	27
2.4.4. Anı	28
2.4.5. Biyografi	28
2.4.6. Roman	29
İKİNCİ BÖLÜM	32
3. Ayla Çınaroğlu’nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri	32
3.1. Hayatı	32
3.2. Sanatı	33

3.3. Eserleri.....	35
3.3.1. Romanları	35
3.3.2. Öykü Kitapları.....	40
3.3.3. Masalları	42
3.3.4. Şiirleri	42
3.3.5. Tiyatro Eserleri.....	42
3.3.6. Yetenek Geliştirici Kitapları	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	44
4.1. Araştırma Modeli	44
4.2. Evren ve Örneklem	45
4.3. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi	45
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	46
5. Mago ve Tülüş'te Dilin Kullanımı	46
5.1. Mago ve Tülüş'te Tespit Edilen Deyim ve Atasözleri.....	46
5.1.1. İncelenen Eserlerde Tespit Edilen Deyimler	48
5.2. İncelenen Eserlerde Tespit Edilen İkilemeler	63
5.2.1. Yapı ve Kuruluş Bakımından İkilemeler	63
5.2.2. Anlam Bakımından İkilemeler	71
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	77
6. Mago ve Tülüş'te Evrensel Değerler	77
6.1. Değerlerin Önemi ve İşlevi	79
6.2. Değer ve Edebiyat İlişkisi.....	80
6.3. Türk Millî Eğitiminde Değerler	81
6.4. Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi	81
6.5. İncelenen Eserlerde Tespit Edilen Evrensel Değerler	83
6.5.1. Adalet	83
6.5.2. Aile	85
6.5.3. Arkadaşlık.....	88
6.5.4. Çalışkanlık	92
6.5.5. Cesaret	94
6.5.6. Dayanışma.....	96
6.5.7. Duyarlılık	97

6.5.8. Dürüstlük	99
6.5.9. Eğitim	102
6.5.10. Emek	106
6.5.11. Hayatla Mücadele	108
6.5.12. İyi Huylu Olma	110
6.5.13. Kanaatkârlık	114
6.5.14. Mantık Yürütme	116
6.5.15. Merhamet	118
6.5.16. Misafirperverlik	120
6.5.17. Özgürlük	121
6.5.18. Özlem	122
6.5.19. Sağlık ve Temizlik	123
6.5.20. Saygı	126
6.5.21. Sevgi	127
6.5.22. Umut	132
6.5.23. Yalnızlık	133
6.5.24. Yardımseverlik	134
SONUÇ	140
KAYNAKÇA	144
AYLA ÇINAROĞLU'NUN ÇALIŞMADA İNCELENEN ESERLERİ	150
EKLER	151
ÖZ GEÇMİŞ	155

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Bu araştırmada, üzerinde inceleme yapılan konular: Ayla ınaroğlu’na ait Mago (2006) ve Tlş (2007) isimli ocuk romanlarında, yazarın dili nasıl kullandığı ve bu romanlarda yer alan evrensel değerlerdir.

Değerler eğitimi, son yıllarda üzerinde pek çok araştırma yapılan bir alandır. İlk insandan günümüze yaşantı, tecrübe ve ilah emir ve yasaklar yoluyla oluşmuş, dünya üzerinde birçok insan tarafından benimsenip onaylanmış “değer” kavramı şöyle tanımlanır: “Değerler toplumun tarihi birikimi ile ortaya çıkan, toplumun tamamı tarafından kabul gören, toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen, tasvip ve teşvik gören, korunan kabullenilmiş ve inanışlardır” (Tural, 1992: 29).

Geniş anlamda değerler eğitimi, ahlakî, kültürel, evrensel ve bireysel alanda duyarlılık kazanmaktır. Değerler eğitiminde en önemli ve etkin rolü aile üstlenmiştir. ocuk, okul çağına geldiğinde ise bu göreve eğitim kurumları da dâhil olur. Okullarda değerler eğitimi özellikle Türkçe dersleriyle öğrenciye verilir. Kitaplar, değerlerin çocuğa kazandırılmasında önemli ve büyük bir rol oynar.

Sevgi, dürüstlük, saygı, aile gibi değer ifade eden kavramları çocuklara en güzel şekliyle edebî eserlerle ğretebiliriz. Edeb türler arasından da roman türünün çocukların eğitiminde önemli yeri vardır.

Yalçın ve Aytaş’a göre, romanların çocukların okuma alışkanlığı ve zevkini kazanmalarında eğitime katkısı tartışılmayacak kadar büyüktür. Bunun yanında çocukların kurgulanmış dünyaların içine girerek duygusal paralellik kurmalarını sağlarlar. Öğretmenlerin çocukları ders dışında romana yönlendirmesi eğitimin sınıf dışında da devam ettiği anlamına gelir (Yalçın ve Aytaş, 2011: 162).

Araştırmaya konu olan bir diğer başlık ise seçilen eserlerdeki dilin kullanımıdır. Edeb metinlerde niteliği belirleyen temel değişken, şüphesiz yazarın kullandığı dildir. Bir kitabın okuyucu tarafından sevilmesini ve tekrar tekrar

okunmasını sağlayan özellik, yazarın üslubu ve dilidir. Çocuk edebiyatı açısından da eserde kullanılan dil son derece önemlidir.

Nitelikli bir çocuk kitabı, çocuğun yazılı ve görsel kültürle iletişimini sağlayan estetik bir araçtır. Kitaplar okul öncesi dönemden başlayarak çocukları renk ve çizginin estetik diliyle tanıştıran, onlara ana dilin anlatım güzelliğini hissettiren, yaşam ve insan gerçekliğinden kesitler sunan araçlardır. Başka bir söyleyişle nitelikli çocuk kitabı erken çocukluk döneminden başlayarak çocukları sanatçı duyarlılığı ile tanıştıran görsel ve dilsel uyaranlardır (Sever, 2003: 29).

Sever'e ait bu tanımdan da anlaşıldığı üzere bir eserde kullanılan dilin niteliği büyük önem arz ettiğinden araştırmada, Mago ve Tülüş adlı çocuk romanlarında kullanılan söz varlığı incelenmiştir.

1.2. Amaç ve Önem

Bu çalışmanın amacı, değerler eğitimi ve değerler eğitiminin gerekliliğini açıklamak, çocuk edebiyatı alanında birçok eser veren Ayla Çınaroğlu'nun Mago ve Tülüş adlı iki çocuk romanındaki evrensel değerleri tespit etmek ve yazarın romanlarda kullandığı söz varlığını -deyim, atasözü, ikilemeler- tespit etmektir.

Çocukların edebî zevk kazanmasında ve okuma alışkanlığı edinmesinde kitapların önemli bir işlevi vardır. Ancak çocukların okuyacağı kitaplar rastgele seçilmemelidir. Kitaplar, biçim ve içerik özellikleri bakımından titizlikle gözden geçirilmelidir. Kitabın evrensel ve millî değerleri içermesine dikkat edilmelidir. Kitap seçiminde bir diğer önemli husus, kitapta kullanılan dil olmalıdır. Bir kitabın ana dilin sahip olduğu zenginliklere yer vermesi okura duygu ve düşünce zenginliği kazandırır. Çocuklar için kitap seçerken ve bir çocuk kitabı yazarken dikkate edilmesi gereken pek çok nitelik vardır. Çocukların dilin inceliklerini keşfetmelerini sağlamak, yaş seviyelerine uygun kelimeleri titizlikle seçmek, deyim ve atasözleri gibi sözvarlıklarına yer vermek, yalın bir anlatımla açık ve anlaşılır cümleler kullanmak bir çocuk kitabı yazarının öncelikli amacı olmalıdır. Aileler de bu niteliklere sahip kitapları seçmeye özen göstermelidir.

Bu çalışma, yazarın Mago ve Tülüş adlı romanlarında evrensel değerlere ait bulgulara ulaşmak ve yazarın üslubu, eserlerindeki dil ve anlatım özellikleri ve seçilen romanların çocuk edebiyatındaki yeri hakkında bilgi sağlamayı hedeflemektedir. Çalışmamız eğitimcilere ve anne babalara kitap seçimi konusunda yardımcı olmayı amaçlar.

Araştırma:

Ayla Çınaroğlu'nun eserlerindeki evrensel değerler ve dilin kullanımını incelemeye yönelik daha önce yapılmış bir araştırmanın olmaması,

Çocuk edebiyatı ile ilgili çalışma yapan kişilere bilgi sağlaması bakımından önemlidir.

1.3. Sınırlılıklar

“Ayla Çınaroğlu'nun Çocuk Romanlarında Dilin Kullanımı ve Evrensel Değerler” adlı çalışma, Ayla Çınaroğlu'na ait eserler arasından seçilmiş Mago (2006) ve Tülüş (2007) adlı romanlar ile sınırlandırılmıştır.

1.4. Tanımlar

Değer: “Değerler toplumun tarihî birikimi ile ortaya çıkan, toplumun tamamı tarafından kabul gören, toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen, tasvip ve teşvik gören, korunan kabulleniş ve inançlardır” (Tural, 1992: 29).

Değerler Eğitimi: Bireyde; ahlakî, kültürel, evrensel anlamda toplum değerlerine karşı duyarlılık kazandırmak amacıyla uygulanan faaliyetlerin tamamıdır.

Atasözü: “Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırılan ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözlerdir” (Aksoy, 1993: 37).

Deyim: “Bir kavramı, bir durumu ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümce” (Aksoy, 1993: 52).

İkileme: “İkileme, anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır” (Hatiboğlu, 1981: 9).

Söz varlığı: Bir toplumun diline ait olan sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelen öğeleri ve bu sözcüklerden oluşturulmuş olan deyim, atasözü gibi kalıp ifadeleri kapsayan anlamlı birlikler bütünüdür (Aksan, 2006: 13).

BİRİNCİ BÖLÜM

2. Çocuk Edebiyatı

2.1. Çocuk Edebiyatının Tanımı, Oluşumu ve Önemi

Psikoloji biliminin özellikle 19. yüzyılda gelişmeye başlamasıyla çocuğa ve çocukların eğitimine verilen önem artmıştır. Çocuk kavramı üzerine pek çok araştırma yapılmış, çocukların yetişkinlerden daha farklı duygu ve düşünce dünyasına sahip oldukları anlaşılmıştır. Bir süre sonra çocuk psikolojisi, psikoloji biliminin içerisinde özel bir dal olarak gelişme göstermiştir. Çocukların, zihin, beden, dil, ahlak vb. yönlerden gösterdikleri gelişim incelenmeye başlanmıştır. Çocuk psikolojisi üzerine yapılan araştırmalarla, çocuğun çevresiyle kuracağı ilişkilerde dili kullanma becerisindeki yeterlilik düzeyinin önemli olduğu anlaşılmaktadır. Çocuğa bu yeterliliği kazandırmak iyi bir dil eğitimi sayesinde olacaktır.

Cemiloğlu'na göre, çocuğun dil becerilerini zenginleştirebilmek için onun karşısına dil dokusu çok sağlam, kalıcı ahlakî değerleri işleyen edebiyat eserlerini çıkarmak şarttır (Cemiloğlu, 2001: 22). Çocukların dil gelişimini sağlayacak en zengin araçlar, çocuk kitaplarıdır. Çocuklar okur olarak kendi zihinsel, dilsel ve sosyal gelişimlerine uygun kitaplara ihtiyaç duyar. İşte bu noktada karşımıza “çocuk edebiyatı” kavramı çıkmaktadır. “Karşılıklı anlaşma aracımız olan dilin çocukluk dönemlerinde daha çok geliştiği ve kökleştiği dikkate alınacak olursa çocuk edebiyatının, çocukta dil gelişimini sağlayan en önemli unsurlardan biri olduğu unutulmamalıdır” (Aytaş ve Yalçın, 2011: 17).

“Çocuk edebiyatı” kavramını tanımlayabilmek ve kavramın kapsamını daha iyi anlayabilmek için bu deyimini oluşturan “edebiyat” ve “çocuk” sözcüklerinin anlamı üzerinde durmak gerekecektir.

Oğuzkan ve Alaylıoğlu'na göre, çocuk, olgunluğa erişinceye dek her yaşta ki erkek ve kızlar için yapılan bir nitelendirme değildir. Çocuk edebiyatı kapsamı içerisindeki “çocuk” ise bebeklik çağının bitimiyle ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde

bulunan kişidir. Bir başka deyişle çocuk, süt emme çağını bitirmiş, yaklaşık 2-14 yaş arasındaki, ergenlik çağına ulaşmamış insan yavrusudur (Aktaran: Kıbrıs, 2010: 11).

Çocuk anlayışında en önemli değişim Avrupa’da 16. ve 17. yüzyıllarda ortaya çıkmıştır. Bu döneme kadar çocuk yetişkinlerden ayrı bir varlık olarak kabul edilmiyor, gelişimini tamamlayamamış bir insan olarak görülüyordu. Ancak toplumsal gelişmeler, bilinçlenme ve eğitim seviyesinin artması gibi nedenler çocuğun ve çocukluğun keşfine, insanların bu konu üzerine eğilmesine fırsat sağlamıştır. Bu da çocuklar için uzmanlaşma alanlarını beraberinde getirmiştir. Çocuk hekimliği, çocuk mahkemeleri, çocuk edebiyatı vb. kavramlar böyle ortaya çıkmıştır (Yakar, Yasin Mahmut, 2007: 1).

Kavcar’a göre “Edebiyat, çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan bir sanattır. Eğitim bakımından değeri, insana çok çeşitli duyma, düşünme ve hareket etme örnekleri vermesidir. İnsan, ancak böyle geniş bir ortam içinde kendisine uygun olan yolu seçme özgürlüğünü kazanır. Tek bir roman okumak bile, bize insanların karakter yapısı, sosyal durumu, duygu ve düşünce bakımından ne kadar farklı olduklarını göstermeye yeter” (Kavcar, 1999: 4).

Edebiyat sözcüğünün köküne baktığımızda “edeb” den geldiğini, “iyi ahlak, görgü, terbiye” gibi anlamlar taşıdığını görmekteyiz. Bu açıdan bakıldığında edebiyatın eğitimin kopmaz bir parçası olduğu anlaşılır. Edebiyatın içerisinde özel bir yazarlık alanı kabul edilen çocuk edebiyatının, çocuk eğitimi için pek çok açıdan değerli olduğu fikri kesinleşir.

“Çocuk edebiyatı” kavramı ortaya çıktığı günden bu yana tartışılıyor. Kavramın tanımlanmasında farklı görüşler ortaya atılmaktadır.

Meriç’e göre, geçmişte çocuk edebiyatı ya da çocuğun edebiyatı gibi kavramlara önem verilmiyordu. Yetişkinler için üretilen edebiyat ürünlerinden çocukların ilgisini çeken bölümlerin çocuk edebiyatı malzemesi olarak kullanılması yeterli kabul ediliyordu (Aktaran: Aytaş ve Yalçın, 2011: 14). Son birkaç yüzyıldır yaşanan bilimsel gelişmelerle çocuklar, küçük yetişkinler olarak görülmekten

vazgeçilmiş ve bireylerin her yaşta farklı ilgi ve algılama kapasitelerine sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

“Kimi araştırmacılar, çocuk edebiyatını tanımlayarak hiçbir yere varılamayacağını, tanımın sadece onun kalın çizgilerini belirleyebileceğini ileri sürerken; kimileri de edebiyat genel kavramı içinde değerlendirmekle birlikte, çocuğa göre, çocuk için ve çocuksu bir ifade ile yazılan ve söylenen eserleri çocuk edebiyatı olarak tanımlamaktadır” (Aytaş ve Yalçın, 2011: 15).

Araştırmacılar genel başlıklarıyla çocuk edebiyatını şu şekilde tanımlar:

Oğuzkan “Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad” olarak tanımlar (Oğuzkan, 2010: 3).

Şirin’e göre ise, çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacıyla gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır. Çocuk edebiyatı önce edebiyattır. Edebiyat yönü ile edebiyatın içinde incelikli bir yazarlık biçimidir. Her yaştan okurun ilgisini çekebilen, okunabilen, dili, anlatımı ve biçimi ile edebiyatın içinde yeni bir türdür (Şirin, 1998: 9-10).

Sever’e göre “Çocuk edebiyatı, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2012: 17).

Enginün (1987)’e göre çocuk edebiyatı denildiğinde iki çeşit akla gelmekte:

1. Okuyucu olarak sadece çocukların hedef alındığı eserler,
2. Bütün insanlığın veya bir milletin malı olan değerli eserlerin çocuklar için yeniden işlendiği eserler (Aktaran: Toran, 2009: 9).

Yukarıda tanımlarına yer verilen edebiyat ve çocuk kavramlarından yola çıkarsak “çocuk edebiyatı” deyimini, 2- 14 yaş arasındaki çocuklara hitap eden, bu yaş grubu çocuklarının dil gelişimleri, psikolojik gelişimleri dikkate alınarak hazırlanan, çocukların duygu ve düşünce dünyalarına yönelik sözlü ve yazılı eserlerin tümünü ifade eder.

Çocuk edebiyatının hedef kitlesi çok daha özel ve farklıdır. Bu yüzden çocuk yazınının üzerinde titizlikle durulması gerekir. Çocuk edebiyatı eserlerinin usta yazarlar tarafından kaleme alınması şarttır. Çocuklar için yazılan eserlerin, yalnızca eğitici ve öğretici olması, evrensel değerlere yer vermesi yetmez. Yazılan eserlerin aynı zamanda edebî ve estetik değeri olmalıdır. Dil ve anlatım bakımından seslendiği yaş grubuna uygunluğu önemlidir. Sadece muhteva açısından değil dış özellikler olarak nitelendirilen: kapak, resimleme, yazı boyutu... yönlerden de çocuklara hitap etmesi, onların ilgisini çekmesi gerekir. Bu yüzden ki çocuk edebiyatı, edebiyat içerisinde incelikli bir yazarlık biçimi olarak kabul görür.

“Çocuk edebiyatı eserleriyle diğerleri arasında bir ayrılıktan söz edilemez çünkü her ikisinin de edebiyat ürünü olması gerekir” (Sever, 2012: 16). Çocuklar için kaleme alınan kitapların tıpkı yetişkinler için yazılanlar gibi güzel ve etkili olması beklenir.

Çocuk kitapları, çocukların eğitiminde önemli bir değişkendir. Bu kitapların çocuklarda okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırma gibi temel ve önemli işlevi vardır. Kitaplar, çocuklara ana dilinin güzelliğini hissettiren temel araçlardır. Çocuklar kitaplar sayesinde geniş bir dünya görüşü, eleştirel düşünme becerisi, dil bilinci ve sevgisi kazanabilirler.

Aytaş ve Yalçın’a göre, karşılıklı anlaşma aracımız olan dilin çocukluk döneminde daha çok geliştiği dikkate alınacak olursa çocuk edebiyatı vasıtasıyla çocuğun alıcı dil gelişimine katkıda bulunulmakla kalınmaz, aynı zamanda ifade edici dil gelişimi de desteklenmiş, böylece kelime hazinesi zenginleştirilmiş olur (Aytaş ve Yalçın, 2011: 17).

Çocuk yazınının temel işlevi çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasını sağlamaktır. Çocuk yazını çocuğun yazın alanında estetik bir değer kazanmasına yardımcı olur. Çocuk yazını çocuğun kitaba ilgisini uyandırarak ve çocuğa okuma eğitimi vererek onun yetişkin yazınına geçişinde bir basamak niteliği taşır. Dolayısıyla çocuk yazını çocuğa okuma alışkanlığı kazandıran, okuduğunu özümsemeyi öğreten bir işleve sahiptir (Dilidüzgün, 1996: 26- 27).

Çocuğun yaratıcılığının geliştirmek ve kendini bir birey olarak ifade edebilmesini sağlamak çocuk edebiyatının işlevlerindedir.

“Okulöncesi dönemde dinleme becerisi düzeyinde olan çocuk, okula başlamasıyla okuma yazma becerisi düzeyine çıkar ve zamanla okuma alışkanlığı edinme düzeyine gelir. Çocuk, eleştirel okuma becerisini kazanana kadar özdeşim kurarak okuyan bir okur olduğundan karşılaştığı kitapların niteliği çok önemlidir” (Karagöz, 2006: 2). Çocuğun okuduğu her kitap, onun düşünce dünyasında yeni pencereler açmalı, insana özgü değerleri benimsemesini sağlamalı, içinde yaşadığı toplumu tanımada yol gösterici olmalıdır.

Çocuk edebiyatı, okuma yazma öğretiminde de etkilidir. Okullarda okuma çalışmaları yaptırılırken bu yazına ait eserler genellikle çocuğa okuması için tavsiye edilir. Bu yolla çocuk hem okuma becerisini geliştirir hem de iyi bir okur olma yolunda ilk adımlarını atmış olacaktır.

Eğitim; okuyan, düşünen, eleştiren, yorumlayan ve ana dilini doğru ve güzel kullanan bireyler yetiştirmeyi hedefler. Çocuk edebiyatı ürünleri da bu özellikteki bireylerin yetişmesine yardımcı olur. Uçan’ın çocuk edebiyatının bu işleviyle ilgili görüşleri şöyledir: “Edebiyatla yüz yüze gelen bir insan, duyarsız bir insan değildir. İnsan edebiyatla dünyayı algılar, farklı bakış açılarını tanır, düşünür, yorum yapar, sever, nefret eder. Edebiyatın bu işlevleri çocuk edebiyatı açısından da geçerlidir. Edebiyat, çocuğun ana dili üzerinde keşifler yapmasına imkân sağlar. Kelimeleri, sözlükteki anlamları dışında kavramasında dilin anlam haritalarını çizer. Edebiyat dünyayı daha derin algılamada, çocuğun zihni gelişimi kadar düşünce gelişimini de

etkiler. Olgunlaşmasına katkıda bulunur. Dahası edebiyat, çocuk için medeniyetin en arı sütüdür” (Uçan, 2005: 19).

Toplumsallaşma, toplumun genel kabul görmüş değerlerinin bireyler tarafından kazanılması sürecidir. Bebek, ilk toplumsal ilişkilerini annesi ve yakın çevresiyle kurar. Çocuğun dili öğrenmesi ve okula başlamasıyla birlikte çevresiyle olan ilişkileri güçlenir ve topluma uyum becerileri artar.

Gardner ve Gardiner’e göre “Çocuk gelişiminde en önemli süreçlerden biri toplumsallaşmadır. Yalın bir anlatımla toplumsallaşma, bireylerin, özellikle de çocukların belirli bir grubun işlevsel üyeleri haline geldikleri ve grubun öteki üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inançlarını kazandıkları süreçtir” (Aktaran: Sever, 2012: 65). Edebiyat eserleri de çocuğun topluma uyum sağlama sürecine destek olur. Masal, öykü, romanlardaki kahramanların kendisiyle, çevresiyle, doğa ve toplumla yaşadıkları çatışmalar, toplum tarafından benimsenen ya da karşı çıkılan değerleri okura sezdirir (Sever, 2012: 65). Bu sayede çocuk yaşadığı toplumu anlamaya, topluma uyum sağlamaya, çevresindeki yanlışlıkları fark etmeye, eleştirmeye başlar. Bu durum çocuğun eleştirel okuma ve düşünme kültürünün alt yapısını oluşturur.

Çocuk edebiyatını değersiz ve gereksiz gören anlayışlar olmuştur. Çocuk edebiyatı isimlendirmesini yanlış bulan görüşler de vardır. “Çocuk psikolojisi alanındaki gelişmeler, çocuk edebiyatı kavramını ortaya çıkardı ve böylece edebiyatçıların da dikkati bu noktaya çekilmiş oldu” (Aytaş ve Yalçın, 2011: 15).

Kimileri, edebiyatı büyükler için, küçükler için diye ikiye ayırmayı gereksiz görmüşlerdir (Gökşen, 1985: 9). Çocukluk çağının insan yaşamında kısa bir zamanı kapsadığını ve bu dönemde yaşanan tecrübelerin önemsiz olduğunu düşünmüşlerdir. Bazıları ise, yetişkinler için yazılmış eserlerin basit bir şekilde ele alınmış şeklinin çocuk kitabı olacağı görüşünü savunmuşlardır (Şahbaz, 2008: 192).

Oysa her açıdan yetişkinlerden farklı özelliklere sahip çocukların okuyacakları kitapların da ayrı bir titizlik ve özenle hazırlanması gereği onların bütün gelişim yönlerinin desteklenmesi gereklidir.

Çocuk edebiyatı üzerine yapılan tartışmalar çocuk edebiyatı kavramının sınırlarını çizmenin kesin olarak mümkün olamayacağını gösteriyor. Çocuk edebiyatı çocuklara çocukluğunu ya da çocuğu anlatan bir edebiyat değildir. Böyle bir edebiyat kendini sınırlar. Çocuk her şeyden önce iyi, nitelikli çocuk kitabından ve yazarından kendisini çocukluğundan çıkarmasını ve kendi dünyasına götürmesini bekler (Şirin,1998: 10).

2.2. Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi

Çocuk Edebiyatının niteliğini ve kapsamını daha iyi anlayabilmek için çocuk edebiyatının tarihî seyrini iyi bilmemiz gerekir.

2.2.1. Dünyada Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi

İlk çocuk edebiyatı malzemeleri gerek dünyada gerek Türkiye’de sözlü edebiyat ürünleri olmuştur. Tekerlemeler, masallar, efsaneler, ninniler çocuklar tarafından sevilmiş ve çocuk eğitiminde bu ürünlerden faydalanılmıştır. Güneş’e göre “Yazının icadından sonra matbaanın icadı, sözlü edebiyatı yazılı edebiyata kaydirmiş ve 17. yy. den itibaren de çocuk edebiyatı doğmuştur” (Aktaran: Hızlı, 2006: 15).

Çocuklara uygun eserlerin yazılıp yazılmamasıyla ilgili tartışmalar 16. yüzyılda başlamıştır. Bu yüzyılda Avrupa’daki kiliseler, çocukların dinî yayın dışında kitap okumalarına karşı çıkıyordu, çocuklarsa dinî kitap okumayı sıkıcı buluyordu. Bu yüzyılda çocuklarla ilgili yazılan metinler sadece öğretici olma özeliğine sahipti.

Dünyada çocuklara özgü kitapların yazımına oldukça geç başlanmış olduğunu görüyoruz. Çocuk edebiyatıyla ilgili ilk bilinçli çabalar İngiltere, Fransa, Almanya, İskandinav ülkeleri ve Amerika Birleşik Devletleri’nde görülür. Daha çok “Robin Hood” ve “Tom Thumb” gibi halk öykülerinden esinlenerek yazılan bu ilk dönem ürünleri, anlatım ve resimler bakımından oldukça sade öykülerden oluşmaktaydı. Ayrıca Aisopos (Ezop)’un hayvan öykülerinden oluşan fabl türündeki ürünler de çocuklara sunulan ilk kitaplar arasındadır (Kıbrıs, 2010: 12).

İngiltere’de 17. yüzyılda çocukların okuma ihtiyaçlarını karşılamak üzere eski çağlara ait efsane, öykü ve peri masallarının basıldığı görülür. Bu eserler genellikle Bin Bir Gece Masalları’ndan esinlenilerek yazılmıştır.

18. yüzyıl başlarında İngiltere’de çocuğun kendisine has bir dünyası olduğu görüşünden yola çıkılarak çocuklar için yazılacak kitaplarda içerik ve biçim bakımından çocukların tercihlerinin göz önüne alınması gerektiği görüşü benimsenmeye başlamıştır. Bu görüşü dikkate alıp kitap yazan ilk yazar John Newberry’dir. John Newberry şarkı ve tekerlemelerden oluşan “Ana Kaz” adlı bir dizi kitap yazmıştır (Kıbrıs, 2010: 12).

Günümüzde bile severek okunan Robinson Crusoe, İsviçreli Robinson Ailesi, Gulliver’in Gezileri bu yüzyılda kaleme alınmıştır.

Fransa’da çocuk edebiyatının Charles Perrault’un (1628- 1703) kaleme aldığı peri masallarıyla başladığı kabul edilmektedir. Perrault halk arasında anlatılan masalları derleyerek çocuklar için basmıştır. Bu eserin içinde dünyaca bilinen “Kül Kedisi, Parmak Çocuk, Kırmızı Başlıklı Kız, Çizmeli Kedi, Uyuyan Güzel” adlı masallar da vardır. La Fontaine’nin (1621- 1695) fablları da büyükler için kaleme alınsa da bu yıllarda yazılmış çocuk edebiyatı ürünü sayılabilir (Aytaş ve Yalçın, 2011: 22).

Fransa’da J.J. Rousseau çocuk eğitimiyle ilgili görüşleriyle çocuk edebiyatı alanında uğraşanları derinden etkilemiştir. Onun görüşlerini benimseyen yazarlar, uzun süre eserlerinde dürüstlük, erdem gibi temaları işlemeye özen göstermişlerdir. Fransa’da çocuk edebiyatında bu ahlakî - öğretici tutum, etkisini 19. yüzyılda ve hatta 20. yüzyılın başlarında sürdürmüştür (Şirin, 1998: 61).

19. yüzyılın en ünlü çocuk kitabı yazarı Fransız Jules Verne (1825- 1905)’dir. Macera türünde eserler kaleme alan yazarın “Aya Seyahat, Kaptan Grant’ın Çocukları, Deniz Altında Yirmi Bin Fersah, Seksen Günde Devri Âlem, İki Sene Okul Tatili” adlı eserleri vardır.

Almanya’da ise çocuklara yönelik ilk eserler dinî özellikler taşıyordu. 16. yüzyılda kilisenin etkisiyle kaleme alınan eserler öğretici ya da öğüt verici nitelikteydi. Sonraki yüzyıllarda J. B. Basedow, J. F. Herbert, F. Froebel gibi yazarlar, çocuk eğitimindeki gelişmeleri dikkate alarak eserler kaleme almışlardır. 19. yüzyılda romantizm akımı ile millî değerlerden yararlanma eğilimi başlamıştır. Yazılan eserlerde halk masallarına, halk şarkılarına, halk şiirlerine yer verilmiştir. Bu yüzyılda dünyada “Grimm Kardeşler” olarak tanınan Ludwig ve Wilhelm Karl bütün Almanya’yı dolaşarak elde ettikleri halk masallarını kaleme almışlardır. Karl May’in “Kızıl Derililer” ve “Vahşi Batı” gibi romanları da tüm dünya çocukları tarafından sevilerek okunmuştur (Kıbrıs, 2010: 13).

Amerika’da çocuk edebiyatına yönelik ilk ürünler diğer ülkelerde olduğu gibi öğretici nitelikte eserlerdir. 19. yüzyıla kadar yazılan eserlerde dini geleneklerin etkisi görülmüştür. 19. yüzyılda kaleme alınan “Küçük Kadınlar” (L. M. Alcott) ve Mark Twain’e ait “Tom Sawyer” ve “Huckleberry” adlı eserler Amerikan çocuk klasiklerinin önde gelenleri arasında kabul edilmektedir (Kıbrıs, 2010: 13).

İsveç, Norveç, Danimarka ve Fillandiya’yı kapsayan İskandinav ülkelerinde de çocuk edebiyatı alanında dikkate değer eserlerin olduğu görülür. İsveç’te çocuk edebiyatı ürünü olarak ilk ortaya çıkan eserler piyesler olmuştur. 19. yüzyılın sonlarında Selma Lagerlöf’ün kaleme aldığı “Nils Holgerson’un Eşsiz İsveç Yolculuğu” dünya çocukları tarafından da sevilen bir kitap hâline gelmiştir. Türkiye’de “Uçan Kaz” ismiyle baskısı yapılmıştır. Çocuk edebiyatı alanında ilk girişimleri halk masallarını yayımlamak olan Norveç’te 19. yüzyılın sonlarında önemli eserler verilmiştir. Dikken Zwiłgmeyer’e ait “Inger Johanne” adlı küçük bir kızın serüvenini anlatan kitap ile Johann Falkberget’in “Prenses ve Kemancı” adlı oyunu önemli eserler arasındadır (Şirin, 1998: 64- 65).

Danimarka’da Christian Andersen çocuk edebiyatı alanında önemli atılımları gerçekleştirmiştir. 1884 yılında yayımlanmaya başlayan masallarıyla çocuk edebiyatına katkıda bulunmuştur.

Fillandiya’da “Kelevela” gibi ulusal destanlardan esinlenerek yazılan çocuk kitapları çocuk edebiyatı ürünü kabul edilebilir. Daha önceleri ise İsveç dilinde yazılan halk masallarından yararlanılarak eserler verilmekteydi. Ülkede çağdaş anlamda eserlere ise ancak I. Dünya Savaşı’ndan sonra rastlanmaktadır (Şirin, 1998: 66).

Rusya, çocuk edebiyatı açısından çok zengin sayılmaz. İvan Krilov’un masalları, A. N. Afanasyev’in derlediği halk öyküleri, Tolstoy’un çocuklar için yazdığı eserler bu alanın ürünleri olarak sayılabilir (Karakuş, 2006: 30).

Dünyadaki çocuk edebiyatı gelişmelerini genel olarak ele aldığımızda, bütün dünya ülkelerinde sevilen ve gerçek anlamda çocuk edebiyatı ürünü olarak kabul edilen eserlerin 19. yüzyılda verilmeye başladığını görmekteyiz. Bu yüzyıldan önce ülkelerde çocukların ihtiyaçları daha çok halk masalları ile giderilmeye çalışılmıştır. Avrupa’da aydınlanma dönemiyle başlayan her alanda görülen gelişmelerin çocuk edebiyatını da etkilediği görülmektedir. 18. yüzyılda J. J. Rousseau’nun çocuk eğitimi hakkında ortaya attığı görüşler birçok ülkede, alanda eser veren yazarları etkilemiştir. Gerek psikoloji gerek çocuk eğitimi üzerine yapılan çalışmaların ve gelişmelerin verilen eserlerin niteliğini belirlediği, yazarlara ışık tuttuğu söylenebilir.

20. yüzyılda çocuk edebiyatı bütün dünyada bağımsız bir edebiyat hâline gelmiş, her ülkede nüfusun 1/3’üne yakını oluşturulan çocuk kitlesine yaslanarak büyük bir sektöre dönüşmüştür (Kıbrıs, 2010: 14).

2.2.2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde çocuk edebiyatının geçmişi çok eskiye dayanmamaktadır. Çocuk edebiyatı tekerlemeler, ninniler, bilmeceler, masallar, destanlar ile kendini göstermiş; bilinçli bir şekilde çocuk edebiyatı olarak gösterebileceğimiz eserler ancak Tanzimat Dönemi’yle ortaya konmaya başlanmıştır.

Edebiyatımızda çocuklarla ilgili ilk eserler arasında Nabi’nin oğluna öğütler vermek amacıyla kaleme aldığı “Hayriyye” ve yine divan şairlerinden Sümbülzâde Vehbi’nin oğluna ahlak ve görgü dersleri vermek için yazdığı “Lûtfiye-i Vehbi” adlı

mesneviler gösterilir. Türk- İslâm toplumunda geçerli davranış kurallarını ve ahlak ilkelerini öğretmek bakımından değer taşıyan bu eserler; dil, konu ve psikoloji bakımından çocuklara hitap etmediklerinden, çocuk edebiyatı ile ilişkilendirilmeleri doğru değildir (Geçgel ve Güleç, 2012: 2-3).

Tanzimat ile birlikte başlayan batılılaşma çabaları, çocuğa bakış açısını değiştirmiş ve ona dönük edebiyat ve eğitimin gereksinimini doğurmuştur. “Robinson Cruseu” ve “Gulliver” romanları çocuk edebiyatı alanında ilk çevirilerden olması, Batı’daki aydınlanma sürecinin çeviri yoluyla bize yansıtılma çabası olarak görülmektedir (Neydim, 2000: 26).

İlk çocuk kitapları, Tanzimat Dönemi yazarlarından Şinasi, Recaizâde Mahmut Ekrem ve Ahmet Mithat Efendi’nin Fransızcadan dilimize çevirdikleri kısa şiirler ve fabllardır. İlk çeviri örneklerinden sonra, Şinasi, Ahmet Mithat Efendi ve Muallim Naci gibi sanatçılarımız da oldukça sade bir yazı diliyle manzum fabllar yazmışlardır (Geçgel ve Güleç,2012: 3).

Ziya Paşa, J.J. Rousseau’dan Emile’i çocuklar için tercüme etmiştir. Recaizâde Mahmut Ekrem “Tefekkür” ü, Muallim Naci “Ömer’in Çocukluğu” isimli eserlerini çocuklar için kaleme almışlardır. Yine bu dönemde Yusuf Kamil Paşa’nın Fenelon’dan yaptığı “Telemak” tercümesi öğüt verici yönü dolayısıyla çocuklara tavsiye edilmiştir ancak çevirideki dilin ağırlığından dolayı eser, çocuklar tarafından anlaşılammıştır (Aytaş ve Yalçın, 2011: 24).

Tanzimat Dönemi’nde çocuklara yönelik eserler çoğunlukla çeviri yoluyla dilimize kazandırılmaya çalışılmıştır. Bu eserler çocuk edebiyatımızın gelişimi için birer ışık olmuştur. Tanzimat Dönemi’nde çocuklar için yayımlanmış bazı dergiler de vardır. 1869 yılında yayımlanmaya başlayan “Mümeyyiz”, Selanik’te 1896’da çıkarılan “Çocuklara Rehber” adlı dergiler örnek gösterilebilir.

Tanzimat Dönemi’nde çeviriler yoluyla gelişmeye başlayan çocuk edebiyatı II. Meşrutiyet Dönemi’nde yazarlarımızın gayretleriyle ilerlemeye başladı. Çocuklar için eserler vermeye yönelik bu dönemde yaşandı. Bu dönemde çocuk edebiyatıyla ilgili görüşler daha çağdaş bir anlayış kazandı. Çocuklar için eser yazmanın

gerekliliği fark edildi. Demiray, bu hususta Őunları ifade eder: 1908’de Őûray-ı Ümmet gazetesinde öğretmen Ali Nusret’in çocuk edebiyatı ile ilgili bir yazısı yayımlanıyor. Bu yazıda çocuk edebiyatına önem verilmesi gerektiğine işaret edilerek, bu konudaki fikirler açıklanıyor. 1910’da Maarif Nezareti tarafından bir eğitim ve öğretim organı olarak yayımlanmaya başlayan Tedrisat-ı İptidaiye Mecmuası’nın birinci sayısında, İstanbul Darülmuallimini Müdürü Satı Bey’in “Çocuk Şiirlerine Muhtacız” feryadı yükseliyor. Bu sesleniŐ Őairlerimizi göreve davet etti. Kısa zaman zarfında bu iŐle uğraŐan Şairlerimiz belirdi (Aktaran: Baş, 2012: 17).

İbrahim Alâettin Gövsa 1911’de içinde yirmi dört çocuk Őiirinin bulunduğu “Çocuk Şiirleri” adlı eserini yayımladı. Ali Ulvi Elöve, yetmiŐten fazla çocuk Şiirine yer verdiği “Çocuklarımıza NeŐideler” adlı eseri 1912 yılında yayımlamıŐtır. Satı Bey’in çağrısına cevap veren bir diğer isim ise Tevfik Fikret’tir. Tevfik Fikret’in “Őermin” adlı içerisinde çocuk Őiirlerinin barındıran eseri günümüzde de değerini korumaktadır (Baş, 2012: 17).

Bu kitaplarda kullanılan dilin sadeliği dikkat çekicidir. Bu eserler, günümüzde çocuklar için yazılan Şiirlerde de sade ve duru bir dil kullanılmasına örnek olmuştur.

Millî Edebiyat Dönemi’nde çocuklar için daha çok Şiirler yazılmıştır. Ziya Gökalp’ın “Kızıl Elma”sı, Siracettin Hasırcıoğlu’nun “Çocuk Şiirleri” ile Fuat Köprülü’nün “Mektep Şiirleri” adlı kitapları bu döneme ait çocuk edebiyatı ürünleridir. Yine aynı dönemde Ömer Seyfettin, Ahmet Hikmet ve Hüseyin Gürpınar gibi yazarlar çocukların serbest okuma ihtiyacını karŐılamaya dönük eserler vermiştir (Kıbrıs, 2010: 15).

Cumhuriyet’in ilk yıllarında çocuk edebiyatıyla ilgili dikkate değer bir gelişme yaŐandıđı söylenemez. Bu dönemde çocuklar için eserler kaleme alan yazarımız arasında Abdullah Ziya Kozanoğlu vardır. Kızıltuğ, Atlı Han, Türk Korsanları ve Gültekin adlı tarihî romanları yayımlamıŐtır. Yeni Türk harflerinin kabulü yayın hayatına canlılık kazandırır. Çocuklar için kitap yazma konusunda dikkate değer bir gelişme yaŐanmıŐtır. “Çocuklar için edebiyat” anlayıŐına geçiş

sürecinde en çok şiir, roman ve hikâyeler kaleme alınmıştır. Şairlerimiz, çocuk şiirleri yazma konusunda çaba göstermiştir. Şükrü Enis Regü, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Mehmet Necati Öngay çocuk şiirine yeni bir söyleyiş kazandırmışlardır. Diğer yandan çocuk romanı yazmaya ilgi gösteren yazarlarımız olmuştur. Mahmut Yesari, Rakım Çalapala, Huriye Öviz, Cahit Uçuk dönemin çocuk romanı yazarlarındandır (Şirin, 1998: 86).

Cumhuriyet Dönemi'nde birçok yazar masallarımızı yenileme girişiminde bulunmuştur. Ziya Gökalp, Naki Tezel, Tahir Alangu, Eflatun Cem Güney, Oğuz Tansel bu konuda çalışma yapmış isimlerdir. Halk masallarımızın birçoğu yazarlar tarafından yeniden kaleme alınmıştır.

Bizde çocuk edebiyatının yararlı bir gelişme devresine girmesi ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra başlayabilmiştir. Bunun başlıca sebebi Millî Eğitimin yurt genelindeki büyük ve devrimci gelişmelerinin bu yıllarda hazırlanmış olması, yeni yetişen öğretmen nesillerinin eskisine bakımla, çocukları kitap okumaya hazırlamış olmalarıdır (Oğuzkan, 2010: 11).

1970'li yıllardan sonra ülkemizde çocuk edebiyatı alanında dikkate değer gelişmeler görülmektedir. Dergiler, radyo ve televizyon kanalları, gazeteler bu konuya önemli bir yer ve zaman ayırmaya başladılar. Daha nitelikli çocuk kitaplarının ortaya çıkması için başta eğitimciler ve ressamlar olmak üzere birlikte çalışmanın gerekliliğine inanmaktadırlar. Günümüzde çocuk edebiyatındaki en büyük gelişme ise yazarlarımızın çocuklar için yazmayı benimsemiş olmalarıdır (Şirin, 1998: 90).

Çağımızda çocuklar için şiir, hikâye ve roman yazan yazarlar arasında şu isimleri sayabiliriz: Gülten Dayıoğlu, Ayla Çınaroğlu, Yalvaç Ural, Hasan Latif Sarıyüce, Muzaffer İzgü, Mehmet Seyda, Ayla Kutlu, Aytül Akal, İpek Ongun, Mehmet Güler...

2.3. Çocuk Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler

0- 6 yaş döneminde resimlerle ve karikatürlerle geliştirilen çocuk dünyası, bir taraftan da okuma çağına hazır hâle getirilir. Çocuk, okuma dönemi için gereken ön bilgilerini oluşturmaya başlar. İlköğretim ikinci kademe sonuna kadar kendi ahlakî değerler sistemini oluşturmaya başlayan birey, okuma alışkanlığı sayesinde edindiği objektif düşünme tarzıyla yaşamını daha değerli kılar (Barutcu, 2010: 6). Çocuklar, hangi yaş grubunda olursa olsun kitaplarla karşı karşıya getirilmeli ve çocuk kitapları, her şeyden önce çocuklar için kaleme alındığı unutulmadan yazılmalıdır. Okuma sevgisi kazandırmak, çocuklara ana dillerini sevdirmek, edebiyata karşı ilgi ve merak uyandırmak gibi nitelikleri olmalıdır. Çocuklara seslenen kitaplar yazmak sorumluluk ister. Bu alanda kitap yazacakların, çocuk eğitimi, çocuk psikolojisi gibi alanlarda bilgi sahibi olması gereklidir. Kitabın resimlemesinden, yazı büyüklüğüne, cildinden, kapağına, kahramanlarından, konusuna kadar bir kitabı meydana getiren bütün unsurlar titizlikle gözden geçirilmelidir.

Çocuklar için yazılacak kitaplarda önemli bir nokta “çocuğa görelilik” ilkesidir. Bu ilke bir kitabın çocuk için uygun olup olmadığına karar vermeyi kolaylaştırır. Bir metin, bu ilke göz ardı edilerek yazılmışsa o eseri, çocuk edebiyatı ürünü kabul etmek zordur. “Çocuğa görelilik ilkesinin sağlanması için dikkate alınması gereken dört madde vardır:

1. Çocuğun hayatta kazandığı tecrübeleri ihmal etmemek.
2. Çocuğun ilgi alanının dikkate alınması.
3. Çocuğun kavrama gücünün ve zihnî kabiliyetlerinin dikkate alınması.
4. Çocuğun iş görme temposu ve tahammülünün dikkate alınması” (Küçük, 2005: 52-53).

Çocuğun iş temposu ve tahammülünün dikkate alınması, onun gelişim özelliklerinin ihmal edilmemesi gerektiğini vurgular. Çocuklara hitap eden kitaplar,

onun sahip olduğu merak etme duygusunu gidermeli ve bu duygunun doğru tarafa y6nlenmesine yardım etmelidir.

“Çocuğa g6relilik, çocukların içinde buldukları d6nem 6zelliklerini g6z 6n6nde bulundurmayı, onların yaşla beraber değişen ilgilerini, gereksinimlerini, dil evrenini tanıyıp hazırlanacak kitabı bunlarla 6rt6řt6rmeyi zorunlu kılar” (Okuyan, 2009: 136).

G6kşen (1985), çocuklar için yazmanın ciddiyyetini şu s6zlerle dile getirmiştir:

“Asıl olan çocuğa abur cubur, değersiz, çirkin birtakım yazıları vermek değil tam tersine çocukta sanat duygusu ve zevk 6st6nl6đ6 uyandıracak değerde eserlerle karşılaşmasını sağlamaktır. ocuk, hiçbir b6y6k ve g6zel şeye yabancı değildir. Yeniyetmeleri anlamaz, anlamaya g6c6 yetmez sanıp 6nlerine mama gibilerden fikir ve ruh besinleri koyacak olursak, hiçbir g6zel ve b6y6k şeyi tanıtmış ve tattırmış olmayız” (G6kşen, 1985: 9-10).

İlk6đretim çağındaki çocuklar g6z 6n6ne alındığında T6rke 6đretim Programı’nda 6đrencilere kazandırılması beklenen temel beceriler şunlardır:

- T6rkeyi doğru, g6zel ve etkili kullanma
- Eleştirel d6ř6nme
- Yaratıcı d6ř6nme
- İletişim kurma
- Problem 6ze
- Araştırma
- Karar verme
- Bilgi teknolojilerini kullanma

- Girişimcilik (MEB, 2006: 5)

Yukarıda yer yerilen beceriler çocukların hayat boyu kullanacakları türden becerilerdir. Bir çocuk kitabı, özünde bu becerileri kazandırmayı hedeflemelidir.

Çocuk kitapları biçim ve içerik bakımından çocuğun yaş, ilgi, cinsiyet ve eğitim düzeyine göre hazırlanmalıdır. İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı'nda (MEB, 2009: 392 - 393) öğrenciler için kitap seçerken dikkat edilmesi gereken özellikler: öğrencinin düzeyine uygun olması, içeriğin basitten karmaşığa doğru verilmesi, yazarın dilinin açık ve anlaşılır olması, öğrencinin günlük yaşamı, içinde bulunduğu sosyal çevre, okul yaşamı, oynadığı oyunlar gibi yönlerin yansıtılması, kullanılan kelimelerin seçimi, türü, somut veya soyut olması, cümlelerin uzunluğu, sayısı, kuruluşu, fiillerin zamanları, kitabın sayfa sayısı, yazı türü, kelime ve satır aralığı, resimlerin türü ve oranı, cildin sağlamlığı, kullanılan resimlerin gerçeğe yakın ve konuyla ilgili olması, aşırı çizgi ve ayrıntı içermemesi şeklinde sıralanmıştır.

Çocuk kitabı yazarları tarafından önemsenmesi gereken nokta, çocuğa gerek biçim gerek içerik bakımından niteliklere uygun eserler sunmaktır.

2.3.1. Biçimle ilgili Nitelikler

Biçimle ilgili nitelikler başlığı altında, ele alınan eserlerin; boyut, kâğıt kalitesi, ciltleme, kapak, sayfa düzeni, harf ve punto özellikleri incelenmektedir. Bir çocuk kitabında bulunması gereken dış yapı niteliklerini Demircan (2006) şöyle sıralamıştır:

- “Boyut: Çocuk kitaplarının dikdörtgen veya kare biçiminde, çocuğun seviyesine göre 16x23 cm büyüklüğünde olması normal sayılır. Ayrıca kitap kolay taşınabilir olmalıdır.
- Harfler: Kitabın puntosu ilköğretim 1, 2 ve 3. sınıf öğrencileri için 12 puntodan büyük olmalıdır. 4. ve 5. sınıflarda ise 10 puntoluk harfler kullanılabilir.

- Kâğıt: Sayfaları temizlenebilir olmalıdır. Kitabın kâğıdı mat renkli olmalı ve öncelikle birinci hamur kâğıt kullanılmalıdır.
- Kapak ve cilt: Kitabın kapağı ilgi çekici, konu ile uyumlu olmalıdır. İç kapak resimli olmalı, kapak resmi kitapta yer almalıdır. Kitabın baskı sayısı iç kapakta yer almalıdır. Kitabın dayanıklılığını arttırmak için ciltlenmesinde hem iplik hem de yapıştırıcı kullanılmalıdır.
- Resimler: Kitap resimli olmalı, sayfa düzeni rahat ve çekici olmalıdır. Resimler konuya uygun, anlaşılır, gerçekçi, ilgi çekici, çerçeve içinde, kaliteli ve metinle birbirini tamamlayıcı olmalıdır. Ayrıca resimlerde ayrıntılara dikkat edilmelidir. Resimler sayfanın en uygun yerine konulmalıdır.
- Sayfa düzeni: Sayfa kenarlarında geniş boşluklar bırakılmalıdır. Sayfa sayısı çocuğun seviyesine göre belirlenmelidir. Satırlar arası boşluklar birden çok bırakılmalıdır” (Demircan, 2006: 14).

2.3.2. İçerikle İlgili Nitelikler

Kitaplar, içerik özellikleri bakımından: tema, konu, dil ve anlatım, kahramanlar ve plân başlıklarında ele alınmaktadır.

2.3.2.1. Tema

Çocuk kitaplarında önemli bir unsur olan tema, “Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş” şeklinde ifade edilir (TDK, 2011: 1315). Temanın çocuğun eğitimine katkıda bulunacak öğeler içermesi gerekir. Akbayır’a göre, anne babanın bir kitabı çocuğa okutmadan önce mutlaka kendisinin okuyup değerlendirmiş olması gerekir. Bu değerlendirmede tek bir temanın işlenip işlenmediğine, temanın basit ve açık olup olmadığına, çocuğun temadan bir sonuç çıkarıp çıkaramayacağına bakmalıdır (Aktaran: Kaya, 2010: 21).

Kitaplarda işlenen temalar çocuklara davranış kazandırmaya yönelik olmalı, millî ve evrensel değerleri kapsamalıdır. Ulus, doğa, yaşam sevgisi, çalışkanlık, dürüstlük, değerlere karşı duyarlılık ve demokratik yaşamla ilgili temalara çocuklar için yazılan eserlerde yer verilmelidir.

2.3.2.2. Konu

Konu, Türkçe Sözlük'te "Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu" olarak tanımlanır (TDK, 2011: 1476). Konu ile tema birbiriyle ilişkili fakat birbirinden farklı kavramlardır. Konu ve tema kavramları genellikle birbirine karıştırılır. "Tema terimiyle çocuklara kazandırılması gereken genel davranışlar, konu terimiyle de bu davranışları kazandırmak için kullanılan araç-gereç, bu araç - gereçte işlenen durum kastedilmektedir" (Kıbrıs, 2010: 41).

Konu ile tema arasındaki bağ sayesinde eserlerdeki konu genişletilir. Bu bağ koparıldığında eserin eğitsel yönden amacına ulaşması zorlaşır.

Çocuk yayınlarında ele alınan konular genellikle eğlendirici ve dinlendirici nitelikte olmalıdır. Çocuklarda mizah duygusunu geliştirecek konular unutulmamalıdır. Çocuk yayınlarında konu ne olursa olsun hareket unsuruna önem verilmelidir. Çocuklar hareketli olayların ve hayat durumlarının tasvir edildiği eserleri okumaktan zevk duyarlar (Oğuzkan, 2010: 376).

Çocukların ilgilendiği konular oldukça çeşitlidir. Bu yüzden çocuk kitaplarında gerçek yaşamı anlatan konular yanında fantastik öğeler içeren konulara da yer verilmesi çocuğun kitaba olan dikkatini artırabilir. Bu yolla okuma alışkanlığı aşılabilir.

2.3.2.3. Dil ve Anlatım

İnsanın en değerli iletişim aracı olan, duygu ve düşünce üretimi ve aktarımı sağlayan dil, çocuk edebiyatında bir eseri meydana getiren en önemli unsurdur.

Eserin çocuk tarafından okunup okunmayacağına koşulu yazarın dili ve üslubudur. "Hangi türden metin olursa olsun, dil ile anlatım sağlam ve başarılı ise o

metinler ilgiyle okunur. Bunu da sağlayan edebiyatın yaratıcı ve etkileyici gücüdür. O nedenle okunan eserde, dil ve üslup ayrı bir öneme sahiptir” (Tuncer, 2008: 29).

Üslup, yazardan yazara değişen bir anlatım yolu ve biçimidir. Türkçe Sözlük’te “Sanatçının görüş, duyuş, anlayış ve anlatıştaki özelliği veya bir türün, bir çağın kendine özgü anlatış biçimi, biçem, tarz, stil” şeklinde tanımlanır (TDK, 2011: 2451).

Uzman’ e göre, üslubu belirleyen etmenlerin başında kullanılan dil ve onun sözcükleri gelir. Cümle yapısı, seçilen sözcüklerin arasındaki anlam ve ses ilişkileri, başvurulan deyimler üsluba ayrı bir kişilik kazandırır (Aktaran: Geçgel ve Güleç, 2012: 242). Çocuk edebiyatı eserlerinde kullanılan üslup çocuğun seviyesine uygun olmalıdır. Yazarın dili sade, anlatımı akıcı olmalıdır.

Eserde kullanılan dil ve anlatım seviyesi çocuğa göreliğin temel şartıdır. Çocuk kitaplarında anlatım, hedef kitlenin anlayacağı biçimde sunulmalıdır. Duruluk, akıcılık, sadelik göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuk edebiyatı metinlerinde çocuğun anlamını bilmediği kelimeler, cümlenin genelinden hareketle çağrışım yoluyla anlama ulaşılabilecek şekilde kullanılmalıdır. Seçilen bu sözcükler de sözcük dağarcığını geliştirmeye yönelik olmalıdır.

Çocuk kitaplarında anlatımın kaçınıcı kişi ağzıyla yapıldığı da önemlidir. Çocuk kitaplarında genellikle üçüncü kişi ağzıyla anlatım yapılması yaygındır. Yapılan araştırmalar göstermiştir ki özellikle kafa sesi ile düşünceleri yansıtan üçüncü kişi, anlatımı zorlaştırdığı, inandırıcılığı yitirdiği gibi çocukların da hoşuna gitmemektedir. Birinci kişi ile yapılan anlatımın daha samimi olduğu, karşısındaki ile sohbet içtenliği oluşturduğu görülmüştür (Aytaş ve Yalçın, 2011: 48).

Kitabın dili, eserin başarılı olmasını ve okunmasını sağlayan yönüdür. Özkan ve Yılmaz, iyi bir çocuk kitabının dilsel özelliklerini şöyle sıralar:

- Çocuk kitaplarında açık, anlaşılır, duru bir dil kullanılmalıdır.
- Anlatım, okuyanın rahat anlayabileceği biçimde olmalıdır.

- Cümleler hitap ettiği grubun düzeyine uygun uzunlukta ve genellikle kısa olmalıdır.
- Anlatımda tek özne ve yüklemden oluşan cümlelere öncelik verilmelidir.
- Edilgen çatılı fiiller yerine etken çatılı fiiller kullanılmalıdır.
- Kitaplar özenle hazırlanmalıdır.
- İfade ve sözcükler çocukların yaş, yaşam düzeyleri ve kavrama güçlerine uygun olmalıdır.
- Çocukların sözcük hazinelerini geliştirecek sözcük ve deyimler kullanılmalıdır.
- Kelimeler doğru anlamlarıyla kullanılmalıdır.
- Kitaplarda dizgi yanlışları olmamalıdır.
- Noktalama işaretleri doğru biçimde ve özenle kullanılmalıdır (Özkan ve Yılmaz, 2007: 770).

2.3.2.4. Kahramanlar

“Roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türünde en önemli kişiye “kahraman” adı verilir” (TDK, 2011: 1268).

Çocuk hangi yaş grubunda olursa olsun, okuduğu kitapların kahramanlarıyla özdeşleşir. Yazar, kahramanlarını seçerken bu özdeşleşme yönünü sürekli göz önünde bulundurmak zorundadır. Çocuk kitaplarında gereğinden fazla kahraman bulunmamalıdır. Çünkü çocuk karmaşık yapıları anlayabilecek, karmaşık ilişkileri yorumlayacak düzeyde değildir (Aytaş ve Yalçın, 2011: 47).

Bir eser için kahraman seçerken çocuğun onun gibi olmak isteyeceği düşünülmelidir. Çocuklar için kötü örnek olabilecek karakterlere eserlerde yer

verilmemelidir. Eserde kötü örnek olabilecek kişilere yer verildiğinde davranışının olumsuz olduğunu, toplumca benimsenmediğini yazar çocuğa hissettirmelidir.

Kahramanlar inandırıcı ve davranışlarında tutarlı olmalıdır. Kahramanların davranışları ve konuşmaları yaşı, cinsiyeti, eğitimiyle uyumlu olmalıdır. Aksi takdirde eser, çocuk için inandırıcılığını kaybeder.

2.3.2.5. Plân

“Bir eserde konu, tema, kişi gibi özelliklerin birbiriyle uyumlu olacak şekilde düzenlenmesine plân denir. Plân yapılırken konu, tema vb. unsurlar sağlam bir şekilde esere yerleştirilmeli ve gereksiz ayrıntılardan kaçınılmalıdır. Eserin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri dikkatli bir şekilde oluşturulmalıdır” (Ay, 2009: 38).

Plân, yazma işini disiplinli hâle getirir. Verilmek istenen duygular ve düşünceler sırayla ve birbirine karışmadan sunulur. İyi plânlanmış bir eser sayesinde ana fikir okura daha kolay ulaştırılır.

2.4. Çocuk Edebiyatında Türler

Çocuk edebiyatı deyince çocuğa hitap eden yazılı ve sözlü eserlerin tümü akla gelir. Tahkiyeli özelliğe sahip türler bir grupta ele alınabileceği gibi, sözlü edebiyata ait türler de ayrı bir grup olabilir.

Çocuklar yaşa bağlı olarak farklı türlere ilgi duyarlar. Masal türüyle başlayan bu ilgi özellikle ilk gençlik çağlarında romana doğru geçiş gösterir.

2.4.1. Masal

“Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan” bir yazı türüdür (TDK, 2011: 1630).

Boratav (1982), masal için “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız tamamıyla hayal ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı” der (Aktaran: Baş, 2006: 78).

Boratav (1982), masalları: hayvan masalları, asıl masallar (olağanüstü masallar ve gerçekçi masallar), güldürücü fıkralar, nükteli hikâyeler ve zincirleme masallar olmak üzere dört grupta toplar. (Aktaran: Baş, 2006: 78).

Masallar, çocuğun içinde bulunduğu çevrede kendisine uygun modeller edinmesinde oldukça etkilidir. Masallar olağanüstülüklerle dolu olsa da yaşamın kendisinden büsbütün kopuk değildir. Çocuğun masal kahramanları gözüyle tecrübe kazanmasını sağlamayı ve hayal gücünü geliştirmeyi hedefler.

Yavuz (1999)'a göre, insanoğlu kendi gerçeğini, çözüm önerilerini, beklentilerini masal olaylarına ve masal kahramanlarına yükleyerek anlatmış ve yüzyıllar boyu bu yolla gelecek kuşakları uyarmaya, eğitmeye, yaşamın zorluklarına karşı onları donanımlı kılmaya çalışmıştır. Çünkü masal kahramanlarının karşılaştıkları sorunların hemen hepsiyle yaşamın gerçekleri arasında ilişki kurulabilir ve toplumun yaşam gerçeğine ulaşılır (Aktaran: Kaya, 2010: 6).

2.4.2. Öykü

Öykü, belli bir zaman ve yerde, birkaç kişinin başından geçenleri, gerçeğe uygun biçimde anlatan kısa olay anlatımlarıdır (Kıbrıs, 2010: 178).

Çocuklar 10-12 yaşlardan itibaren gerçekçi türlere merak salmaya başlar. Bu dönemden itibaren ilk karşılaştıkları tür, öyküdür. Çoğu zaman romanla birlikte değerlendirilen öykü, hacim ve olayların kısalığı gibi bakımlardan romandan ayrılır.

Öyküler, çocukların masaldan, yani hayal âleminden gerçekler dünyasına adım atmalarını sağlar. Bu geçiş renkli bir dünyadan renksiz, tatsız bir dünyaya atlayış değildir. Bu tür eserler çocukların yaşantılarına açıklık kazandırır, bunları geliştirir. Çocukları yeni yeni çevreler içinde çeşitli kişilerle karşılaştırarak kendi benliklerinden uzaklaştırır, bu kişilerin yaşantılarından geniş ölçüde yararlandırır (Geçgel ve Güleç, 2012: 99-100).

Öykü, olaya dayalı türlerin tipik bir örneğidir. Genellikle uzun olmadığı için sınıf içerisinde incelenebilmesi, olaya dayalı eserlerdeki öğelerden hemen hepsine

yer vermesi bakımından ilköğretim okullarının her devresindeki Türkçe öğretiminde yararlanılabilecek bir edebiyat türüdür (Cemiloğlu, 2001: 26).

Öyküler, çocukların içinde yaşadıkları topluma ve kültüre uyumlarını kolaylaştıracak değer yargılarını geliştirmelerine imkân sağlar. İyi bir öykü, okuyucusuna estetik yaşantılar sunma ve güzel duygular hissettirme görevini yerine getirmiş demektir. Sezgiler yoluyla okuyucuya seslenen öykünün dili yalın ve akıcı olmalıdır.

Öyküler, işlediği konular bakımından çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Pek çok araştırmacı öykü ve roman için ortak bir sınıflandırma yapmaktadır. Bu çalışmada da öykülerin sınıflandırılmasına “roman” başlığı altında yer verilmiştir.

2.4.3. Şiir

Şiir, diğer türlerden farklı olarak çocuğun duygu dünyasına da hitap edebilen edebî bir türdür. Çocukluk çağının her döneminde şiir farklı anlatımlarla çocuğun karşısına çıkar. Küçük yaşlarda çocuklar şiiri oyunlar içinde tanır. Özellikle tekerlemeler çocuğu şiirle tanıştırır. Zamanla şiir masalın ve öykünün dili olur.

“Şiirde vezin, çocukların aradığı ahenk duygusunu sağlamaktadır. Değişik sözcük oyunları, iç ve dış uyaklar, ses tekrarları ritim duygularını besler. Ayrıca çocukların hayal dünyasının benzerini şiirde bulmak mümkündür” (Şirin, 1998: 107).

Çocuklar için yazılan şiirlerde ele alınan temalar daha çok pastoral ve didaktiktir. Bu anlayışla şairler çocuğu eğitilmesi gereken bir varlık olarak düşünmüş ve çocuğun duygu dünyasına şekil verirken onları eğitmeyi hedeflemiştir.

Çocuklar için şiir yazarken anlatımda giriftliklerden kaçınılmalıdır. Süslü anlatımlardan ve aşırı benzetmelerden uzak durulmalıdır.

Edebiyatımızda, Tanzimat Dönemi şairlerinin çeviri yoluyla Türkçemize kazandırdıkları “fabl” türündeki şiirleri, çocuk şiirine geçişin ilk habercisi olarak değerlendirebiliriz. Çocuklar için şiirin gerçek temsilcisi ise Tevfik Fikret’tir. İbrahim Alâattin Gövsa ise çocuk edebiyatı alanında ilk ciddi çalışmaları yapan

isimdir. Millî Edebiyat Dönemi'nde özellikle Ziya Gökalp çocuklar için sade bir dille yazdığı Kızıl Elma, Altın Işık, Yeni Hayat, Ala Geyik adlı şiirlerinde çocuklarımıza millî ve manevî değerlerimizi benimsetmeyi amaçlamıştır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında, çocuk şiirleri alanına eğilen sanatçılarımızdan Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Halit Fahri Ozansoy, Ruşen Eşref Ünaydın, Enis Behiç Koryürek, Faruk Nafiz Çamlıbel'in adlarını saymak mümkündür (Aytaş ve Yalçın, 2011: 208- 210).

2.4.4. Anı

Anı, yaşanan olayların ya da tanık olunan durumların yaşayan kişilerce yazıya dökülmesiyle oluşan bir yazı türüdür.

Anıların, içinde yaşanan toplumun toplumsal ve kültürel olaylarını, bu olayların -gözlem alanına girdiği kadarıyla- söz konusu toplum üzerindeki etkilerini yansıtması gerekir. Bu yönüyle anılar, okurlara belli tarihsel olaylar hakkında aydınlatıcı bilgiler sunmalı, onları uluslarının tarihleriyle ilgili olarak bilgilendirmelidir (Kıbrıs, 2010: 283).

Çocuklar anı türünde eserler sayesinde bilimde, sanatta, devlet yönetiminde vb. başarılı olmuş kişileri tanıma ve onların tecrübelerinden faydalanma fırsatı yakalar.

Çocukların anılardan oluşan eserleri zevkle okuyabilmeleri için anıların içtenlikle ve sade bir dille yazılmış olmaları gerekir. Anılarda canlı olaylara yer verilmelidir. Anı yazarlarının uzun ve sıkıcı ruh çözümlmelerinden, tasvirlerden ve bilgi aktarmalarından kaçınması gerekir (Oğuzkan, 2010: 186).

2.4.5. Biyografi

“Biyografi, bütün toplum tarafından tanınan, bilgi, beceri ve davranışlarıyla bütün insanların dünyasında yer edinen kişilerin doğumlarından ölümüne kadar geçen dönemin bilgi ve belgelere dayanılarak anlatıldığı edebiyat türüne verilen addır” (Aytaş ve Yalçın, 2011: 177).

Çocuk edebiyatında biyografi denildiğinde, yaşamıyla çocuklara örnek olabilecek kişilerin yaşam öyküleri akla gelir. Özellikle okuma ve araştırma

konusunda meraklı çocuklara özellikle kendilerine örnek olabilecek kişilerin biyografileri okuması için tavsiye edilebilir.

Olumlu örneklerin yaşam öykülerinin okunması, incelenmesi; bilim, yurt, sanat, insanlık sevgisi, yiğitlik, doğruya ve güzele yönelme ve dayanışma gibi duyguların çocuklara bu yaşlarda aktarılması, onların akademik benlik oluşturmada etkili olacaktır (Kıbrıs, 2010: 273).

İyi bir biyografi yazarı nesnel bir tutum içinde olmalıdır. Eser, iyi bir kompozisyonun taşınması gereken özellikleri taşınmalıdır. Biyografik yapıtlar öğretici nitelikte olmalı ancak estetik boyut da göz ardı edilmemelidir.

2.4.6. Roman

Türkçe Sözlük'te romanın tanımı şöyledir: “İnsanın ve çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen, kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür” (TDK, 2011: 1982).

Roman, çocuk edebiyatına kaynaklık eden bir türdür. Konu sınırının oldukça geniş olması, çocuğun kendisini kahramanların yerine koyarak romanla bütünleşebilmesi, çoğu zaman sürükleyici bir olay örgüsünün olması romanı çocuklar tarafından en çok tercih edilen türlerden biri hâline getirmiştir. Özdemir'in roman tanımı ise şöyledir: “Yaşanmış ya da yaşanması olağan durumları, olayları düş gücüyle gerçeğe uygun biçimde yaratarak anlatma sanatı” (Özdemir, 1994: 276).

Çoğu yazar öykü ve romanı birlikte değerlendirme yoluna gitmiştir. “Romanlarda, öykülerden farklı olarak, alışkı ve göreneklerin, kişiler arası ilişkilerin ve tutkuların, toplumsal durumların ve ruhsal olayların açıklanmasına ve çözümlenmesine çalışılır” (Oğuzkan, 2010: 99).

Öykü ve roman türünün konularına göre sınıflandırmasını yapan Demiray (1967), bunları altı başlıkta toplamıştır:

1. **Yakın çevre ile ilgili öykü ve romanlar:** Bu tür romanlarda çocuk kendine yabancı olmayan bir çevrede geçen olaylarla karşılaşır. Kahramanlarının çoğunlukla çocuk olduğu eserlerdir.

2. **Duygusal öykü ve romanlar:** Kız çocukları tarafından ilgiyle okunan bu tür eserler, çocuğun duygularını harekete geçiren kitaplardır.

3. **Macera öykü ve romanları:** Merak duygusunun ayakta tutulduğu, eylemin çok olduğu bu eserler, iyi bir kurgu söz konusu olduğunda her yaştaki çocuk tarafından zevkle okunacak eserlerdir.

4. **Güldürücü öykü ve romanlar:** Bu eserler sanatçının hayal ürünü olabileceği gibi folklordan esinlenerek de oluşturulabilir.

5. **Tarihî öykü ve romanlar:** İlköğretim ikinci kademe öğrencilerine daha uygun olan bu tür kitaplar, macera ve heyecan arayan çocuğa da hitap eder.

6. **Hayvan öykü ve romanları:** Hayvanların hayatı gözlenerek yazılmış başkahramanın hayvan olduğu eserlerdir. Okulöncesi çocuklar için de ilgi çekici olabilen bu tür eserler, iyi kurgulandığında ilköğretim çağındaki çocuklar tarafından da zevkle okunur (Aktaran: Karagöz, 2006: 17- 18).

Roman, içerisindeki olayların birden çok olması, kahramanların sayıca fazla olması sebebiyle daha çok ilk gençlik çağının edebî türü olarak kabul edilir. Romanın çocuk eğitime katkısı tartışılmayacak kadar büyüktür. Çocuğun okuma alışkanlığı ve zevkini kazanması için romanlardan faydalanılır. Sadece eğitim - öğretim süresince değil günlük hayat becerilerini geliştirmede de rol oynar. Çocuklar romanlarda okudukları sayesinde hayatta karşılaşabilecekleri olaylar hakkında bilgi sahibi olurlar. Kendilerini roman kahramanlarının yerine koyarak, bu durumlarla kendi hayatlarında karşılaşmaları hâlinde, nasıl tepki verebileceklerini keşfederler.

Romanın çocuk eğitimindeki yeri düşünüldüğünde bu türü yazan kişilerin de alanında usta isimler olması gerekliliği ortaya çıkar.

İyi bir roman yazarı, insanlardaki ortak duyguları, roman kişileriyle somutlaştırıp karşımıza canlı varlıklar olarak çıkarır. Çocukları iyi tanıyan daha doğrusu içindeki çocuğu sağlıklı bir şekilde yaşatan usta yazar, oluşturduğu çocuk karakterlerle çocuk okuru kısıvrak yakalar. Bu nedenle yazar, kahramanı çocuklar olan, çocuğa özgü nitelikleri taşıyan eserlerinde etkilenme çağında olan bireylerin özelliklerini göz önünde bulundurmalı, onları iyi ve güzele götürmesini bilmelidir. Zaten estetik duygusu ile doğan çocuk için bu yöneliş zor olmayacaktır (Taşçı, 2007: 3).

Edebiyatımızda ise “İlk yerli roman Şemseddin Sami’nin Taaşuk-ı Talat ve Fitnat’ıdır. Bunlardan evvel yer alanlar çeviri romanlardır. İlk örnekleri ise şunlardır: Yusuf Kâmil ve Ahmet Vefik Paşa’nın ayrı ayrı çevirdiği Fenelon’dan Telemak (1862), A. Lutfi’nin Robenson Crusoe (1864), Teodor Kasab’ın Le Sage’dan çevirdiği Topla Şeytan” (Baş, 2006: 70). Türk edebiyatına ilk çocuk kahramanlı (Salih) romanı da Ebu Bekir Hazım Tepeyran (1910) Küçük Paşa adlı romanıyla kazandırmıştır (Kıbrıs, 2010: 181).

Yukarıda yer alan türlerin dışında destan, gezi - gözlem yazıları, efsane, ninni, fabl, fıkra, makale gibi türlerden de çocuk edebiyatında yararlanılmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

3. Ayla Çınaroğlu'nun Hayatı, Sanatı ve Eserleri

3.1. Hayatı

Ayla Çınaroğlu, 1939 yılında Ankara'da doğdu. 1961 yılında D.G.S.A.'de Grafik Sanatlar Bölümü'nü bitirdi. Uzun yıllar grafiker ressam olarak çalıştı. Yetiştirme yurtlarında fahri resim öğretmenliği yaptı. 1972 yılından bu yana çocuklar için öykü, şiir, roman, tiyatro türünde eserler yazıyor. Çocuklarla yaptığı edebiyat söyleşileriyle, toplumumuza okur kazandırmayı amaçlıyor. Öykü ve şiirleri Türkçe ders kitaplarında yer almaktadır. Bazı kitaplarını özel bir yöntemle kendisi resimlemiştir. Öykü ve şiirleri çeşitli çocuk dergilerinde yayımlanıyor. "Miğfer" adlı çocuk oyunu 1993'te İzmir Devlet Tiyatroları'nda sahnelendi. "Al Takkeli Dev İle Mor Takkeli Dev" adlı oyunu, 1995 yılında Kültür Bakanlığı desteğiyle Masal- Gerçek Tiyatrosu'nda sahnelendi. Bazı öyküleri, Hollanda Tilburg Üniversitesi Dil ve Edebiyat Bölümü tarafından yabancı ülkelerde yaşayan Türk çocuklarının ana dilini geliştirme projesi çerçevesinde yayımlanmıştır. Evli ve iki yetişkin kızı vardır (Aktaran: Karagöz,2006: 103).

ÖDÜLLERİ

Yazın alanında:

- 1979 Kültür Bakanlığı Çocuk Yapıtları Yarışması, öykü dalında ikincilik,
- 1982 Tobav Çocuk Oyunları Yarışması'nda başarı,
- 1984 DE Yayınevi Masal Yarışması'nda ikincilik,
- 1988 Enver Naci Gökşen Öykü Yarışması'nda üçüncülük,
- 1988 Kültür Bakanlığı Çocuk Film Senaryosu Yarışması'nda ikincilik.

Tasarım Alanında

- 1994 Turizm Bakanlığı, Hediyelik Eşya Yarışması'nda TRT Özel Ödülü,
- 1998 Kültür Bakanlığı En İyi Tasarlanmış Kitap Yarışması'nda ikincilik,
- 1998 Kültür Bakanlığı En İyi Tasarlanmış Kitap Yarışması'nda üçüncülük ödülü.

Onur Ödülleri

- 2005 - Çocuk ve İlk gençlik Edebiyatı Onur Ödülü (ÇIKEDAD “Çocuk ve İlk gençlik Kültürü ve edebiyatı Araştırmacıları Derneği”, “Marmara Eğitim Kurumları”, “Maltepe Üniversitesi”).
- 2006 - Veli'nin Kurabiyesi Yazın Onur Ödülü (CGYD “Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği” IBBY “International Board on Books for Young People”) <http://www.ucanbalik.com.tr/aylacinaroglu.html>.

3.2. Sanatı

Ayla Çınaroğlu (1939-) çocuk edebiyatı alanında eserler veren çağdaş yazarlarımızdandır. Kaleme aldığı eserler tür bakımından oldukça zengindir. Öykü, roman, masal, şiir ve tiyatro türünde eserleri vardır. Aynı zamanda grafiker ressam olan yazar, çocuklar için yetenek geliştirici kitaplar da hazırlamıştır. Yetmiş aşkın sayıda kitap sahibi olan Ayla Çınaroğlu, her geçen yıl yeni kitaplarla çocuk okuyucularının karşısına çıkmaya devam etmektedir.

Çocuk edebiyatında resimleme oldukça önemlidir. Kaya'ya göre “Çocuklara edebiyat başlangıçta ancak görsel dünya aracılığıyla verilebilir” (Aktaran: Kaynar, 2008: 226). Çocuk kitaplarında yer alan resimlerin gelişigüzel şekilde çizilmesi özellikle okul öncesi çağlardaki çocuklar için kitaplara karşı olumsuz tutum geliştirmeye sebep olabilir. Çocuk kitaplarında yapılacak resimlemelerin usta

sanatçılar tarafından gerçekleştirilmesi önemlidir. Çocuğun ilgi ve gereksinimlerini göz ardı etmeden yapılan resimlemeler, çocuğun kitaplara duyacağı ilgiyi artıracaktır. Aynı zamanda bir grafiker olan Çınaroğlu da “Mut Teyze’nin Bahçesi, Yedi Kapılı Kent, Al Takkeli Dev ile Mor Takkeli Dev, Veli’nin Kurabiyesi” adlı kitaplarını kendi resimlemiştir.

Yazarın eserlerinde sıklıkla işlediği değerler: yaşama sevinci, hayvan sevgisi, duyarlı olma, paylaşmanın önemi, dürüstlüktür, yardımseverliktir. Pek çok eseri olan Çınaroğlu’nun kitaplarında yer verdiği konulardan birkaçı ise şöyledir: Keçi Masalı’nda inatçılık, Peynirli Börek’te üşengeçlik, Yağmur Yağarsa adlı öyküde inatçılık, Hırsız Mektup ve Kedilerim adlı öykülerde hayvan sevgisi, Tülüş’te bir kız çocuğu ile bir hayvanın dostluğu, Mago’da ise konuşabilen bir maymunun başından geçen olaylar anlatılmaktadır. İşlenen konular çocuğun dünyasına hitap etmektedir. İnatçılık, kıskançlık gibi konuların işlendiği eserlerde ise bu türden davranışların yanlışlığı kahramanların başından geçen olaylar aracılığıyla çocuğa hissettirilmeye çalışılmıştır.

Yazar, eserlerinde fantastik özelliklere sahip kahramanlara yer vermiştir. Mago ve Tülüş adlı romanların her ikisinde de başkahramanlar melez özellik göstermektedir. Bu kahramanlar çocuğun hayal gücünün gelişimine katkı sağlayacak niteliktedir.

Çınaroğlu, eserlerinde sade bir anlatımı seçmiştir. Cümleleri kısadır. Yazarın sözcük seçiminde, yabancı sözcüklerin yerine türetilen Türkçe sözcükleri yeğlemesi dikkat çekicidir. “Varsıl, öykünme, karşın, bellek, devinim, düşünem” sözcükleri yazarın kitaplarında kullanmayı tercih ettiği sözcüklerdendir.

Çınaroğlu, bazı eserlerinde kendi buluşu olan sözler de kullanmıştır. “Üretme kelime (Neolizm), dilin üretme kurallarına aykırı olursa uydurma olur ve dili bozar. Yazar sözcük buluşunu, dili zenginleştirmek düşüncesiyle ya da duygu ve düşüncelerini tam olarak karşılayacak sözcük bulamamaktan yapıyorsa bu durum dili bozmaz” (Bilge, 2008: 76). Çınaroğlu’nun eserlerinde kendi buluşu olan bazı sözcükler şunlardır: Tülüş, Topçin, Mago, İrimay, Sarı Topaç, Kıkır Amca vb.

Yazarın buluşu olan bu kelimelere baktığımızda yalnızca kahramanlarına isim takmak amacıyla yeni kelimeler ürettiği görülmektedir. Bunun dışında eserlerinde kendi buluşu olan herhangi bir kelime bulunmamaktadır.

Yazar eserlerinde ikilemeler, deyimler ve benzetmelerden sıklıkla faydalanmıştır. Hatta bazı eserlerinde deyimler yazarın öyküsünün asıl konusunu oluşturur. “Babaannemin Gözü Ağrıda” ve “Babamın Burnundan Düştüm” adlı öyküler bir deyimden yola çıkarak oluşturulmuştur. Babaannemin Gözü Ağrıda öyküsünde “*ilk göz ağrısı*” deyimini konu alınmaktadır. Bu kitapta bir babaanne ve biricik torunu anlatılmaktadır. Babaanne torununu gezmeye çıkartır. Bir bankta arkadaşıyla soluklanırken de torunu için “İşte, benim ilk göz ağrım.” der. Bunu duyan torunu da deyimini anlamını kavrayamadığı için üzülür ve kendini suçlu hisseder. Babaanne ise torununun kendisini yanlış anladığını fark edince onu dizine oturtur ve şu cümlelerle “*ilk göz ağrısı*” deyimini ne demek olduğunu anlatır:

“Ah sevgili torunum,

Onu öyle demedim ben.

Seni ne çok seviyorum bilsen...

Çünkü ilk seni gördü gözlerim,

İlk torunumsun benim:

Yani ilk göz ağrısın sen” (Çınaroğlu, 2007: 16).

Yazar bir deyimini öykünün konusu yaparak çocuklara Türkçenin güzelliklerini kazandırmayı hedeflemektedir.

3.3. Eserleri

3.3.1. Romanları

Son dönem çocuk edebiyatının önde gelen isimlerinden Ayla Çınaroğlu'nun çocuklar için yazdığı iki romanı vardır: Mago ve Tülüş. Bu araştırmaya da konu olan iki roman, okuyucuya fikir vermesi bakımından aşağıda genel hatlarıyla tanıtılmıştır.

3.3.1.1. Mago

Ayla Çınaroğlu'nun yazdığı iki romandan biri olan "Mago" ilk olarak 1997'de yayımlanmıştır. Mago, kente gelen bir maymunun serüvenlerini anlatır. Roman, numaralandırılmış 23 bölümden oluşmuştur. 103 sayfalık bu eserde 12 punto yazı ve birinci hamur kâğıt kullanılmıştır. Eserin ön kapağında başkahramanı tasvir eden bir resim bulunmaktadır. Bunun dışında roman içerisinde resimlendirme yoktur. Arka kapakta ise yazarın çok kısa biyografisi ile romandan kısa bir alıntı yer almaktadır. Romanda üçüncü tekil kişi anlatım yöntemi kullanılmıştır.

Roman, kitaba adı verilen başkahraman Mago'nun ormanda tek başına kaldığı mağarada soğuk bir kış gününde sıkıntılı bir şekilde gezinmesiyle başlar. Dalgın ve düşünceli olmasına rağmen Mago'nun dilinde babasından öğrendiği bir şarkı vardır:

"–Hey, hey, hey

Haydi çocuklar gelin,

Gelin çocuklar, hey, hey

Gelin, gülün, eğlenin.

Hey, hey, hey,

Haydi çocuklar gelin,

Gelin çocuklar, hey, hey,

Burda her şey, her şey sizin" (Çınaroğlu, 2006: 5).

Bu şarkıyla yazar, sıkıntılar içinde de olsa çocukları gülmeye ve eğlenmeye çağırılmaktadır.

Mago'nun ismi maymun ve goril kelimelerinin ilk hecelerinin birleşiminden oluşmaktadır. Ona bu adı veren babası İrimay ve annesi Sarı Topaç'tır.

İrimay'ı, Kıkır Amca adında bir hayvan terbiyecisi büyütüştür. Kıkır Amca öldükten sonra Kıkır Amca'nın oğlu onu bir sirke satmıştır. İrimay, insanlarla konuşabilen bir maymundur ve bu özelliğini oğlu Mago'ya da öğretmiştir. İrimay ve Sarı Topaç sirkte tanışmış ve orada yaşadıkları sıkıntılı günlerden sonra sirkte çalışan ip cambazının olduğu Kınalı Çip'in yardımıyla ormana kaçmıştır. Ormana kaçan bu iki maymunun daha sonra Mago isminde oğulları olur. Çok soğuk geçen bir kış günü İrimay hastalanarak ölür. Kısa bir süre sonra da Sarı Topaç ölür.

Yalnızlığa daha fazla dayanamayan Mago, babasından dinlediği Büyükkent'e gitmek için hazırlıklarını yapar. Babasının yıllarca sakladığı insan kıyafetlerini giyer, yanına biraz para alır ve bir tren yolculuğu sonunda Büyükkent'e ulaşır. Şehrin caddelerini, arka sokaklarını, kalabalık meydanlarını dolaşır. Bir insanla ilk kez konuşacak olmanın heyecanını yaşar. İnsanlar onun bir hayvan olduğunu anlamaz bu da Mago'yu çok rahatlatır.

Büyükkent'e gittiği ilk gün çöp varillerini zorlukla taşıyan bir yaşlı adama yardım eder. Yaşlı adam bakıma muhtaç çocukların okuduğu bir okulda çalışmaktadır. Mago'ya iş ayarlayabileceğini söyler. Mago, yöneticilerle yaptığı görüşme sonucu hiçbir ücret almadan okulda hizmetli olarak çalışmayı kabul eder. Kahramanımız okulda tanıştığı Erdem Öğretmen ve çocuklarla güzel ilişkiler kurar. Ancak okul idarecileri hem çocuklara hem de çalışanlara karşı kötü davranan kişilerdir.

Çalıştığı okul, insanlardan gelen bağışlarla ayakta duran bir okuldur. Pek çok yardım gelmesine rağmen çocukların ve okulun durumu kötüdür. Okulun duvarları dökük, çatısı akmaktadır; çocukların yüzleri solgun, bakımları kötüdür. Yardımsever bir kişi olan Erdem Öğretmen ile gelişen ilişkileri neticesinde, okul idarecilerinin okuldaki kimsesiz çocuklar için gönderilen yardım malzemelerini çaldıklarını öğrenir. Gelen bağışları çöp diye hafta sonları kendi elleriyle kamyonlara taşıdığını fark eder. Mago'nun kimliği olmadığı için Erdem Öğretmen böyle bir taşıma

olduğunda kendisinden okuldan uzaklaşmasını söyler. Mago'ya borç para vermek ister. Oysa Mago'nun parası vardır fakat Mago bunların değerlerinin ne olduğunu bilmemektedir. Erdem Öğretmen sayesinde elinde bulunan paraların değerli olduğunu öğrenince çocuklara bu paralarla muz, kek, top, ayakkabı vb. aldırır.

Mago, yine okula gelen yardımların kamyonlarla taşındığı bir gün okuldan ayrılarak ormandaki mağarasına gelir. Orada babasından kalma tüm altınları alarak Büyükkent'e döner. Erdem Öğretmen onu istasyonda beklemektedir. Mago'ya yöneticilerin tutuklandığını ancak Mago hakkında yöneticilerin başkente yazdıkları mektuba cevaben bir mektup geldiğini, mektupta gerçek kimliği belirsiz olan Mago'nun akıl hastanesine alınıp inceleneceğinin yazıldığı söyler. Erdem Öğretmen Mago'ya kent dışında tanıdıklarının yanına gizlenmesini teklif eder. Ancak Mago o sırada babasının arkadaşı Kınalı Çip'in sirkinin afişini fark eder. İçinde altınların olduğu çantayı Erdem Öğretmen'e verir. Kınalı Çip'in sirkine doğru gider.

Roman kötülerin yerine iyilerin geçmesiyle sona erer.

3.3.1.2. Tülüş

Tülüş, Çınaroğlu tarafından 2001 yılında yayımlanmıştır. Robot - hayvan karışımı bir varlığın Selma adlı çocuğun hayatına girmesi ve Selma'nın "Tülüş" adını verdiği bu akıllı canlının medya tarafından fark edilmesiyle yaşananları anlatır. "Tülüş" romanı ayrı ayrı isimlendirilen 31 bölümden oluşmuştur. 103 sayfalık bu eserde 12 punto yazı ve birinci hamur kâğıt kullanılmıştır. Eserin ön kapağında başkahramanı tasvir eden bir resim bulunmaktadır. Roman içerisinde resim kullanılmamıştır. Arka kapakta ise romandan bir alıntıya yer verilmiştir. Romanda üçüncü tekil kişi anlatım yöntemi kullanılmıştır.

Roman, bir mahallede oturan ailelerin çöpe attıkları eşya ve yiyecekleri anlatarak başlar. Çöpe atılan mavi bir şişenin kırılması ile içerisindeki su, patlamış mısır poşeti içindeki balık atıklarına, imambayıldıyla küflü yoğurt artığına bulaşır. Bu karışım koyu bir bulamaca dönüşür. Karanlık bir gecede küçücük bir göktaşının çöpün üstüne düşmesinden dokuz gün sonra çöplerin içinde bir kıpırtı olur. Bu, romanın başkahramanı Tülüş'ün oluşumudur. Ailesiyle birlikte çöp toplayarak

geçimlerini sağlayan Selma, bu mavi tüylü ve sevimli hayvanı çöpte bulur. Mavi tüylerle kaplı gövdesi boğumludur ve her boğumun iki yanında incecik bacakları ve bu bacaklarda oldukça toparlak duran mor ayakları vardır. Hızla büyüyen Tülüş on gün sonra bir kedi büyüklüğüne kavuşur. Yarı böcek yarı makine özelliğine sahip bu varlık, yediği her şeyi yeniden üretme özelliğine sahiptir. Örneğin eski bir tencereyi önce yer sonra bir ipekböceğinin yaptığı gibi ağzından çıkardığı incecik ipliklerle tekrar kilim dokur gibi yapar.

Çınaroğlu'nun kaleme aldığı her iki romanda da başkahramanlar melez bir yapıdadır. Tülüş, çöpe atılan atıklardan meydana gelmiş bir varlıkken Mago da maymun mu, goril mi olduğu belirsiz konuşabilen bir hayvandır. Çınaroğlu, başkahramanlardaki bu belirsizliği ve bu belirsizlikteki amacı şu sözleriyle açıklar:

“Belirsizlikteki amacım, bugün bu kadar büyük uygarlığa, birçok teknolojiye rağmen birçok belirsizlikler var. Daha bulunamayan, bilinmeyen milyonlarca şey var. Gelelim Tülüş’e. Olabilirliği ne kadar mümkün? Değil elbette, böyle bir şey mümkün değil ama buna yakın bir şey olabilir. Yoğurt küfleri ile sirke kalıntısı bunlar hep organik şeyler bir araya gelince acaba ne olur? Birbirini nasıl etkiler? Çocuğun mantığını zorlamak, hayal gücünü zorlamak. Oraya belirli bir şey koyamazsınız. Yani belirsiz bir yaratık olması gerekiyordu” (Karagöz, 2006: 111).

Tülüş ile Selma çok iyi dost olurlar. Selma onu çöplüğün kenarındaki çadırlarına getirir. Ailesi başlangıçta Tülüş'ün kalmasına tepki gösterir. Ailesi Tülüş'ün yediği her şeyi yepyeni bir şekilde yeniden yaptığını görünce Tülüş'e çok iyi davranmaya başlar. Zamanla Tülüş'ün varlığı çevrede duyulmaya başlar. Aile yazın sona ermesiyle birlikte kentin kıyısındaki yoksul kulübelerine döner. Bir süre Tülüş'ün varlığını saklamayı başarsalar da zamanla çevredekilere Tülüş'ten söz ederler. Bu olay ünlü bir televizyon programcısı olan Altan Tekol'un dikkatini çeker. Olayın peşine düşerler. Televizyonculardan kurtulmak için Selma, Tülüş'ü de alarak evden kaçar. Bir televizyon kanalında asistanlık yapan Aslı, Selma'ya yardım eder. Kendi evine götürür ve orada saklar.

Aile televizyon programcısına ve kendi arzularına yenik düşerek Tülüş'ün yaptıklarını bir bir gösterir. Selma'nın büyük ağabeyi ve Aslı, Selma ve Tülüş için ne yapacaklarına karar veremezken Tülüş ortadan kaybolur. Tülüş'ü ararken onu çöplükte kendi çevresine ipek koza örerken bulurlar. Bu sırada medya mensupları ve polisler çöplüğe gelir. Bu kozanın bir bomba olabileceğini düşünerek onu patlatmaya çalışırlar fakat başarısız olurlar. Üniversitelerde incelenmek üzere götürülür fakat orada da bir sonuç alınamaz ve muhtemelen “uzaydan kopup gelmiş yeni bir element” olduğuna karar verilir. İlerde kurulması düşünülen bilim müzesinde sergilenmek üzere korumaya alınıp depoya konulmasıyla roman sona erer.

Tülüş'te son bölümden önce “Aykırı Bölüm” yer alır. Yazar, aykırı bölümle romanın başında bahsettiği mahallelilerin gözüyle romanı birer birer sonlandırır. Yazar burada okuyucusuyla doğrudan iletişim kurar. Çınaroğlu, farklı olarak romana “Aykırı Bölüm” eklemesini ve Tülüş'ü öldürmeden romanı sona erdirmesini şu sözleriyle açıklar:

“Tülüş'ü öldüremezdim. Doğru olmazdı. Hayat devam ediyor. Bir şey oluyor ama ne oluyor? Öykünün gelişine göre şekil alıyor. O finali ben de seviyorum. Herkes nasıl yazardı? Benim kişiliğim de bu, ben de böyle yazdım. Aynı finali bir başka romana uygulamam. Tekrar olur” (Karagöz, 2006: 111).

3.3.2. Öykü Kitapları

Aliş'in Kabakları (Uçanbalık Yayıncılık, 2009).

Al Takkeli Dev ile Mor Takkeli Dev (Uçanbalık Yayınları, 1996).

Âşık oldum (İlk aşk) Kolektif

Mavi Boya (Uçanbalık Yayınları, 1997).

En Büyük Takım Bizim Takım (Uçanbalık Yayınları, 2003).

Beyaz Benekli At (Uçanbalık Yayınları, 2006).

Denize Doğru (Uçanbalık Yayınları, 2009).

Altın Kanatlı Topçin (Uçanbalık Yayınları, 1997).

Uzay Güzeli (Uçanbalık Yayınları, 1997).

Çikolatayı Kim Yiyecek (Uçanbalık Yayınları, 2007).

Deniz'in Sevdiği Şeyler 1- 2 -3-4-5-6-7-8

Minik Kitaplar (Kedi, Köpek, Kuş, Balık, Baykuş, Kuzu, Kümes, Orman)
(Uçanbalık Yayınları, 1996).

Kanaryanın Öyküsü (Uçanbalık Yayınları, 1996).

Korudaki Komşular Dizisi (Para, Yeni Bir Yuva, Kara Kutu, Top, Yaralı Var,
Piknikçiler) (Uçanbalık Yayınları, 2006).

Kare Üçgen Dizisi (Demet'in Bahçesi, Kırçıl Horoz, Küçük Mor Balık
(Uçanbalık Yayınları, 1998), Minik Yeşil Kurbağa (Uçanbalık Yayınları, 2003))

Mavi Balon (Kırmızı Kedi Yayınları, 2013).

Mut Teyze'nin Bahçesi (Uçanbalık Yayıncılık, 2000).

Mutlu Bir Gün (Uçanbalık Yayıncılık, 2011).

Mızımız Mırnav Dizisi (Okulda ilk gün, Kırmızı Yastık, Öğretmenler Günü
Onur Günü, Pastel Boya, Oyun Parkında)

Olmayan Zamanda Bir Ada (Kırmızı Kedi Yayınları, 2014).

Veli'nin Kırmızı Topu (Uçanbalık Yayınları, 1998).

Veli'nin Kurabiyesi (Uçanbalık Yayınları, 2005).

Veli'nin Elma Ağacı (Uçanbalık Yayınları, 2005).

Yedi Kapılı Kent (Uçanbalık Yayınları, 1998).

Babaannemin Gözü Ağrıdı (Uçanbalık Yayınları, 2006).

Babamın Burnundan Düştüm (Uçanbalık Yayınları, 2007).

Nuriyanım'ın Burnu

Şekerler Deve Oldu (Uçanbalık Yayınları, 2005).

3.3.3. Masalları

Bilgebaş Masalı (Uçanbalık Yayınları, 2012).

Keçi Masalı (8 + yaş) (Uçanbalık Yayınları, 2005).

Papağan Masalı (8 + yaş) (Uçanbalık Yayınları, 2006).

Berber Masalı (8 + yaş) (Uçanbalık Yayınları, 2009).

Terzi Masalı (8 + yaş) (Uçanbalık Yayınları, 2009).

Üç Kuzucuk Dizisi (Üç Kuzucuk (Uçanbalık Yayıncılık, 1999), Annemiz Pasta Yapacak, Büyük Şenlik Günü (Uçanbalık Yayınları, 2012))

Tembel Fare Tini Dizisi (Yaşasın Kar Yağıyor (Uçanbalık Yayıncılık, 1998), Peynirli Börek (Uçanbalık Yayıncılık, 1999), İlbaharın Sesi (Uçanbalık Yayıncılık, 1999), Okuldan Dönerken (Uçanbalık Yayıncılık, 2001), Piknik Yapıyoruz, Resim Dersi, Kütüphane Yolunda (Uçanbalık Yayınları, 2012))

3.3.4. Şiirleri

Şiir Gemisi (Uçanbalık Yayınları, 2004).

3.3.5. Tiyatro Eserleri

Miğfer (Uçanbalık Yayınları, 1996).

Boş Kaplumbağa (Uçanbalık Yayınları, 1998).

Tembel Fare Tini (Müzikli Oyun) (Uçanbalık Yayınları, 2003).

Hoş Geldin Esin Perisi (Uçanbalık Yayınları, 2003).

Kim Demiş Niye Demiş (Uçanbalık Yayınları, 2004).

Kâğıt Şenliği (Uçanbalık Yayınları, 2005).

3.3.6. Yetenek Geliştirici Kitapları

Zarf Katlama (Armağanlar – Sofra Gereçleri) (Uçanbalık Yayınları, 2001).

Zarf Katlama (Ev Eşyaları - Oyuncaklar) (Uçanbalık Yayınları, 2001).

Zarf Katlama (Sevimli Hayvanlar) (Uçanbalık Yayınları, 2001).

Zarf Katlama (Süslemeler – Şapkalar) (Uçanbalık Yayınları, 2001).

Zincir Bulmaca 1

Zincir Bulmaca 2

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, Ayla Çınaroğlu'na ait çocuk romanlarındaki evrensel değerler ve dilin çeşitli unsurlarının tespiti yapılırken nitel araştırma tekniklerinden tarama modeli kullanılmıştır. Karasar, bu modeli şöyle tanımlar: “Geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır” (Karasar, 2010: 77).

Dil incelemesi yaparken F. Sezgin (2004)'in “Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu” adlı çalışmasında, seçtiği kitaplarda yabancı kaynaklı kelimeleri tespit ederken kullandığı yöntem takip edilmiştir.

Bu yönteme göre, incelenecek kitaplarda örnekleme yoğunluğu 1/10 olarak belirlenmiştir. Böylece 400 sayfalık bir romanın ortalama 40 sayfası incelenmiş olur. İlk örnek romanın baş sayfalarından alınmış ve 500 kelimelik bir metin incelenerek kaç sayfa tuttuğuna bakılmış; bu sayı 10 ile çarpılarak, metnin başlangıç noktasından itibaren kaç sayfa atlanarak ikinci örneğin alınacağına karar verilmiştir (Sezgin, 2004: 24).

Örneğin, Ayla Çınaroğlu'nun “Tülüş” adlı 103 sayfalık eserinde roman metni 5. sayfadan başlamıştır. İlk 500 kelime 3.2 sayfa tuttuğundan ikinci örnekleme $5+10 \times 3.2 = 37$. sayfadan başlanmıştır. İkinci örnekleme ise 2.8 sayfa tutmuş ve üçüncü metin parçası $37+10 \times 2.8 = 65$. sayfadan başlatılmıştır. Üçüncü örnekleme 2.9 sayfa tutmuş ve dördüncü örnekleme $65+10 \times 2.9 = 94$. sayfadan başlanmıştır. Dördüncü örnekleme 3.2 sayfa tutmuştur. Böylece 103 sayfalık bu eserden 5, 37, 65 e 94. sayfa başlarından itibaren 500'er kelimelik 4 örnekleme alınmış olup toplam 12.1 sayfa incelenmiştir. Bu bölümler, roman hacminin 1/10'u dolaylarındadır.

Ayla Çınaroğlu'nun “Mago” adlı 103 sayfalık eserinde roman metni 5. sayfadan başlamıştır. İlk 500 kelime 3.7 sayfa tuttuğundan ikinci örnekleme $5+10 \times 3.7 = 42$. sayfadan başlanmıştır. İkinci örnekleme ise 3.6 sayfa tutmuş ve üçüncü

metin parçası $42+10 \times 3.6 = 78$. sayfadan başlatılmıştır. Üçüncü örneklem 3.1 sayfa tutmuştur. Böylece 103 sayfalık bu eserden 5, 42 ve 78. sayfa başlarından itibaren 500'er kelimelik 3 örneklem alınmış olup toplam 10,4 sayfa incelenmiştir. Bu bölümler, roman hacminin 1/10'u dolaylarındadır.

4.2. Evren ve Örneklem

Ayla Çınaroğlu'nun çocuklara yönelik yazdığı romanlarından "Mago" ve "Tülüş" adlı eserler çalışmanın evrenini oluşturmaktadır. Çalışmanın örnekleme ise bu romanların 1/10'luk bölümüdür.

Araştırmaya konu olan eserlerin künyeleri şöyledir:

Çınaroğlu, Ayla (2006). Mago (3. Baskı). İstanbul: Uçanbalık Yayınları.

Çınaroğlu, Ayla (2007). Tülüş (2. Baskı). İstanbul: Uçanbalık Yayınları.

4.3. Verilerin Toplanması ve Değerlendirilmesi

Çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturmak amacıyla tezler, bildiriler, makaleler, genel ağ taranmıştır. Kütüphanelerden ve kitapevlerinden yararlanılmıştır. Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanları, evrensel değerler ve kullanılan dil açısından incelemiştir. Dil incelemesi yapılırken sözcük seçimi, eserlerde mevcut deyim, atasözleri, ikilemeler tespit edilmiştir. Gerekli görülen bilgiler fişleme tekniği ile kaydedilerek tasnifi yapılmıştır. Fişleme çalışmasından sonra elde edilen veriler daha önce belirlenen plâna uygun olarak özetlenip yorumlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

5. Mago ve Tülüş'te Dilin Kullanımı

Çocukların her yönden gelişimine katkı sağlayacak kaynak şüphesiz kitaplardır. Kitapların çocukların dil gelişimine etkisi büyüktür.

Kitapların dil gelişimine katkısının Türkiye için biraz daha fazla olduğunu dile getiren Dayıoğlu'na göre, Türkiye'de aile ortamında kullanılan dil yetersiz ve dil bilinci doğru değildir. Çocuğun yakın çevresi de onun dilini geliştirebilecek bir ortamı yaratamamaktadır. Çocuk televizyon ve radyolarda yanlış kullanılan dilden etkilenmektedir. Okula geldiğinde kullandığı ders kitapları da ona dil bilinci ve dil tadı verecek nitelikte değildir. Tüm bu olumsuz koşullar çocuğun dil gelişiminin güdük kalmasına neden olmakta bu durumda da kitap, dili zenginleştiren ve doğru öğreten temel kaynak, güvenli bir dil öğretmeni olmaktadır (Aktaran, Özkan ve Yılmaz, 2007: 769).

Çocuklar için kitap deyince akla gelen alan ise çocuk edebiyatıdır. Bu edebiyatı diğerlerinden ayıran yön ise kullanılan dilin çocuklara özgü olmasıdır.

Çocuklar için edebiyat her şeyden önce dildir. Edebiyat, çocuğun dünyasına zenginlik katar. Kendisini ve çevresini tanımaya, güzel konuşmaya, zevklerinin gelişme ve incelmeye katkıda bulunur. Yaşama sevinci kazandırır. Düşünme ve yorum yapma yeteneğini geliştirir (Şirin, 1998: 103).

Çocuk edebiyatının amacına ulaşmasını sağlayacak en önemli unsurlardan biri yazarlarının çocuğa bakışı ve şüphesiz dile hâkimiyetidir (Gürel, 2010: 10).

5.1. Mago ve Tülüş'te Tespit Edilen Deyim ve Atasözleri

Deyimler ve atasözleri, dilin söz varlığını oluşturan yapılarıdır.

Deyimler ve atasözleri konusunda geniş çalışma sahibi Ömer Asım Aksoy, deyim için "Bir kavramı, bir durumu, ya çekici bir anlatımla ya da özel bir yapı

içinde belirten ve çoğunun gerçek anlamlarından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözcük topluluğu ya da tümcedir” der (Aksoy, 1993: 52).

Tanımdan anlaşılacağı üzere deyimler bir dilin anlatım gücünü ortaya koyar. Anlatıma akıcılık kazandırır. Sözü etkili kılar.

Bir milletin söz varlığı içinde oldukça önemli bir yeri olan deyimler, bireylere o milletin tarihini, kültürünü, karakterini, değerlerini de öğretmesi bakımından değerlidir. Deyimler kalıplaşmış sözler olmasının yanı sıra anlam yoğunluğu olan, somutlaştırma kaygısı taşıyan, kısa ve özlü anlatım araçlarıdır. Dile getirilmesi güç durumlar, tanımlanması, açıklanması zor nice duygular deyimler sayesinde çarpıcı bir biçimde anlatılır (Apaydın, 2010: 57). Bu yönüyle de deyimlerin çocuk edebiyatı metinlerinde yer alması, yazarlar tarafından özenle seçilerek doğru bir şekilde kullanılması önem arz eder.

Bir dilin söz varlığını oluşturan öğelerden biri de atasözleridir. Aksoy, sözlüğünde atasözünün tanımını şöyle yapmıştır: “Atalarımızın, uzun denemelere dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştıran ve kalıplaşmış biçimleri bulunan kamuca benimsenmiş özsözler” (Aksoy,1993: 37). Atasözleri halkın ortak ürünüdür. Gözlem ve deneyimlere dayanır. Toplumsal yaşamla arasında kuvvetli bir bağ vardır. İnsanı ilgilendiren her şey atasözlerinin konusu olabilir. Kültürü, gelenekleri, inancı içinde barındırır, onlardan beslenir.

Atasözlerinin korunması, yaşatılması gerekir. Aksan’a göre, bir toplumun bilgeliğini, deneyimlerini, dünya görüşünü ve anlatım gücünü yansıtan, yüzyıllarca yaşayabilen sözlerdir. Hiç değişmeden kuşaktan kuşağa aktarılabilirdiği gibi değişikliklere de uğrar, unutulup yitilebilir (Aktaran: Apaydın, 2010: 58). Bu aktarımın sürekliliği ve kalıcılığı yazı diliyle artırılabilir.

Atasözleri daha çok soyut anlam özelliği taşıdığından soyut öğrenme döneminin başladığı 11 yaş civarında çocuğun söz varlığına katılmaya başlanmalıdır (Apaydın, 2010: 59). Sözlü gelenek içinde özel bir yeri olan atasözleri nesilden nesile aktararak varlığını sürdürebilir. Bu yüzden soyut öğrenmenin başladığı 5. sınıf ve üzeri yaş grubundaki çocuklar için yazılacak kitaplarda söz varlığımızın

değerli bir parçası olan atasözlerine özellikle yer verilmelidir. Yazarlar, atasözleriyle çocukları karşılaştırma kaygısını taşımaları, bilinçli olarak atasözlerini eserlerinde kullanmalıdır.

Türkçe Öğretim Programı'nda (2006) deyimler ve atasözleri birlikte ele alınmış, kazanımlar ve etkinlikler bir arada verilmiştir.

Eserlerde deyim ve atasözlerinin tespitinde Türk Dil Kurumuna ait Türkçe Sözlük'ten (2011) ve Ömer Asım Aksoy'a ait Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü'nden (1993) faydalanılmıştır.

5.1.1. İncelenen Eserlerde Tespit Edilen Deyimler

akıl etmek: Herhangi bir önlem veya çareyi zamanında düşünmek (TDK, 2011: 62).

“... buzdolabının kapağını açtığına içine şöyle bir denetleyici gözle bakmayı akıl edebildi” (Çınaroğlu, 2007: 7).

“Sonunda koklamayı akıl edebildi” (Çınaroğlu, 2007: 7).

akıl vermek: Akıl öğretmek (TDK, 2011: 62).

“Yaşıyor olsalardı da Mago'ya bir akıl verselerdi, bir yol gösterebilirlerdi” (Çınaroğlu, 2006: 6).

“Ah Çipçip ah, diye seslendi kırgın bir sesle, sen bir akıl verebilseydin bana, biraz yardım edebilseydin ne iyi olurdu” (Çınaroğlu, 2006: 6).

ayağa kalkmak (dikilmek) :

- 1) Ayakları üzerinde durmak, dikilmek.
- 2) Hasta iyi olmak, iyileşmek.
- 3) Saygı göstermek için oturma durumundan ayaküzeri durumuna geçmek.

4) Harekete geçmek (TDK, 2011: 195).

“Sabahın beşinde ayağa dikildi Hatice Hanım” (Çınaroğlu, 2007: 5).

ayda yılda (âlemde) bir: Çok seyrek olarak (Aksoy, 1993: 603).

“Ayda yılda bir o da para koparmak için uğrardı eve” (Çınaroğlu, 2006: 7).

bağırıp çağırmak: Öfkeyle bağırarak (TDK, 2011: 228).

“Nasıl alırsınız o yapışkan vampirleri, nasıl, diye evdekilere bağırıp çağırdı” (Çınaroğlu, 2007: 94).

baş sallamak: Karşısındakinin sözlerini onaylar davranışlarda bulunmak (Aksoy, 1993: 628).

“Tülüş de başını sallayarak onu selamladı sanki” (Çınaroğlu, 2007: 65).

başı dönmek:

1) İnsana, eşyanın dönmesi, ayağının altından yerin çekilmesi vb. bir duygu gelmek.

2) Sıkıntı yaratan bir durum karşısında bunalmak.

3) Görkemli bir şey karşısında şaşırarak.

4) Para veya makam sebebiyle şaşırıp şımarmak (TDK, 2011: 265).

“Başı dönüyordu Minik Mago’nun” (Çınaroğlu, 2006: 44).

belleğini toplamak (kafasını toplamak) : Sağlıklı düşünebilir olmak (TDK, 2011: 1263).

“Bir an belleğini toplamakta güçlük çekti” (Çınaroğlu, 2006: 43).

bir aşağı bir yukarı: Amaçsız olarak gidip gelmeyi anlatan bir söz (TDK, 2011: 348).

“Minik Mago, sırtında kalın kara paltosuyla, ısınmak için bir aşağı bir yukarı gezinip duruyordu mağarasının içinde” (Çınaroğlu, 2006: 5).

bir o yana bir bu yana: Rastgele, birçok yere, çeşitli yönlere (TDK, 2011: 350).

“Ayakta duranlar, trenin devinimine uyumla bir o yana bir bu yana sallanıyorlardı...” (Çınaroğlu, 2006: 43).

canı istemek: Heves duymak (TDK, 2011: 438).

“Canın saat yemek mi istedi?” (Çınaroğlu, 2007: 38).

çıkarmak (bulmak) : İyi bir sonuca ulaştırarak yöntem, çare (Aksoy, 1993: 693).

“Bir şeyler düşünmeli, bir çıkarmak bulmalıydı mutlaka” (Çınaroğlu, 2006: 6).

(bir şeyin) dibi görünmek: İçindeki şey tükenmek (TDK, 2011: 673).

“Mmm, çay kutusunun da dibi görünmüş” (Çınaroğlu, 2007: 6).

dolanıp durmak (gezinip durmak) : Sürekli olarak aynı yerde gezinmek (TDK, 2011: 698).

“Minik Mago, sırtında kalın kara paltosuyla, ısınmak için bir aşağı bir yukarı gezinip duruyordu mağarasının içinde” (Çınaroğlu, 2006: 5).

dudağına takılmak (ağızına takılmak) : Bir sözü konuşması sırasında bilinçsiz bir biçimde sürekli söylemek (TDK, 2011: 46).

“Dudağına takılıp kalmış şarkısını, babasından öğrendiği o eski şarkıyı mırıldanıp duruyordu bir yandan” (Çınaroğlu, 2006: 5).

dünyaya gelmek: Doğmak (TDK, 2011: 736).

“Minik Mago’nun babası İrimay, bir hayvanat bahçesinde dünyaya gelmişti” (Çınaroğlu, 2006: 7).

el ele (tutuşmak) : Birbirlerinin elini tutmuş olarak, işbirliği yaparak (Aksoy, 1993: 753).

“El ele tutuşup Selma’nın tarifine göre yolun aşağısına doğru koşmaya başladılar” (Çınaroğlu, 2007: 65).

elden geçirmek: Eksiklik veya bozukluklarını gidermek veya denetlemek için incelemek (TDK, 2011: 775).

“Birden, bu dolabı çoktandır elden geçirmediğini düşündü” (Çınaroğlu, 2007: 6).

eli değmek: Bir şey yapmaya vakit ve fırsat bulmak (TDK, 2011: 776).

“Üstü kuruyup yer yer çatlamış bir tabak muhallebiyi de eli değmişken döktü çöpe” (Çınaroğlu, 2007: 7).

fark etmek:

- 1) Görmek, seçmek.
- 2) Anlamak, sezmek.
- 3) Değişmek, başkalaşmak.
- 4) Ayırt etmek (TDK, 2011: 851).

“Birden, camda kendi görüntüsünü fark etti” (Çınaroğlu, 2006: 42).

göğüs germek: Bir güçlüğe karşı koymak, dayanmak (TDK, 2011: 956).

“Kaç kış daha göğüs gerebilirdi böyle acımasız soğuk havalara?” (Çınaroğlu, 2006: 6).

görmezden gelmek: Görmemiş gibi yapmak, farkında değilmişçesine davranmak (TDK, 2011: 969).

“Sebzelikteki çürümeye yüz tutmuş meyveleri görmezden gelerek mutfağa girip de buzdolabını açmasındaki asıl amaca...” (Çınaroğlu, 2007: 8).

göz gezdirmek:

- 1) Derinlemesine incelemeyi okumak.
- 2) Bir yeri, bir şeyi çabucak incelemek (TDK, 2011: 977).

“Ha gayret, biraz daha göz gezdirdi dolaba” (Çınaroğlu, 2007: 7).

gözden geçirmek:

- 1) Okumak.
- 2) Niteliğini anlamak için bir şeyin her yanına bakmak, incelemek, muayene etmek.
- 3) Araç, motor vb. nin çalışıp çalışmadığını incelemek, denemek, denetlemek (TDK,2011: 977).

“Her şeyi yeniden, bir kez daha gözden geçirmekte yarar vardı” (Çınaroğlu, 2007: 5).

gözden (gözünden) kaçmak: Görülmemek, farkına varılmamak (TDK, 2011: 978).

“Mmm, işte bak, gözümünden kaçmış demek” (Çınaroğlu, 2007: 5).

gözden kaybolmak (yitmek) : Ortadan çekilmek veya görünmez olmak, kaybolmak (TDK, 2011: 978).

“Çevresinde ördüğü gümüş renkli kozanın içinde giderek gözden yitiyordu Tülüş, gidiyordu” (Çınaroğlu, 2007: 96).

(bir şey) gözüne ilişmek: Birdenbire, istemeden görmek (TDK,2011: 981).

“Bu arada küçük bir pırıltı ilişti gözüne, eğilip aldı” (Çınaroğlu, 2007: 38).

gözünü açmak (kendisi ya da başkasının) :

1) Dikkatli olmak.

2) Uykudan uyanmak.

3) Birisine bilgiler vererek görüşünü genişletmek, bir kimseyi uyarmak (Aksoy, 1993: 820).

“Gözlerini iyi aç Mago, bir şey sezecek olursan bana bildir hemen...” (Çınaroğlu, 2006: 78).

(bir şeyden) gözünü ayırmamak: Bir şeye sürekli olarak bakmaktan kendini alamamak (TDK, 2011: 981).

“Gözlerini ayıramıyorlardı Selma’nın elindeki saatten” (Çınaroğlu, 2007: 39).

gözünü (gözlerini) dikmek: Dikkatle bakmak, gözünü ayırmadan bir yere veya bir kimseye bakmak (TDK, 2011: 982).

“Tam karşısında oturan kara bıyıklı adam gözlerini dikmiş onu izliyordu” (Çınaroğlu, 2006: 43).

(birinin) gözünün (gözlerinin) içine bakmak:

1) Bir kimsenin üstüne titremek.

2) Buyruğunu yerine getirmeye hazır bulunmak.

3) Bir arzunun gerçekleşmesi için gözleriyle birine yalvarmak (TDK, 2011: 982).

“Güldü Aslı, Yunus’un gözlerinin içine bakarak” (Çınaroğlu, 2007: 66).

gurur duymak: Gururlanmak (TDK, 2011: 993).

“Ama bunu yapmamış olduğum için kendimle gurur duyuyorum” (Çınaroğlu, 2007: 67).

güçlük çekmek:

1) Maddi açıdan sıkıntı içinde olmak.

2) *Mec.* Zorlanmak (TDK,2011: 995).

“Bir an belleğini toplamakta güçlük çekti” (Çınaroğlu, 2006: 43).

(birinin) hatırı için almak: Bir kimsenin gönlü hoş olsun diye (TDK, 2011: 1059).

“Hatırın için bir tanesini alayım” (Çınaroğlu, 2006: 80).

her kafadan bir ses çıkmak: Bir konu üzerinde herkes rastgele konuşmak (TDK,2011: 1084).

“Her kafadan bir ses çıktı, herkes kendine göre bir şeyler söyledi tencere için” (Çınaroğlu, 2007: 37).

içine sinmemek:

1) Güzel bir şeyden -onu çok seven yakını yararlanmadığı için- tam tat alamamak.

2) Yaptırdığı şey -isteğine uygun olmadığı için- beğeni duygusunu incitmek (Aksoy, 1993: 870).

“Cücük’ünü hiç tanımadığı biriyle bilmediği bir yere göndermeyi içine sindiremiyordu” (Çınaroğlu, 2007: 67).

iletişim kurmak: Bilgi, haber vb. alışverişi yapmak (TDK, 2011: 1173).

“Onlarla daha başka, insanca iletişim kurmaya çalışıyordu” (Çınaroğlu, 2006: 8).

işe yaramak: Elverişli olmak (TDK, 2011: 1220).

“Dolabı ilk kez işine yarıyordu” (Çınaroğlu, 2006: 80).

“Amaan, bir gün işe yarar diye bunca döküntüyü saklamanın ne gereği var sanki” (Çınaroğlu, 2007: 6).

“Amann, işe yaramaz, dedi, fırlatıp attı” (Çınaroğlu, 2007: 38).

işinden olmak: Görevini yitirmek, görevinden atılmak (TDK, 2011: 1221).

“Bu yüzden işinden olman doğru olmaz” (Çınaroğlu, 2007: 67).

izin almak: Bir şey yapmak için onay sağlamak (TDK, 2011:1239).

“Yöneticilerden izin aldı ve ilk kez kent çarşısına gitti” (Çınaroğlu, 2006: 79).

karşı koymak: Boyun eğmemek (TDK, 2011: 1336).

“Selma, karşı koymayı düşünmedi bile” (Çınaroğlu, 2007: 65).

karşılık vermek:

1) Küçük büyüğüne karşı gelmek.

2) Cevap vermek, yanıt vermek (TDK, 2011: 1338).

“...gösterdiği yakınlığa, dostluğa bir biçimde karşılık verebilmektir” (Çınaroğlu, 2006: 80).

kenara çekilmek: Artık hiçbir şeye karışmamak (TDK, 2011: 1386).

“Tülüş, işini bitirip çekildi kenara” (Çınaroğlu, 2007: 38).

kendini kaptırmak:

1) Bir şeyin etkisinden kurtulamayacak duruma düşmek.

2) Uğraşmaya başladığı bir işten kendini kurtaramamak (TDK, 2011: 1388).

“Kendini öylesine kaptırmıştı ki Selma ile Aslı’ nın yanına geldiğini ancak Selma’nın:

– Tülüş’üm orada, diye bağırdığı zaman anlayabildi” (Çınaroğlu, 2007: 95).

kıkır kıkır (gülmek) : İçinden gelerek sesli bir biçimde gülmek (TDK, 2011: 1406).

“En somurtkan çocuk bile, o konuşmaya başlayınca, başlardı kıkır kıkır gülmeye” (Çınaroğlu, 2006: 7).

makaraları koyuvermek: Kendini tutamayıp kahkahayla gülmeye başlamak (TDK, 2011: 1610).

“Bunun bir şaka olduğunu anlayınca da artık iyice makaraları koyuverirdi” (Çınaroğlu, 2006: 7).

ne yazık ki: Üzülerek belirtelim ki (TDK, 2011: 1758).

“Ama ne yazık ki hayırsızın biriydi o” (Çınaroğlu, 2006: 7).

“Ne yazık ki Mago’cuk bunca övgüsünü dinlediği bu güzel yiyeceği bir kez olsun tatmamıştı” (Çınaroğlu, 2006: 79).

“Ne yazık ki berbat bir durumdaydı” (Çınaroğlu, 2007: 38).

“Ne yazık ki olmuş bitmiş için tartışmak çözüm getirmezdi” (Çınaroğlu, 2007: 94).

oflaya pufloya (bir yere) çıkmak: Sıkılarak, acı çekerek, bunalarak (TDK, 2011: 1789).

“Küçük tabureyi çekip oflaya puflaya üstüne çıktı, açtı dolabı” (Çınaroğlu, 2007: 6).

olan (olup) biten: Meydana gelen olaylar, ortaya çıkan durum veya oluşan her şey (TDK, 2011: 1798).

“Sonra olan biteni bir solukta, biraz da kuşkuyla anlattı Yunus’a” (Çınaroğlu, 2007: 66).

ortadan kaldırmak:

- 1) Saklamak.
- 2) Yok etmek.
- 3) Öldürmek (TDK, 2011: 1814).

“Tülüş’ün yaptığı bütün nesnelere toparlayıp ortadan kaldırırken de programı izler izlemez, sığağı sığağına olayın içinde olmak isteyen komşuların hücumuna uğradılar...” (Çınaroğlu, 2007: 94).

“Akşam ktır ktır yediği eski tencereyi yeniden yapması hem de yepyeni yapması, evden atılma sakıncasını bütünüyle ortadan kaldırmıştı” (Çınaroğlu, 2007: 38).

ortaya çıkmak:

- 1) Yokken var olmak, meydana çıkmak, türemek.
- 2) Biri kendini göstermek (TDK, 2011: 1814).

“İşte şimdi yakalanmıştı, ortaya çıkmıştı kim olduğu” (Çınaroğlu, 2006: 45).

(birine) öyle gelmek: Sanmak, zannetmek (TDK, 2011: 1864).

“Yoksa ona mı öyle gelmişti” (Çınaroğlu, 2006: 43).

özlemini çekmek: Arzulamak, çok özlemek, hasretini çekmek (TDK, 2011: 1870).

“Küçüklükten bu yana özlemini çektiği; bilmeden, hiç tatmadan özlemini çektiği şeyi aradı” (Çınaroğlu, 2006: 79).

özür dilemek:

1) Özrünü ileri sürerek bir işi yapmayı istememek, bir işten bağışlanmasını istemek.

2) Yaptığı bir yanlıştan ötürü bağışlanmasını istemek (TDK, 2011: 1872).

“Özür dilerim hanımefendi, isteyerek olmadı” (Çınaroğlu, 2006: 45).

para sızdırmak (koparmak) : Zorlayarak veya kandırarak birinden para almak (TDK, 2011: 1883).

“Ayda yılda bir o da para koparmak için uğradı eve” (Çınaroğlu, 2006: 7).

sıcağı sıcağına: Zaman geçip unutulmadan (Aksoy, 1993: 1034).

“Tülüş’ün yaptığı bütün nesnelere toparlayıp ortadan kaldırırken de programı izler izlemez, sıcağı sıcağına olayın içinde olmak isteyen komşuların hücumuna uğradılar...” (Çınaroğlu, 2007: 94).

sürüp gitmek: Eskiden olduğu gibi, eskiden nasılsa gene öyle olmak, öyle devam etmek (TDK, 2011: 2185).

“Düşünüp duruyordu Minik Mago, bu böyle sürüp gidemezdi” (Çınaroğlu, 2006: 6).

şöyle bir bakmak: Kısaca bakmak (TDK, 2011: 2231).

“Aldı tabağı, önce şöyle bir baktı” (Çınaroğlu, 2007: 7):

tadını çıkarmak: Bir şeyin güzelliğinden veya sağladığı imkânlardan yeterince yararlanmak (TDK, 2011: 2283).

“Bugün, onunla kuşkusuzca koşup oynamanın tadını çıkaracaktı Selma” (Çınaroğlu, 2007: 38).

takılıp kalmak: Herhangi bir noktadan ayrılamamak (TDK, 2011: 2248).

“Dudağına takılıp kalmış şarkısını babasından öğrendiği o eski şarkıyı mırıldanıp duruyordu” (Çınaroğlu, 2006: 5).

toz almak: Bir yerin tozunu temizlemek (TDK, 2011: 2376).

“Güzelce bir sildi onları, büfenin aynasının tozunu da yeniden aldı” (Çınaroğlu, 2007: 5).

uyku tutmamak: Uyuyamamak (TDK, 2011: 2429).

“Hamarat Hatice Hanım’ı o gece hiç mi hiç uyku tutmadı” (Çınaroğlu, 2007: 5).

yok olmak:

1) Ortadan kalkmak, kaybolmak.

2) *Mec.* Varlığı sona ermek (TDK, 2011: 2600).

“Çöplüğün bütün iğrençliğine, kokuşmuşluğuna karşın oluşan bu olağanüstü atmosferin bir anda dağılıp yok olmasından korkarak soluğunu tutup izlemeyi yeğledi Yunus” (Çınaroğlu, 2007: 95).

yol göstermek:

1) Kılavuzluk etmek, yolu bilmeyene anlatmak, tarif etmek.

2) *Mec.* Ne yapılacağını, nasıl davranılacağını öğretmek (TDK, 2011: 2602).

“Yaşıyor olsalardı da Mago’ya bir akıl verselerdi, bir yol göstereceklerdi” (Çınaroğlu, 2006: 6).

(bir şey olmaya) yüz tutmak:

1) Bir şey, olmak üzere bulunmak.

2) Giderek biçim ve renk değiştirmek (TDK, 2011: 2631).

“Sebzelikteki çürümeye yüz tutmuş meyveleri görmezden gelerek, mutfağa girip de buzdolabını açmasındaki asıl amaca...” (Çınaroğlu, 2007: 8).

yüzünü buruşturmak: Yüzüne öfke ve hoşnutsuzluk gösteren bir biçim vermek (TDK, 2011: 2632).

“Koklayınca da komik bir biçimde yüzünü buruşturdu” (Çınaroğlu, 2007: 7).

Tablo- 1: Romanlarda Tespit Edilen Deyimlerin Listesi

Deyimler	Mago	Tülüş
akıl etmek		2
akıl vermek	2	
ayağa kalkmak (dikilmek)		1
ayda yılda (âlemde) bir	1	
bağırıp çağırmak		1
baş sallamak		1
başı dönmek	1	
belleğini (kafasını) toplamak	1	
bir aşağı bir yukarı	1	
bir o yana bir bu yana	1	
canı istemek		1
çıkarcı yol (bulmak)	1	
(bir şeyin) dibi görünmek		1
dolanıp durmak (gezinip durmak)	1	
dudağına takılmak (ağızına takılmak)	1	
dünyaya gelmek	1	
el ele (tutuşmak)		1
elden geçirmek		1
eli değmek		1

fark etmek	1	
göğüs germek	1	
görmezden gelmek		1
göz gezdirmek		1
gözden geçirmek		1
gözden (gözünden) kaçmak		1
gözden kaybolmak (yitmek)		1
(bir şey) gözüne ilişmek		1
gözünü açmak (kendisi ya da başkasının)	1	
(bir şeyden) gözünü ayırmamak		1
gözünü (gözlerini) (bir şeye) dikmek:	1	
(birinin) gözünün (gözlerinin) içine bakmak		1
gurur duymak		1
güçlük çekmek	1	
(birinin) hatırı için almak	1	
her kafadan bir ses çıkmak		1
içine sinmemek		1
iletişim kurmak	1	
işe yaramak	1	2
işinden olmak		1
izin almak	1	
karşı koymak		1
karşılık vermek	1	
kenara çekilmek		1
kendini kaptırmak		1
kıkr kıkr (gülmek)	1	
makaraları koyuvermek	1	
ne yazık ki	2	2
oflaya puflaya (bir yere) çıkmak		1
olan (olup) biten		1
ortadan kaldırmak		2
ortaya çıkmak	1	
(birine) öyle gelmek	1	
özlemini çekmek	1	
özür dilemek	1	
para sızdırmak(koparmak)	1	

sıcağı sıcağına		1
sürüp gitmek	1	
şöyle bir bakmak		1
tadını çıkarmak		1
takılıp kalmak	1	
toz almak		1
uyku tutmamak		1
yok olmak		1
yol göstermek	1	
(bir şey olmaya) yüz tutmak		1
yüzünü buruşturmak		1
Toplam	33	41

Araştırmada dilin kullanımı üzerine inceleme yapılırken F. Sezgin (2004)'in "Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu" adlı çalışmasında izlediği yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemde göre romanların 1/10'luk kısmı örneklem olarak seçilmiştir. Mago adlı romanda örneklem olarak hesaplanan bölüm "10.4" sayfa iken Tülüş'te "12.1" sayfa tutmuştur. Bu bölümlerdeki deyim, atasözü gibi söz varlığı ögeleri belirlenmiştir.

Yazar, anlatımı daha etkili kılabilmek, çocukları küçük yaşlarda Türkçenin güzellikleriyle tanıştırmak adına romanlarında deyimleri kullanmıştır. Her iki romanda da örneklem olarak seçilen 1/10'luk kısımda toplam 74 deyim örneği karşımıza çıkmaktadır. 33 deyim Mago adlı romandan, 41 deyim ise Tülüş adlı romandan örneklendirilmiştir. Bu sayıyı romanların her ikisindeki toplam deyim sayısını bulmak için kullandığımızda ulaşacağımız sonuç: 740'tır.

Yazarın kullandığı deyim sayısının fazla olması, Türkçeyi kullanma konusundaki ustalığını göstermektedir.

Millî Eğitim Bakanlığına ait Türkçe Öğretim Programı'nda deyim ve atasözleriyle ilgili aşağıdaki kazanımlara yer verilmiştir:

- Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır (MEB, 2006: 28).

- Atasözleri, deyim ve söz sanatlarını uygun durumlarda kullanarak anlatımını zenginleştirir (MEB, 2006: 31).
- Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır (MEB, 2006: 35).

Öğretim Programı'nda yer alan yukarıdaki kazanımlar göz önünde bulundurulduğunda Çınaroğlu'nun, romanlarında deyimlere yer vererek çocukların sözcük hazinesini geliştirmeyi hedeflediği söylenebilir. Aynı zamanda romanlar Türkçe Öğretim Programı'nın amaçlarına da hizmet etmektedir.

Çocuğun dil gelişiminde önemli bir yer tutan deyimlerin sayısı her iki romanda da oldukça fazladır. Buna karşın Mago ve Tülüş adlı romanlarda örneklem olarak belirlenen kısımlarda atasözü örneği ile karşılaşmamıştır. Bu durum hedef- okur kitlesinin anlama düzeyiyle ve çocuklarda soyut kavramları algılama yaşının daha geç başlamasıyla açıklanabilir.

5.2. İncelenen Eserlerde Tespit Edilen İkilemeler

Bir dilin söz varlığı içerisinde önemli bir yer tutan ikilemeler, Hatiboğlu'na göre "Anlatım gücünü artırmak, anlamı pekiştirmek, kavramı zenginleştirmek amacıyla, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran iki sözcüğün yan yana kullanılmasıdır" şeklinde ifade edilmiştir (Hatiboğlu, 1981: 9). Dilimizin söz değerlerinden olan ikilemeler aynı zamanda deyim ve atasözlerimizin içinde de bulunur. İkileme, Türkçenin zenginliğidir. Yabancı dillerde çok az rastlanan ikilemelere "Bütün Türk lehçelerinde, ilk yazıtlardan başlayarak bol bol rastlanır" (Hatiboğlu, 1981: 61).

Araştırmamızda her iki romanda yer alan ikilemelerin tasnifinde Hatiboğlu (1981)'nin yöntemi izlenmeye çalışılmıştır.

5.2.1. Yapı ve Kuruluş Bakımından İkilemeler

5.2.1.1. Ad Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler

Yansımalar dan Kurulan İkilemeler

Yansımalar, doğada meydana gelen sesleri yansıtmaya çalışan sözcüklerdir.

“Doğanın seslerini taklit eden, yansıtan ve çok defa yalın durumda kullanılan yansımalar ya aynı sözcükten ya da ses ve yapı bakımından birbirini andıran sözcüklerden kurulur” (Hatiboğlu, 1981: 35).

gıcır gıcır

“Hiç ummadıkları bir yerden, kapıda duran gıcır gıcır, kırmızı bir otomobilin altından, motor yağına bulanmış ellerini bir üstüğü parçasına silerek çıktı” (Çınaroğlu, 2007: 65).

kıkır kıkır gül-

“En somurtkan çocuk bile o konuşmaya başlayınca başlardı kıkır kıkır gülmeye” (Çınaroğlu, 2006: 7).

kıkır kıkır kıkırda-¹

“Kıkır kıkır kıkırdar, çorabı düşmüş burnu akar” (Çınaroğlu, 2006: 7).

kıtır kıtır

“Akşam kıtır kıtır yediği tencereyi yeniden yapması, hem de yepyeni yapması, evden atılma sakıncasını bütünüyle kaldırmıştı ortada” (Çınaroğlu, 2007: 38).

tıkır tıkır

“Kulağına götürdü saati gene, evet, sallamasına gerek yoktu, tıkır tıkır çalışıyordu işte” (Çınaroğlu, 2007: 39).

Yalın Durumdaki Adlarla Kurulan İkilemeler

¹ Bu ikilemede “İkileme Etkisiyle Üçleme” yoluna gidilmiştir. (bk. Hatiboğlu, 1981: 23).

Ad kökünden veya gövdesinden türetilmiş yalın durumdaki adlarla kurulan ikilemelerdir (Hatiboğlu, 1981: 36).

A. Yalın Durumdaki Aynı Adlarla Kurulan İkilemeler

bol bol

“Bu yüzden bol bol alır getirirdi” (Çınaroğlu, 2006: 79).

hayran hayran

“Selma, hayran hayran izleyerek Tülüş’ün işini tamamlamasını bekledi” (Çınaroğlu, 2007: 37).

hiç mi hiç

“Hamarat Hatice Hanım’ı o gece hiç mi hiç uyku tutmadı” (Çınaroğlu, 2007: 5).

ışık ışık

“Işık ışık mağazalar, vitrinler, koskocaman yapılar, akıp giden motorlu taşıtlar, insanlar, insanlar...” (Çınaroğlu, 2006: 44).

neler neler

“Erdem Öğretmen de neler neler vermişti” (Çınaroğlu, 2006: 80).

pırıl pırıl

“İşte pırıl pırıl yepyeni bir tencere” (Çınaroğlu, 2007: 37).

“Aynı eski tencerenin büyüklüğünde, üstelik pırıl pırıl, böyle yepyeni bir tencere çöplerin içinde bulunur muydu hiç?” (Çınaroğlu, 2007: 37).

“Açık kahverengi kayışı da yepyeni, pırıl pırıldı” (Çınaroğlu, 2007: 39).

pırıl pırıl par-²

“Koza, bu gümüş renkli top, güneşte pırıl pırıl parlıyordu” (Çınaroğlu, 2007: 96).

şirin mi şirin

“Doğrusu İrimay da sevilmecek gibi değildi, şirin mi şirin bir hayvandı” (Çınaroğlu, 2006: 8).

tek tek

“Ayrıntıları tek tek seçmeye çalışsa da başaramıyordu” (Çınaroğlu, 2006: 44).

tıklım tıklım

“bu arada tren tıklık tıklım dolmuştu” (Çınaroğlu, 2006: 43).

yavaş yavaş

“İzledikçe Tülüş’ün çevresinde yavaş yavaş, ince bir sis perdesi gibi, tül gibi, gümüş renkli bir dokunun oluştuğunu gördü” (Çınaroğlu, 2007: 95).

yer yer

“Üstü kuruyup yer yer çatlamış bir tabak muhallebiyi de eli değmişken döktü çöpe” (Çınaroğlu, 2007: 7).

B. Yalın Durumdaki Ayrı Adlarla Kurulan İkilemeler**az çok**

“Kalabalık az çok dağıldığında kendini kentin ana caddelerinden birinde buldu Mago” (Çınaroğlu, 2006: 44).

“Bozuk paraları zaten tanıyordu az çok” (Çınaroğlu, 2006: 78).

² Bu ikileme aynı zamanda “İkileme Etkisiyle Üçleme” grubuna dâhildir. (bk. Hatiboğlu, 1981: 23).

bir aşağı bir yukarı³

“Minik Mago, sırtında kalın paltosuyla, ısınmak için bir aşağı bir yukarı gezinip duruyordu” (Çınaroğlu, 2006: 5).

doğru dürüst

“Doğru dürüst yürümesini bilmez misin sen be adam?” (Çınaroğlu, 2006: 45).

Yönelmeli İkilemeler

“İkilemeyi kuran adlardan biri ya da ikisi yönelme durumunda olabilir” (Hatiboğlu, 1981: 37).

bir o yana bir bu yana⁴

“Ayakta duranlar, trenin devinimine uyumla bir o yana bir bu yana sallanıyorlardı” (Çınaroğlu, 2006: 43).

el ele

“El ele tutuşup Selma’nın tarifine göre yolun aşağısına doğru koşmaya başladılar” (Çınaroğlu, 2007: 65).

kendi kendine

“Sonra çaresizlik içinde, kendi kendine sorar gibi” (Çınaroğlu, 2007: 66).

Kalmalı İkilemeler

“İkilemeyi kuran aynı ya da ayrı sözcüklerden ikisi veya biri kalma durumunda olabilir” (Hatiboğlu, 1981: 39).

ayda yılda

³ Bu ikileme aynı zamanda “Sayı Adlarından Aralıklı İkileme” grubuna dâhildir. (bk. Hatiboğlu, 1981: 25).

⁴ Bu ikileme aynı zamanda “Ayrı İkileme” örneğidir. “Araya başka sözcükler de girse ikileme sürdürülür ve anlamı kuvvetlendirmek, pekiştirmek için, aradaki sözlerden de yardım görerek ikilemeye devam edilir (Hatiboğlu, 1981: 23).

“Ayda yılda bir, o da para koparmak için uğrardı eve” (Çınaroğlu, 2006: 7).

İyelikli İkilemeler

İyelik ekleri, ad durum ekleri gibi ikilemenin kuruluşunda etkili olurlar. İkilemeyi kuran aynı ya da ayrı sözcüklerin her ikisi de iyelik eki alabilir (Hatiboğlu, 1981: 40).

eli yüzü

“Ağabeyi de olsa bu üstü başı, eli yüzü motor yağından kapkara olmuş delikanlının Selma’ya nasıl bir tavır içinde olacağını bilemezdi” (Çınaroğlu, 2007: 66).

üstü başı

“Ağabeyi de olsa bu üstü başı, eli yüzü motor yağından kapkara olmuş delikanlının Selma’ya nasıl bir tavır içinde olacağını bilemezdi” (Çınaroğlu, 2007: 66).

sıcağı sıcağına

“Tülüş’ün yaptığı bütün nesnelere toplayıp ortadan kaldırırken de programı izler izlemez, sıcağı sıcağına olayın içinde olmak isteyen komşuların hücumuna uğradılar” (Çınaroğlu, 2007: 94).

Bazı Yapım Ekleriyle Kurulan İkilemeler

Bazı ikileme türleri, özellikle yapım eklerinden “- li” ya da “- siz” ekiyle kurulur (Hatiboğlu, 1981: 42).

hızlı hızlı

“Sonra yolda rastladıkları insanlara oto tamircilerinin nerede olduğunu sorarak hızlı hızlı yürümeyi sürdürdüler” (Çınaroğlu, 2007: 65).

küçüklü büyüklü

“Plastik kutular, küçük ilaç şişeleri, paslanmış bir konserve açacağı, küçükü büyükü kavanoz kapakları, çatlak bir kül tablası, sapı kırık küçük bir demlik...” (Çınaroğlu, 2007: 6).

tatlı tatlı

“Vagonun sıcaklığı tatlı tatlı yayıldı içine” (Çınaroğlu, 2006: 42).

5.2.1.2. Eylem Kök veya Gövdelerinden Kurulan İkilemeler

Ulaçlardan Kurulan İkilemeler

Ulaçlar, eylem kök veya gövdelerinden türetilmiş eylem soylu sözcüklerdir. “-e” ekiyle türetilmiş ulaçların tekrarıyla kurulan ikilemeler çok kullanılmaktadır (Hatiboğlu, 1981: 44).

çekine çekine

“Çekine çekine dolabından iki tane muz çıkarıp önüne koydu” (Çınaroğlu, 2006: 80).

oflaya puflyaya

“Küçük tabureyi çekip oflaya puflyaya üstüne çıktı, açtı dolabı” (Çınaroğlu, 2007: 6).

Ortaçlardan Kurulan İkilemeler

Eylem kök veya gövdelerinden türetilen ortaçlarla kurulan ikilemelerin bazıları aynı sözcükten bazıları da ayrı sözcüklerden kurulur.

izler izlemez

“Tülüş’ün yaptığı bütün nesnelere toplayıp ortadan kaldırırken de programı izler izlemez, sığağı sığağına olayın içinde olmak isteyen komşuların hücumuna uğradılar” (Çınaroğlu, 2007: 94).

olan biten

“Sonra olan biteni bir solukta biraz da kuşkuyla anlattı Yunus’a” (Çınaroğlu, 2007: 66).

olmuş bitmiş

“Ne yazık ki olmuş bitmiş için tartışmak çözüm getirmezdi” (Çınaroğlu, 2007: 94).

Eylemliklerden Kurulan İkilemeler

İkilemelerin bazıları da kalıplaşmış eylemliklerden kurulur (Hatiboğlu, 1981: 46).

derme çatma

“Küçük, tek katlı, derme çatma bir evde yaşıyorlardı” (Çınaroğlu, 2006: 7).

Çekimli Eylemle Birlikte Ulaçtan Kurulan İkilemeler

“Çekimli eylemle birlikte çok defa “- e” ya da “- ıp” ekleriyle türetilen ulaçlar kullanılarak ikileme kurulabilir” (Hatiboğlu, 1981: 49).

durup duruyordu

“İnanmadılar ya, işte ortada durup duruyordu tencere” (Çınaroğlu, 2007: 37).

geçip git-

“Günler böylece geçip gidiyordu” (Çınaroğlu, 2006: 78).

gitti geldi

“Yunus’un kararsız bakışları defalarca gümüş top, Aslı ve Selma arasında gitti geldi” (Çınaroğlu, 2007: 96).

sevip okşadılar

“Kıkır Amca da karısı da küçük bir bebeğe bakar gibi baktılar, sevip okşadılar onu” (Çınaroğlu, 2006: 8).

5.2.2. Anlam Bakımından İkilemeler

Aynı Anlamlı Sözcüklerden Kurulan İkilemeler

“Anlamı aynı olan sözcüklerden kurulan ikilemelere en iyi örnek, aynı sözcüğün tekrarıyla kullanılan ikilemelerdir” (Hatiboğlu, 1981: 58).

bol bol (M/79)

çekine çekine (M/80)

durup dur- (T/37)

el ele (T/65)

hayran hayran (T/37)

hızlı hızlı (T/65)

ışık ışık (M/44)

kendi kendine (T/66)

neler neler (M/80)

sıcağı sıcağına (T/94)

şaşkın şaşkın (T/37)

tatlı tatlı (M/42)

tek tek (M/44)

yavaş yavaş (T/94)

yer yer (T/7)

Anlamları Yakın Sözcüklerden Kurulan İkilemeler

“Bu tür ikilemelerde, her iki sözcüğün kendi anlamında başlı başına kullanıldığı görülür. Fakat yakın anlamlı sözcüklerden kurulan ikilemelerdeki sözcüklerin bazılarında anlamdan başka, ses ve biçim yakınlıkları da vardır” (Hatiboğlu, 1981: 58).

ayda yılda (M/7)

derme çatma (M/7)

doğru dürüst (M/45)

eli yüzü (T/66)

geçip git- (M/78)

olan biten (T/66)

olmuş bitmiş (T/94)

sevip okşa- (M/8)

üstü başı (T/66)

Anlamları Karşıt Sözcüklerden Kurulan İkilemeler

“Karşıt anlamlı sözcüklerin yan yana ikileme biçiminde kullanılması çok defa açıklanması istenilen kavramın sınırlarını belirtir” (Hatiboğlu, 1981: 59).

az çok (M/ 44) (M/78)

bir aşağı bir yukarı (M/5)

git- gel- (T/96)

küçüklü büyüklü (T/6)

Bir Sözcüğü Anlamlı İkilemeler

Bu tür ikilemelerde ya birinci sözcük ya da ikinci sözcük tam anlamlıdır, öteki sözcükler anlamı güçlendirmede yardımcıdırlar (Hatiboğlu, 1981: 59).

buzdolabı muzdolabı (T/7)

İki Sözcüğü de Yarı Anamlı İkilemeler

Yarı anlamlı sözcükler zorlama olmazsa tek başına kullanılamaz. Bununla birlikte anlama katkıları olduğu için büsbütün anlamsız da sayılmazlar. Bu tür ikilemelerin önemli bir bölümü yansımalarıdır (Hatiboğlu, 1981: 59-60).

gıcır gıcır (T/ 65)

kıkır kıkır gül- (M/7)

kıtır kıtır (T/38)

oflaya puflaya (T/6)

pırıl pırıl (T/37) (T/37) (T/39) (T/96)

tıkır tıkır (T/39)

tıklım tıklım (M/43)

Sözcükte Pekiştirme Yoluyla Oluşan İkilemeler

“Sözcükte pekiştirme olayı da bir çeşit ikileme sayılır. Bu tür ikilemede iki ayrı sözcük yerine, bir sözcüğün ilk hecesi ikilenir” (Hatiboğlu, 1981: 55).

besbelli

“Tülüş gene bir iş üstündeydi besbelli” (Çınaroğlu, 2007: 95).

hiç mi hiç

“Hamarat Hatice Hanım’ı o gece hiç mi hiç uyku tutmadı” (Çınaroğlu, 2007: 5).

kapkara

“Ağabeyi de olsa bu üstü başı, eli yüzü motor yağından kapkara olmuş delikanlının Selma’ ya nasıl bir tavır içinde olacağını bilemezdi” (Çınaroğlu, 2007: 66).

koskocaman

“Işık ışık mağazalar, vitrinler, koskocaman yapılar, akıp giden motorlu taşıtlar, insanlar, insanlar...” (Çınaroğlu, 2006: 44).

sımsıkı

“Ama minik elini, avucunun içinde sımsıkı tutan Aslı’dan kurtaramadı” (Çınaroğlu, 2007: 96).

şirin mi şirin

“Doğrusu İrimay da sevilmeyecek gibi değildi, şirin mi şirin bir hayvandı” (Çınaroğlu, 2006: 8).

yapayalnız

“Bu karanlık mağarada, bu yapayalnız yaşama daha ne kadar dayanabilirdi” (Çınaroğlu, 2006: 6).

yepyeni

“İşte pırıl pırıl, yepyeni bir tencere” (Çınaroğlu, 2007: 37).

“Aynı eski tencerenin büyüklüğünde, üstelik pırıl pırıl, böyle yepyeni bir tencere çöplerin içinde bulunur muydu hiç?” (Çınaroğlu, 2007: 37).

“Akşam ktır ktır yediği tencereyi yeniden yapması, hem de yepyeni yapması, evden atılma sakıncasını bütünüyle kaldırmıştı ortada” (Çınaroğlu, 2007: 38).

“O sabah yediği saati yeniden yapıyor Tülüş, aynısını, hem de yepyenisini” (Çınaroğlu, 2007: 38).

“Açık kahverengi kayışı da yepyeni, pırıl pırıldı” (Çınaroğlu, 2007: 39).

Tablo- 2: Romanlarda Tespit Edilen İkilemelerin Listesi

İkilemeler	Mago	Tülüş
ayda yılda	1	
az çok	2	
besbelli		1
bir aşağı bir yukarı	1	
bol bol	1	
buzdolabı muzdolabı		1
çekine çekine	1	
derme çatma	1	
doğru dürüst	1	
durup dur-		1
el ele		1
eli yüzü		1
geçip git-	1	
gıcır gıcır		1
git- gel-		1
hayran hayran		1
hızlı hızlı		1
hiç mi hiç		1
ışık ışık	1	
kapkara		1
kendi kendine		1
kıkır kıkır gül-	1	
kıtır kıtır		1
koskocaman	1	
küçüklü büyüklü		1
neler neler	1	
oflaya puflaya		1
olan biten		1
olmuş bitmiş		1
pırıl pırıl		4
sevip okşa-	1	
sıcağı sıcağına		1
sımsıkı		1
şaşkın şaşkın		1
şirin mi şirin	1	
tatlı tatlı	1	

tek tek	1	
tıkır tıkır		1
tıklım tıklım	1	
üstü başı		1
yapayalnız	1	
yavaş yavaş		1
yepyeni		5
yer yer		1
Toplam	19	33

Çınaroğlu, incelediğimiz romanlarında yapı ve anlam yönünden oldukça zengin ve çeşitli ikilemeler kullanmıştır. Örnekleme olarak belirlenen sayfalarda kullanılan ikilemelerin sayısı: 52'dir. Bu ikilemelerin 19 tanesi "Mago" adlı romandan, 33 tanesi ise "Tülüş" adlı romandan elde edilmiştir. Romanlarda tespit edilen ikileme sayıları arasında belirgin bir farklılık vardır. Bu farklılık Tülüş'te daha hareketli bir anlatımın olduğunu gösterir. Romanların genelinde ise bu sayı, örneklemin on katı olacağı için "520" olarak hesaplanmıştır. Dilimizin güzelliklerinden olan ikilemeleri her iki romanında da çok sayıda kullanan yazar, bu sayede sözün anlamını kuvvetlendirip etkisini artırmış, romanların diline canlılık kazandırmıştır. Hedef-okur kitlesi olan İlköğretim çağındaki çocukların dilin incelikleriyle karşılaşmasına yardımcı olmuştur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

6. Mago ve Tülüş'te Evrensel Değerler

Değerler, bireyin hayatında önemli bir belirleyici ve düzenleyicidir. Karar verme, değerlendirme, seçme süreçlerinde birer ölçüttür.

Değer kavramına her disiplin aynı anlam çerçevesinde yaklaşmamıştır. Mesela felsefe “değer” in objektif bir esasa dayanıp dayanmaması ile ilgilenirken, psikoloji insan davranışlarına yol göstericiliği ile ilgilenmiştir (Akyol, 2010: 16).

Psikoloji, felsefe, sosyoloji gibi bilimlerin konusu olmuş değer kavramının alan yazında pek çok tanımı mevcuttur:

Değer, Türkçe Sözlük'te “Üstün nitelik, meziyet, kıymet” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2011: 607).

Güngör, ahlakî bir çerçevede değerlendirdiği değer kavramını “Değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise o hâlde değer de bir şeyin arzu edilebilir ya da edilemez olduğu hakkındaki inançtır” biçiminde tanımlar (Güngör, 2010: 27).

Yaman ise değeri “Bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılık” olarak ifade etmiştir (Yaman, 2012: 17).

“Değerler toplumun tarihî birikimi ile ortaya çıkan, toplumun tamamı tarafından kabul gören, toplumun varlık, birlik ve devamının sebebi olarak görülen, tasvip ve teşvik gören, korunan kabulleniş ve inançlardır” (Tural, 1992: 29).

Yukarıdaki tanımlardan yola çıkarak değer kavramıyla ilgili şu bilgilere ulaşılabilir:

Kültürün devamını sağlayan, tarih birikimiyle oluşan, bireylerin toplumda rol seçmelerine yardımcı, bütünleyici ve birleştirici, amaç belirleme ve değerlendirme süreçlerini etkileyen, öğrenilebilir ve öğretilbilir inançlardır.

Değerler, son yıllarda eğitim bilimciler tarafından da oldukça geniş biçimde incelemeye alınmıştır. Bu çalışmada “değer” eğitim bilimcilerin kullandığı anlamdadır.

Değer kavramının eğitim bilimcilerin araştırma alanına girmesiyle son yıllarda değerlere okullardaki öğretim programlarında da uygulamaya dönük olarak yer verilmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda (6 ve 7. sınıflar) değerlerin özellikleri şöyle sıralanmıştır:

1. “Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireyin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Sadece bilinç değil, duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerlerin normlardan farkı, normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir” (MEB, 2005: 84).

Değerler topluma ve çağlara göre değişebildiği gibi tüm çağ ve toplumlarda her zaman kabul edilen ortak insanî değerler de vardır. Bunlar: anlayış, arkadaşlık, bağışlayıcılık, bağlılık, barış, cesaret, cömertlik, doğruluk, dostluk, düşünceli olma, empati, güvenilirlik, hoşgörü, iş birliği, iyilik severlik, liderlik, merhamet, nezaket, özgüven, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sorumluluk, şükran, vefa, yardımseverlik, yaşama sevinci, disiplin, söz ve davranışlarda tutarlılıktır (Akyol Gürler ve Aydın, 2012: 8).

Değer, öğretilen bir kavram olduğuna göre okullarda gençlerin ve çocukların değer kazanmaları ve değerlerini geliştirmeleri için yapılan uygulamalar da değerler eğitimi olarak ifade edilebilir. Ekşi ve Katılmış’a göre değerler eğitimi;

ötekini anlama, tahammül etme, toplumsal duyarlılığı geliştirme ifadelerinin işaret ettiği davranışları gösteren insan yetişmek amacıyla uygulanan faaliyetlerin tamamıdır (Ekşi ve Katılmış, 2011: 15).

6.1. Değerlerin Önemi ve İşlevi

Bireylerin değerlerle ilk karşılaştıkları ve kişilik gelişimlerinin temelini atıldığı yer, aile ortamıdır. Her aile çocuğunu toplum ile uyumlu, mutlu bir birey olarak yetiştirmek ister. Bu hedefe ulaşmak günümüzde değerlerin değişimi bu kadar hızlıken ailelerin işini zorlaştırmaktadır.

Değerler eğitiminde başarılı olabilmek için aile ortamında uygun değerleri oluşturmak ve yaşatmak gerekir. Değerler, eylemlerle ortaya çıkar ve örnek olma yoluyla çocuk ve gençlere kazandırılır. Dürüstlük ve adalet değerlerini somut olarak ancak dürüst ve adil insanlarda görebiliriz. Çocuğa değerleri benimsetmek için önce anne ve babalar kendi hayatlarında bu değerleri yaşatmalıdır.

Kaplan'a göre, bir toplum değerlerinden yoksunlaştırılmışsa, değerleri ile olan bağı kopmuşsa o toplumun ayakta durması zorlaşacaktır. Türk milletinin din, dil, tarih, musiki, edebiyat alanındaki değerleri var oldukça Türk milleti de var olacaktır (Aktaran: Şen, 2007: 15).

Değerin toplum üzerinde etkisi bu denli büyük ise değerlerin öğretimi de o kadar önemlidir. Değer öğretimi, toplumda pek çok yolla -dini kurumlar, aile ortamı, okul- sağlanmaya çalışılır. Değer öğretiminin en etkili yapıldığı yer ise okullardır. Çünkü okullarda eğitim ve öğretim plânlı ve programlı bir şekilde yürütülür.

Bu bağlamda okulda verilecek değerler eğitiminde öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlere büyük görevler düşmektedir.

Tyree ve Vence'ye göre, değerlerin öğretilmesi aşamasında öğretmenler:

- Model olmalı
- Sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturmalı

- Her öğrenciye sorumluluk verip onların ahlakî gelişimlerine katkıda bulunmalı
- Öğrencilere karar verme olanağı tanınmalı
- Paylaşım fırsatı vermeli
- Ortak çalışmaya teşvik etmeli (Aktaran: Dilmaç, 2012: 2).

Değer kazandırma sürecinde Çileli’ye göre “Birey, yapacağı davranışın doğru mu, yanlış mı; iyi mi, kötü mü olduğu konusunda bilgilendirilmelidir. Bu çerçevede özellikle çocuklara niçin iyi davranışı yapması gerektiği, yanlış davranışını neden değiştirmesi gerektiğinin açıklanması gerekir. Çocuğa olumsuz davranışın başkalarına verdiği zarar açıklandığı zaman, bireyin kişilik gelişimi ile olumlu ilişkisi söz konusudur. Böylece çocuk emir ve yasakların nedenini kendi zihin dünyasında anlamlandırabilir” (Aktaran: Akyol Gürler ve Aydın, 2012: 32).

Kısaca değerler eğitimi, bireylerde ortak yaşama kültürü oluşturur ve birlikte yaşama bilinci geliştirir. İş birliği yapmayı, başkalarının düşüncelerine önem vermenin gereğini öğretir. Kendine ve her şeye yönelik saygıyı geliştirir. Bireyin kendini tanımasına ve iyi insan olmasına yardımcı olur.

6.2. Değer ve Edebiyat İlişkisi

Kavcar, edebiyat ve değer ilişkisini şöyle ifade eder: “Edebiyat eserleri, insana özgü bazı değerlerin ve niteliklerin yerleşip kökleşmesi, toplumsal yaşamın ve çağın gerektirdiği değerlerin benimsenmesi yolunda önemli roller oynar. Edebî eserler hem bireysel hayatla hem de sosyal hayatla ilgili olarak, iyiye, güzele ve doğruya yönelme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur, insanları bunlar doğrultusunda eğitir. Genel olarak sanatın amacı yaşamı kolaylaştırmak olduğu gibi edebiyat eserleri de insanın iç dünyasını insan sevgisi, yurt sevgisi, yaşama sevgisi, doğa sevgisi ve daha nice sevgilerle yumuşatır. İyilik, dostluk, hoşgörü, bağışlama, dayanışma, çalışkanlık, dürüstlük... gibi insana özgü temel duyguları geliştirip pekiştirir” (Kavcar, 1999: 5). Görüldüğü üzere edebiyat değerlerin kazandırılmasında

rol oynar. Hatta değerlerin yaygınlaşmasında, kuşaklara aktarılmasında, pekiştirilmesinde de etkilidir.

Nurullah Ataç da edebiyatın değer kazandırmada rolü olduğuna inanır. Nurullah Ataç'a göre, bir toplumda ahlakın ilerlemesini, düzelmesini istiyor musunuz? O toplumda edebiyat, sanat merakını uyandırmaya, geliştirmeye çalışın. Çocuklara, gençlere şiirler, hikâyeler, romanlar okutturun, onları tiyatrolara, sinemalara gönderin. O hikâyelerin, romanların, oyunların insanlarıyla tanışınlar, onların hayatlarını hayallerinde yaşasınlar, öğrensinler, böylece gerçekteki insanları daha iyi anlarlar. Çocuğunuz büyüyünce ne olacaksa olsun, küçükken siz ona edebiyatı sevdirmeye bakın. İlim, bilgi sonradan gelecektir, önce insanlığını kurmak, hayalini işletmek gerekir (Aktaran: Kumbasar, 2011: 69).

6.3. Türk Millî Eğitiminde Değerler

Türkiye'de eğitim-öğretim faaliyetleri 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na uygun olarak yürütülmektedir. Kanun'da yer alan genel amaçlara bakıldığında, Türk milletinin millî, ahlakî, insanî, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmeyi hedeflediği görülmektedir (MEB, 2009: 7).

Bu amaçlar değerlerin öğrencilere aktarılmasının amaçlandığını ortaya koyar.

6.4. Türkçe Dersi ve Değerler Eğitimi

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda değerler ayrı bir başlık altında ele alınmamıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (6. ve 7. Sınıflar) ise değerler başlığı yer almaktadır. Programın uygulanmasına ilişkin açıklamalar bölümünde "Programdaki değerler, bir örnek olaydan ya da öyküden hareketle, değerleri açıklama, ahlakî muhakeme ve değer analizi şeklinde verilmelidir" (MEB, 2005:8) maddesi yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda (6. ve 7. Sınıflar) verilen değerler aşağıdaki gibidir:

Adil olma	Estetik
Aile birliğine önem verme	Hoşgörü
Bağımsızlık	Misafirperverlik
Barış	Sağlıklı olmaya önem verme
Özgürlük	Saygı
Bilimsellik	Sevgi
Çalışkanlık	Sorumluluk
Dayanışma	Temizlik
Duyarlılık	Vatanseverlik
Dürüstlük	Yardımseverlik

(MEB, 2005: 84)

Ayrıca değerlerin hangi yöntemlerle öğrencilere aktarılacağına programda yer verilmiştir. Değer öğretiminde kullanılacak farklı yaklaşımlar tanıtılmış, verilen değerler, öğrenme alanları ve sınıflara göre dağıtılmıştır.

Eğitim - öğretimin bir bütün olduğu dikkate alınırsa değer aktarımını Sosyal Bilgiler dersi ile sınırlamak yanlıştır. Değerler eğitiminde Türkçe dersinin ayrı bir yeri vardır. Kültürün temel öğelerinden olan değerler Türkçe dersi sayesinde öğrencilere aktarılabilir. Türkçe dersinde değerlerin aktarımı metinler sayesinde gerçekleşir. Türkçe Öğretim Programı'nda (6, 7 ve 8. Sınıflar) topluma ait değerlerle ilgili hedeflere "genel amaçlar" bölümünde yer verildiği görülmektedir:

- “Dilimizin millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimsemeleri,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

- Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

- Millî, manevi ve ahlakî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır” (MEB, 2006: 4).

6.5. İncelenen Eserlerde Tespit Edilen Evrensel Değerler

6.5.1. Adalet

Adalet, Türkçe Sözlük'te “1. Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe. 2. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme. 3. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk” şeklinde tanımlanır (TDK, 2011: 24). Adalet evrensel değerlerden biridir. Bu kavram sadece hukuka ait değildir. Aile içerisinde, toplumsal ilişkilerde, eğitimde adaletli olmaya dikkat edilmelidir. Adaletin olmadığı bir yerde güçlünün güçsüzü ezdiği bir düzen ortaya çıkar. Devlet vatandaşına, öğretmen öğrencisine, anne-babalar evlatlarına, patron işçisine karşı adaletli olmalıdır.

Bir işçiye çalıştığı işin karşılığını vermemek bir tür adaletsizliktir. Çınaroğlu da bu adaletsizliği romanında Mago'nun başına getirmiş ve adaletsiz yöneticileri eleştirmiştir:

“Bir an için Başyönetici Hanım yardımcısıyla bakıştı, sonra Mago'ya:

–Pekâlâ, dedi. Bir deneyelim bakalım. Ama bu süre içinde sana ücret vermemiz biraz zor.

(...)

–Öyleyse ilk ay deneme için ücretsiz çalışırsın, sonra düşünürüz” (Çınaroğlu, 2006: 62).

Yukarıdaki alıntıdan anlaşıldığı gibi yönetici konumundaki bir kişi çalışanın emeğinin karşılığını vermek istememektedir. Bu, günümüzde çalışan her

insanın başına gelebilecek bir durumdur. İnsanlar emeklerinin karşılıksız bırakılmasına izin vermemeli ve yöneticiler de haksız kazanç sağlamamalıdır.

Erdem Öğretmen ise yöneticilerinin Mago'ya yaptığı bu haksızlığa karşı tavırlarıyla da olsa tepkisini gösterir. Bu durumun okuyucuya örnek olması istenir:

“Başyönetici'nin bu sözleri üzerine genç öğretmen elindeki kitabı birden sertçe kapattı, kitaplıktaki yerine bıraktı ve sinirli adımlarla çıkıp gitti odadan” (Çınaroğlu, 2006: 63).

“Adalet mülkün temelidir.” Bu söz, adaleti sağlayacak insanların temel prensibi olmalıdır. Yöneticiler adaletli olmazsa o yerde güven ve huzurdan bahsedilemez. Mago'da okul yöneticilerinin yaptığı adaletsizlik örneğiyle adalet fikri çocuklara kazandırılmak istenmiştir.

Romanda, kimsesiz çocukların okuduğu bir okulun yöneticiliğini yapan iki kişinin gerek öğrencilere gerek çalışanlarına karşı yaptıkları haksızlıklar anlatılıyor. Bu kötü karakterli yöneticilerin adaletsizliklerini ortaya çıkarmak için mücadele edenler ise Erdem Öğretmen ve romanın başkahramanı Mago'dur.

Yöneticiler çocuklara gönderilen yardımları onlara ulaştırmıyor, kendi hesaplarına geçiriyor, çalışanların paralarını adaletli bir şekilde dağıtmıyorlardı. Bu durumdan en çok olumsuz etkilenen ise yine çocuklar oluyordu. Sağlıksız bir yaşam sürmeye mecbur ediliyor, uygun olmayan şartlarda yaşıyorlardı. Mago ve Erdem Öğretmen, bu adaletsizliği fark ediyor fakat bir türlü ispat edecek delil bulamıyordu. Eşyaların hafta sonu çöp görüntüsü verilerek okuldan çıkarıldığını Mago anladı. Artık bunu ispat etmek ve adaletsizliğe son vermek gerekiyordu.

Bir gün geç saatlere kadar okulda kalan yöneticileri takip ettiler ve onlar gider gitmez usulca bahçeye çıktılar. Mago'nun sözünü ettiği temiz varillerden üç tanesi hazırlanıp duvar dibine sıralanmıştı. Üstleri kırpıntı kâğıtlarla doldurulmuştu ama biraz aralandığında altında istiflenmiş eşyalar görülebiliyordu. Evet, çocuklar için gelen eşyalardı bunlar.

“– *Şimdi oldu işte, dedi Erdem Öğretmen, ben hemen gidip gereken yerlere duyuracağım*” (Çınaroğlu, 2006: 94-95). Olay gerekli yerlere duyuruldu ve yöneticiler kısıvrak yakalandı. Böylece adalet yerini bulmuş oldu. Bir kez daha iyiler kazandı, kötüler kaybetti.

Çınaroğlu'nun Erdem Öğretmen karakterine verdiği “Erdem” ismi oldukça anlamlıdır. Erdem kelimesi sözlükte “Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı” olarak tanımlanır (TDK, 2011: 806). Erdem Öğretmen'in sahip olduğu özellikler de isminin anlamına yakışır şekildedir. Okul yöneticilerinin öğrencilere gelen yardımları kendi hesaplarına geçirdiğini bilen Erdem Öğretmen, bu haksızlığın üzerine gider. Onların foyalarını meydana çıkarmak için uğraşır ve başarır. Aynı zamanda öğrencilerine karşı oldukça anlayışlı ve yardımseverdir. Kimsenin kalbini kırmaz, aldığı maaş az olmasına rağmen öğrencilerine yardım eder. Tüm bu kişilik özelliklerine bakıldığında yazarın “Erdem” ismini bilinçli olarak seçtiği anlaşılmaktadır.

6.5.2. Aile

Her insan, bir aile içinde dünyaya gelir. Aile ise bir toplumun en temel taşıdır. Toplumda sağlanacak huzur, güven ve sevgi ortamı için aile en vazgeçilmez mekândır. Ailenin sağlamlığı hem bireyin hem de toplumun güvencesidir. Adler, birey için ailenin önemini şu sözlerle ifade eder:

“Çocuklar hayli uzun bir süre anne ve babalarınca korunup gözetilir. Çünkü organizmaları böyle koruyucu bir destek olmadan varlığını sürdüremeyecek şekildedir. Diyelim ki çocuklar böyle bir destekten yoksun kaldı, insan soyunun yeryüzünden silinip gideceği kuşkusuzdur” (Aktaran: Güler, 2013: 62).

Aile bireyleri birbirlerine sevgi bağıyla bağlı olmalı, birbirlerine saygı duymalıdır. Aile bireylerinin uyum içinde olması, küçüğün büyüğe saygı duyması, anne ve babaya hürmet etme, iyi günde olduğu kadar zor günde de bir ve beraber olmak, her zorluğa ailecek göğüs germeye çalışmak Türk kültürünün birer değeridir. Evlatlarının yaşı kaç olursa olsun onlar, anne babaları için hâlâ korunup gözetilmesi gereken birer çocuktur. Bunun yanında çocuklar için de aile büyükleri her zaman

saygı duyulan ve özellikle yaşlılıklarında iyi şartlarda yaşaması için gayret gösterilen birer kıymet olmalıdır. Anne babalar ilerlemiş yaşlarda evlatlarına verdikleri emeğin karşılığını görmek isterler ve bunu hak ederler. Evlatlarından hak ettikleri saygıyı görememek ise onlarda büyük üzüntüye sebep olur:

Mago adlı romanda Kırık Amca, bir hayvan terbiyecisidir. Yaşlıdır, hayattan çok da bir beklentisi yoktur. Maalesef hayırsız bir evladı vardır:

“Bir yetişkin oğulları vardı. Ama ne yazık ki hayırsızın biriydi o. Ayda yılda bir o da para koparmak için uğrardı eve” (Çınaroğlu, 2006: 7).

Çınaroğlu, aile değerini romanlarında birkaç farklı açıdan ele almıştır: Mago’ da mutlu bir çocukluğun ardından anne ve babasını kaybetmiş fakat her an onların eksikliğini hisseden bir maymunu anlatmıştır:

“Düşünceleri anası ve babası üstüneydi hep. Onları düşünmemek mümkün müydü? Başka kimi vardı ki düşünenecek? Çocukluğunda tüm geçmişinde onlardan başkası olmamıştı ki yakınında” (Çınaroğlu, 2006: 6).

Bununla birlikte aynı romanda olayların geçtiği yetimhanedeki çocuklara bakıldığında ailelerini kaybetmiş, kimsesiz çocuklar karşımıza çıkar:

“Ama bir gariplik vardı bu çocuklarda. Babasından dinlediği o alabildiğine şen, tasasız, önyargısız çocuklardan değildi hiçbiri. Gülmelerinde, oynamalarında, şakalaşmalarında bile bir keder vardı. Gözlerinde ürkek, kuşkulu, güvensiz bakışlar gizliydi” (Çınaroğlu, 2006: 68).

Tülüş’te ise yazar, geçim sıkıntısı geçen, zor şartlarda yaşamaya çalışan fakat çok da birlik içerisinde olmayan bir aileyi anlatmıştır. Fakirlik yüzünden çocuklarına çok fazla zaman ayıramayan bir aile örneği vardır. Bu örneklerden anlaşıldığı gibi yazarın romanlarında yalnızca mutlu aileler yer almamış; daha çok kaybedilmiş, özlenen, zorluk çeken ailelere yer verilmiştir. Mutlu aile örneklerinden ziyade bu tür örneklerle “aile” değerini işleyen Çınaroğlu, çocuklardan ailelerinin kıymetini bilmesini ve onları kaybetmedikleri için şükretmesini istemektedir.

Çınaroğlu'nun kaleme aldığı bir diğer roman olan Tülüş'te, Selma'nın sonradan "Tülüş" adını verdiği bir böceği bulmasıyla ailenin başına pek çok olay gelir. Tülüş çöpte tuhaf bir şekilde meydana gelmiştir ve eski eşyaları yiyerek onları yenileme özelliğine sahiptir. Tülüş bu yönüyle çöp toplayarak geçinen Selma'nın ailesine büyük fayda sağlar fakat böyle bir canlının varlığının etrafta duyulmaya başlamasıyla ailenin huzuru bozulur. Televizyon programcısı Altan Tekol'un olayın peşine düşmesiyle sıkıntılı günler başlar.

Aile içerisinde herkes Tülüş'ün ortaya çıkarılıp çıkarılmaması konusunda farklı bir görüşe sahiptir. Selma'nın annesi ve erkek kardeşi Korkut, Tülüş'ü böyle saklamak yerine ortaya çıkarmanın, yüklü miktar paralar karşılığında televizyonda göstermenin daha akıllıca olabileceğini düşünmeye başlar. Baba, bu konuda daha temkinli davranırken Selma'nın ağabeyi Yunus ise:

"Duralım ya, el âlemin maskarası olmaya ne gerek var. İyice bir düşünelim. Tülüş öyle televizyonlara parayla satılacak bir mal değil. Artık aileden biri o, Cücük'ün arkadaşı. Hem onunla birlikte Cücük'ün de peşine düşer, rahat bırakmazlar, didikler bu televizyoncular. Üç beş kuruşa tamah edip de açgözlü acımasız insanların eline bırakmayalım onları. Saklayalım bir süre, kimseye bir şey söylemeyelim, sabredelim, konuşmayalım, diyordu" (Çınaroğlu, 2007: 58).

Ailede herkesin bu kadar farklı düşüncelere sahip olması aile içerisinde bir birliğin olmadığını gösteriyor. Oysa böyle durumlarda aile bireyleri kendi menfaatlerini bir tarafa bırakıp bütün ailenin iyiliğini düşünmelidir. Çınaroğlu, aile olmanın önemini, ailenin birlik ve beraberlik içerisinde hareket etmesi gerektiğini Selma'nın ailesinin yanlış tutumundan yola çıkarak anlatıyor.

Eğer aile büyükleri yaşananlar karşısında sadece kendi iyiliklerini düşünürlerse bu durum özellikle çocukların olumsuz etkilenmesine sebep olabilir. Anne babalar attıkları her adımda önce masum ve kendilerine muhtaç çocuklarını düşünmelidir.

Romanda televizyoncular sonunda Selma'nın evini bulur. Televizyoncuların annesini Tülüş'ü kendilerine verme konusunda ikna ederken gören Selma, Tülüş'ü de alarak evin mutfak penceresinden kaçar. Çınaroğlu, aile bireylerinin yaptığı

hatalardan en çok etkilenenin maalesef ki çocuklar olduğunu romanda Selma' nın evden kaçması örneğiyle anlatıyor:

“İçerden korku dolu gözlerle gelip annesinin eteğine yapışan küçük kızın, konuşulanlar karşısında bir felaketten kaçır gibi içeri koşması pek çok şeyi anlatıyordu aslında. ...Küçük kız elinde sepetiyle, yoksul kulübelerin arasından yola doğru yalınayak koşuyordu. ...Selma, arkasına bile bakmadan, küçücük ayaklarından beklenmeyen bir hızla koşmayı sürdürüyordu” (Çınaroğlu, 2007: 63).

Çınaroğlu, tüm bunları anlatırken küçüklerden çok büyüklere ders verir gibidir. Bu yönüyle bakıldığında yazarın romanları büyüklere de tavsiye edilebilir.

6.5.3. Arkadaşlık

Arkadaşlık, bireyin gelişim sürecinde önemli yer tutan, onun zihinsel ve duyuşsal öğrenmelerine büyük oranda katkıda bulunan bir olgudur. Her çocuğun sosyal gelişimi için uygun arkadaş çevresine gereksinimi vardır. Birey bu doğal ihtiyacı önce -ilk arkadaşları olarak kabul edilebilecek- kardeşleriyle gidermeye çalışır. İlerleyen zamanlarda ise aile üyelerinden farklı bireylerle iletişim kurma, farklı yaşamları ve karakterleri tanıma isteği duyar (Güler, 2013: 106).

Çınaroğlu, Mago adlı romanda ailesini kaybeden Mago'nun onların yarattığı boşluğu bir kuşla arkadaşlık kurarak gidermeye çalıştığından bahseder. Böylece arkadaşların zor günlerde birbirine destek olması gerektiği mesajını iletir:

Mago'nun ailesinin ölümünden sonra karşısına çıkan Çipçip adlı kuş, ormandaki yaşamı sürecinde Mago'yla beraber yaşar. Mago, yiyecek aramaya ya da gezintiye çıktığında hep yanındadır:

“İrimay'dan birkaç gün sonra, Sarı Topaç'ın öldüğü gündü. Minik Mago gözyaşları içinde, ot yatağının üstünde hıçkırıp dururken onun sesiyle kendine gelmişti. Hemen yanı başına konmuş, onu teselli etmek ister gibi kesik kesik ötüyordu. O günden sonra da hep geldi Çipçip. Kapının üstündeki boşluktan mağaraya giriyor, tatlı tatlı ötüyor, sanki konuşuyordu. Mago onun dilinden anlamıyordu ama o Mago'yu anlıyordu sanki. Bu nedenle aklından geçenleri ona

anlatır, dertlerini onunla paylaşırdı. Alacağı yanıt yalnızca minik bir “cik” sesi olsa bile onun da fikrini sorardı” (Çınaroğlu, 2006: 36 - 37).

“Gelişimin erken dönemlerinde çocuklara kazandırılmaya çalışılan değerlerin gelişimi, bilişsel gelişimden ve sosyal gelişimden ayrı olarak düşünülemez” (Halmatov ve Sarıçam, 2012: 2). Bu bağlamda arkadaşlığın çocuğun sosyal gelişimine etkisi ortadadır. Çocuk, toplum tarafından benimsenmeyi, sevmeyi, arkadaş ortamında öğrenir. Arkadaşlık, çocuklar için bir ihtiyaçtır. Kişi, çocukluk yıllarında kazandığı bu değeri gençlik ve yetişkinlik dönemlerine de taşır. İlerleyen yaşlarda bireylerde arkadaşlık anlayışı çocuklukta olduğu gibi oyun arkadaşlığından çıkarak daha büyük anlamlar kazanır. Her insan arkadaşlarıyla hayatın güzelliklerini ve zorluklarını paylaşmaya ihtiyaç duyar.

Çınaroğlu’ nun roman kahramanı Mago da ormandan ilk kez çıkıp şehre gittiğinde yapayalnızdı. Konuşacak, dertleşecek bir arkadaşı yoktu. Okula gidip ilk kez çocukları gördüğünde onlarla arkadaşlık kurmak istedi:

“Ta içinde onlara duyduğu bu yakınlık, kimi benzerliklerden kaynaklanıyor olmalıydı. Öncelikle onlar da aynı Minik Mago gibi çevrelerindeki pek çok şeyi yeni yeni tanımaktaydılar belli ki. Onlar da Mago gibi merak ve çöşku doluydu, onlar da deneyimsizdi. Onlar da art düşüncesiz, doğal, sevgiye açıktılar. Ama onlar bu çöşkuyu paylaşabiliyorlardı. Birbirlerinin fikrini soruyor, tartışıyorlardı. Oysa yapayalnızdı Mago’cuk, yapayalnız. Dertleşecek bir arkadaşı, akıl danışacak bir bileni yoktu” (Çınaroğlu, 2006: 52).

Çınaroğlu, romanlarında arkadaşlık değerini güzel örnekler üzerinden işler. Romanlarında kurulan arkadaşlıklar hep masum ve iyi niyetlidir, arkadaşlar da yardımsever ve paylaşımcıdır:

Mago romanında Mago’nun ailesinden bahsedilen bölümlerde anne ve babasının arkadaşlığının nasıl başladığı anlatılır. Mago’nun annesi Sarı Topaç, zorla sirke getirilmiş ve hâlimden hiç memnun değildir. Babası İrimay, onunla arkadaşlık kurar, geldiği yeni ortama alışmasında yardımcı olur ve teselli etmek için elinden geleni yapar:

“İrimay onunla, kendi basit doğal dilleriyle konuşmaya çalıştı. Sarı Topaç’ ın doğal dili biraz farklıydı ama sonunda konuşup anlaşmayı başardılar. Onu avutmaya çalıştı İrimay. Kendi yaşam öyküsünü anlattı. Umudunu yitirmemesini, bir gün her şeyin düzelebileceğini söyledi. Kendi üzüntüsünü, sıkıntısını umutsuzluğunu bir yana bırakıp umut verdi, güç verdi ona” (Çınaroğlu, 2006: 19).

Anne babalar, çocuklarının arkadaş seçerken dikkatli davranmasını isterler. Seçilen arkadaşın çalışkan, temiz, ahlaklı olması aile için önemlidir. Çünkü arkadaş ortamı iyi ya da kötü alışkanlıkların kazanılmasına etki eden en önemli yerdir. *“Arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim.”* sözünden yola çıkarsak iyi arkadaş, insanı güzele ve doğruya götürür, kötü arkadaş ise kötülüğe sürükler. Yazarın romanlarında bunun güzel örnekleri çoktur:

Mago’nun çalıştığı okulda pek çok arkadaşı olur. Okulda öğrenciler arasında ilk arkadaşı *“Çiçek”* isminde kimsesiz bir kız çocuğudur. Mago, Çiçek’ten okuma yazmayı öğrenir:

“–Sen okumasını, yazmasını bilmiyor musun?”

–Bilmiyorum. Ben okula gitmedim ki. Bana yarın “Mago” yazmasını öğretir misin Çiçek?

İşte, böylece Çiçek ile tanışıp arkadaş oldu Mago. Ve aralarındaki bu görünmez alışveriş sürüp gitti. Mago ona dans eden bir elma, top oynayan bir sincap, yeşil şişman bir fare ya da minik orman öyküleri veriyordu. Çiçek de ona ikinci, üçüncü, dördüncü okuyup yazma derslerini” (Çınaroğlu, 2006: 74).

Mago’nun okulda çocuklardan başka arkadaşları da olur. Hepsi de güzel arkadaşlıklardır. Okulun öğretmenlerinden en genç olanı -Erdem Öğretmen- arkadaşı olur:

“Ayrıca bir de Erdem Öğretmen vardı. Hani şu ilk gün karşılaştığı genç öğretmen. Önceleri ondan uzak durmaya çalışmıştı Mago. Ama ilk günkü korkuları boşuna çıkmıştı. Tam tersine o da Mago’yla yakından ilgilenmiş, bir isteği olup

olmadığını sormuştu. Herhangi bir sorunu olursa gelip kendisiyle konuşabileceğini söylemişti. Dostçaydı konuşması, güven vericiydi” (Çınaroğlu, 2006: 67).

Arkadaşlık, bazen fedakâr davranmayı gerektirir. Yani kişi, arkadaş hatırına çiğ tavuk yemeyi bilmelidir. Arkadaşlıktan öğrenilebilecek güzel huylardan biri de kendi haklarını korumak, başkalarının haklarına saygı duyup onlar için de gerektiğinde mücadele etmektir.

Mago, okulda yakın arkadaşlarından bahçıvanı idarecilerin işten çıkaracağını öğrenince onlarla konuşmaya gider. Yönetici Hanım okul bütçesinin sınırlı olduğundan, harcamaların fazla olduğundan söz eder uzun uzun. Mago yüzlerine alçaklıklarını haykırmamak için kendini güç tutar. Sonunda sertçe sözünü keser:

“Peki, o zaman bana verdiğiniz aylığı bahçıvana veriniz. Ben istemiyorum. Yeter ki bundan haberi olmasın” der (Çınaroğlu, 2006: 84). Mago bu tavırla alacağı tüm paralardan arkadaşı için fedakârlık etmiştir. Çünkü arkadaşlık onun için bu okulda öğrendiği en önemli değerlerden biridir. Yazar, arkadaşlığın değerini çocuklara kavratmak için uğraşmıştır.

Yazarın her iki romanında da kurulan arkadaşlıklar, hayvanlar ile insanlar ve daha çok çocuklar arasındadır. Yazarın seçtiği roman kahramanları ise özellikle hayvanlardır. Mago’ya baktığımızda insana özgü özelliklerle donatılmış olarak toplumun içinde yaşayan bir maymun karşımıza çıkar. “Yerleşik edebiyat kuramında hayvanların insana özgü özelliklerle donatılmış olarak eserlerin kurmaca dünyasına ayak basmaları ağırlıklı olarak toplumsal olumsuzlukların eleştirel bir şekilde yansıtılması işleviyle ilintilidir” (Öncü, 2008: 300). Yazarın toplumda yanlış gördüğü şeylerin eleştirisini yaparken hayvan kahramanlar kullanması eleştirinin mesafeli, eğlenceli ve eğitici olması içindir.

Tülüş’te de buna benzer bir durum söz konusudur. Selma’ nın biricik arkadaşı Tülüş, böcek - makine karışımı fantastik özelliklere sahip bir varlıktır. Selma, Tülüş’ü çöplükte gezinirken bulur. Önceleri onu herkesten saklar. Doğadaki her türlü maddeyi yiyerek büyüyen Tülüş, bir süre sonra saklanamaz boyuta gelir. Tülüş’ü ailesiyle tanıştıran Selma, herkesten olumlu tepkiler alamasa da hayvan dostuna olan

bağlılığı sayesinde Tülüş'ün evde kalmasını sağlar. Tülüş'ün yediği her şeyi yeniden ve yenileyerek yaptığının etrafta duyulmaya başlaması işleri biraz karıştırır. Medya dâhil herkes bu hayvanın peşine düşer. Böylece Selma ve Tülüş kaçmaya başlar. Devamında ailenin başına pek çok olay gelir. Tülüş'ün gözden kaybolmasıyla biten romanda Selma, Tülüş'e sevgiyle bağlanır. Fakir ve yalnız dünyasında onu bir çocuk gözüyle sever. Ailesi ve diğer insanlar gibi çıkarları için kullanmayı hiç düşünmez. Bu iyi niyette Tülüş'ün onu hep mutlu eden eşyaları yenilemesiyle karşılık bulur (Çınaroğlu, 2007).

Çınaroğlu, romanlarında çocukların arkadaşlıklarının ne kadar temiz ve masum olduğunu anlatır. Onların arkadaşlıklarında menfaat, beklenti yoktur. Çocuklar bu yönüyle büyüklere örnektir.

6.5.4. Çalışkanlık

Çalışkanlık, toplumların yükselmesini sağlayan bir değerdir. Atalarımız çalışmanın önemini “*İşleyen demir pas tutmaz.*” gibi pek çok atasözleriyle dile getirmişlerdir. İnsan ancak çalışarak rahata erer, hedefine ulaşır ve mutlu olur. Çalışkan kişinin ulaşamayacağı bir başarı neredeyse yoktur. Üretken olmak, başarı için gayret göstermek, yeniliklere açık olmak, meraklı olmak ve tembellikten kaçınmak çalışkanlık değerinin birer parçasıdır.

Çalışmanın değerini, önemini çocuklarımıza daha küçük yaşlarda güzel örneklerle öğretmeliyiz. Çalışmanın hem kendimize hem de milletimize büyük fayda getireceğini anlatmalıyız. Tüm bunlar için elbette öncelikle büyükler olarak kendimiz çalışkan olmak zorundayız.

Çınaroğlu, Mago'da çalışkanlık değerini işlemiştir. Çalışkanlık en iyi çocukken kazanılır, ağaç yaş iken eğilir. Mago'nun babası da çalışkanlığın önemini insanlardan örnekler vererek oğluna anlatır:

“İnsanların yaşamı daha rahat, daha ilginç, daha güzel yapabilmek için nasıl çalıştıklarını anlatıyordu. Çalışarak, akıllarını ve yeteneklerini kullanarak,

birbirlerinin deneyimlerinden ve bilgilerinden yararlanarak ne çok, ne ilginç şeyler ürettiklerini anlatıyordu” (Çınaroğlu, 2006: 33).

Çınaroğlu, burada çalışkanlığın insanı üretici konumuna getirdiğini, geliştirdiğini, yeniliklere ulaştırdığını söylüyor. İnsanı diğer canlılardan ayıran farkın altını çiziyor. Bu örnekten de anlaşıldığı üzere yazar, çalışkanlığı en çok insana yakıştırıyor.

Her okur, romanlarda, hikâyelerde veya masallardaki kahramanlarla özdeşim kurar. Kendini o kahramanın yerine koyar. Onun verdiği mücadeleye ortak olur. Bunun bilincinde olan Çınaroğlu, seçtiği roman kahramanlarını “çalışkan” kişilerden seçiyor. Mago da çalışkan bir kahramandır ve çalışmayı çok sevmektedir:

“Mago’nun içi içine sığmıyordu. Verseler, bir kova da ona verseler her yeri siler, tertemiz yapardı o da. Bir an önce çalışmaya başlamak için can atıyordu” (Çınaroğlu,2006: 57-58).

“Daha ilk gündün, okul yönetimince verilen kalın gömlekle iş tulumunu giyer giymez nasıl da dört elle işe sarılmıştı. Bahçivanın gösterdiği işleri hiç zaman geçirmeden, hem de büyük bir özenle yapmıştı. Koca patates çuvalını bir solukta kilerden yukarı kata, mutfağa çıkarıvermişti. Sonra da gelip bahçivana sormuştu:

–Şimdi ne yapayım, diye” (Çınaroğlu, 2006: 66).

Çalışkanlık, azim gerektirir. Zorluklardan yılmamak, onların üzerine gitmek de bir çeşit çalışmadır. Mago da zorluklar karşısında asla pes etmez:

“Öğrenmesi gereken ne çok şey vardı daha. Öğrendiği her yeni şey, bir bakıma hiçbir şey bilmediğini ya da ne kadar az şey bildiğini öğretiyordu ona. Ama ne olursa olsun yılmayacaktı. Değil mi ki bu sınavı başarıyla atlatmıştı, bundan sonrakileri de başarabilirdi. Başarmak için elinden geleni yapacaktı” (Çınaroğlu, 2006: 64).

Çalışkanlığın zıttı olan tembellik ise çok kötü bir huydur. İnsan bir kere kapıldı mı onun tuzağına bir daha uyanamaz o gaflet uykusundan. Edebiyatımızda

tembellikle en çok mücadele eden sanatçımız şüphesiz ki Mehmet Âkif'tir. Geri kalmışlığımızın tek sebebini tembellik olarak gören şair, kurtuluş parolasını da veriyor: çalışmak. Âkif'in şu dizeleri buna güzel bir örnektir:

“Kim kazanmazsa şu dünyada bir ekmek parası

Dostunun yüz karası, düşmanın maskarası!” (Ersoy, 1977: 71).

Yazarımız, tembellik konusunda oldukça duyarlı davranıyor. Romanlarında çalışkanlığı övdüğü kadar tembelliği yeriyor, tembel insanları anlatıcı kimliğini belli ederek ayıplıyor:

“Tülüş” romanında bir apartmanda oturan altı komşu okuyucuya tanıtılır. Bu komşuların her biri farklı özelliklere sahiptir ama bir tanesi var ki oldukça tembeldir. Bu tembel komşu Berrin Hanım'dır.

Berrin Hanım dolabında on beş günlük imambayıldı yemeğini tutan, dolaptaki çoğu yiyecek bozulduğu hâlde *“Aman canım, duruversin biraz daha!”* diyerek atmayan, tüm günlerini televizyon başında geçiren biridir. Yazar, onun bu tembelliklerini eleştiren kelimeler kullanmaktan çekinmez. *“Gamsız, eteği düşük, yayılıp oturan, savurgan”* gibi sözcüklerle Berrin Hanım'ın tembel hâllerinden yakınır (Çınaroğlu, 2007: 50). Çocuklara tembelliğin iyi bir haslet olmadığını bu sözlerle duyurur.

6.5.5. Cesaret

Cesaret, sözlükte **“1. Güç veya tehlikeli bir işe girerken kişinin kendinde bulunduğu güven. 2. Yüreklilik, yiğitlik”** şeklinde tanımlanır (TDK, 2011: 455). Cesaretin bir başka anlamı ise: atılganlıktır.

Girişimcilik, haksızlık karşısında ses çıkarabilme, kendine güvenme gibi nitelikler cesaret değeriyle ilgilidir. Küçük yaştaki çocuklara yapabilecekleri sorumluluklar vermek, yaptıkları işleri takdir etmek cesaret geliştirmeye dönük çalışmalardır. Çocukları sürekli kontrol altında tutmak, olumsuz eleştirilerde bulunmak, azarlamak, dövmek ise kişilik gelişimini olumsuz etkiler, cesaretini kırar.

Böyle davranarak sessiz, içe kapanık, hakkını arayamayan bireylerin yetişmesine sebep oluruz.

Çınaroğlu, eserlerinde çocukların cesaretlerini geliştirmeye yönelik örnekler vermiştir. Güçlünün zayıfı ezmek isteğine karşı koymak gerektiğini söyler. Bizi zorla emri altına almak isteyen, ezmeye çalışan, hatta daha ileri giderek şiddet uygulayan kişilere karşı tavrımızı belli etmemiz onları yaptıkları kötülüklerden vazgeçirebilir:

Mago adlı romanda, kendisine işkence etmek isteyen hayvan terbiyecisine karşı İrimay önce ses çıkarmadı ama adam bu sefer onun canını yakmak istedi ve ona kırbaçla vurdu. Daha fazla sabredemedi İrimay. Doğrulup kalktı yerinden, omuzlarını kabarttı. Üzüntüden büzülmüş, küçülmüş gibi duran güçlü bedeni gerçek görüntüsündeydi şimdi. Yürüdü, adamın elindeki kırbacı bir hamlede kaptı. Adam bu kez korkudan kafesin demirlerine yapışmıştı. İrimay, kırbacı kibrit çöpü kırar gibi iki, dört, sekiz parça yapıverdi, sonra da adamın eline tutuşturdu (Çınaroğlu, 2006: 17).

Yeni bir işe girişirken ya da yeni kararlar alma aşamasında ihtiyaç duyduğumuz şey, cesarettir. Yazar, çocuklardan yeni başlangıçlar için cesur davranmalarını ister. Romanda Mago bir türlü ormanı terk edemez. Kokar ve karasız kalır. Oysa bunu yapmak için kendine güvenmesi yeterlidir. Sonunda bu güveni kazanır. Geri dönmek üzere ormanı terk eder:

“Yakalayıp bir sirke ya da hayvanat bahçesine kapatırlarsa ne yapardı? Ama yoo, ok yaydan çıkmıştı artık, geri dönemezdi. İşte az ilerde, çevresi ölgün sarı ışıklarla donatılmış istasyon vardı. İlerledi. Kararlı adımlarla içeri girdi” (Çınaroğlu, 2006: 40).

Cesaretle atılmış doğru adımlar insanı her zaman mutlu eder. Çınaroğlu, Mago’da bu duyguyu okuyucusuyla paylaşıyor:

“İşte insanların içindeydi, onlarla birlikte yürüyordu ve kimse onun bir insan olmadığını anlamamıştı henüz. Umutluydu bu yüzden. Kendine güven duygusu çoğalıyordu attığı her adımda” (Çınaroğlu, 2006: 40).

6.5.6. Dayanışma

İnsanların hayatlarını devam ettirmesi bazı konularda ortaklığı zorunlu kılar. Birlik olmanın büyük bir güç olması sebebiyle fertler arasında dayanışma zorunlu bir hâl almaktadır. Dayanışma; yardımlaşma, birlikte hareket etme anlamlarına gelmektedir.

Dayanışma değeri, Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan Toplum Hayatı temasının alt temalarındandır (MEB, 2006: 58).

Çınaroğlu'nun romanlarında dayanışma değerini içeren bulgular, zorluklar karşısında birlikte mücadele etme ve iş birliği yapmayla ilgilidir. Romanlarda dayanışma değerine ait örnekler maalesef sınırlıdır:

Mago'nun anne ve babası henüz genç bir hayvanken sirkte tanıştılar. Bir gün babası İrimay, terbiyecisinin sirk sahibiyle kavga ettiğini ve kendisini de alıp buralardan gideceğini duyunca en iyi arkadaşı ve gelecekte Mago'nun annesi olacak Sarı Topaç'tan ayrılmamak için sirkteki tek insan arkadaşları Kınalı Çip ile iş birliğine girer:

“Kulaklarına inanmadı İrimay. Demek sahibi tüm sirk arkadaşlarından, hele hele Sarı Topaç'tan ayıracaktı ha? Kınalı ile baktılar. Aralarında gizli bir anlaşma var gibiydi. Kınalı, adamın kafes anahtarlarını kendi çadırında sakladığını biliyordu. Birlikte gizlice girdiler çadıra. Kınalı Çip anahtarı ararken İrimay da gösteri giysilerini çıkardı, orada eline geçirdiği büyükçe boş bir çantanın içine tıktı. İrimay Kınalı ile çabucak vedalaştı. Gözleri dolarak ona artık içeri gitmesini ve bu yaptıklarını unutmasını söyledi” (Çınaroğlu, 2006: 27).

Yazarın verdiği dayanışma örneğine bakıldığında arkadaşlık değeriyle iç içe işlendiği görülür. Dayanışma, çocuğu sorumluluk almaya aday bir birey hâline

getirir. Yapmakta olduğu işin sadece kendi işi olmadığını anlayan çocuk, gruba ait olma duygusunu hisseder. Dayanışmanın güzelliğini fark eder.

Çınaroğlu'nun diğer romanı Tülüş'te ise dayanışma, Selma'nın biricik böcek arkadaşı Tülüş'ü medyadan sakladıkları bölümde karşımıza çıkar:

Gazeteci Aslı, Selma ve böceğini televizyoncuların eline düşmesinler diye evinde günlerce saklar. Selma'nın ağabeyi ile kafa kafaya verip Tülüş ve Selma'nın yaşayabileceği olumsuzluklardan etkilenmemesi için mücadele ederler (Çınaroğlu, 2007: 69- 83).

6.5.7. Duyarlılık

Duyarlılık, kişi ve ortam arasındaki uyumun sağlanması ve kişinin belirli sosyal ortamdaki değişmelere uyabilmesi şeklinde tanımlanır (Seyyar, 2004: 184). Duyarlılık değeri içinde sorumluluğu, sahip çıkmayı, sevgiyi, korumayı, hassasiyeti bulundurur.

Çınaroğlu, eserlerinde duyarlılık değerini en çok çevre sorunlarına karşı duyarlılık olarak ele alır. “Çevre kirliliği, bilinçsiz tüketim, geri dönüşüm” alt başlıklarıyla çocuklarda çevreye karşı duyarlılık geliştirmeyi amaçlar.

Özellikle yaz aylarında insanlar yeşil alanlara piknik yapmaya gider. Fakat bu piknik boyunca etrafa çöp atan, ateş yakan, attığı çöpleri toplamadan giden insanlar çevrenin kirlenmesine, ormanların tahrip olmasına sebep olur. Yazar, Mago adlı romanında bu durumun eleştirisini yaparken aynı zamanda çocuklarda doğayı koruma duygusunu geliştirmek ister. Doğanın sadece insanların değil, diğer canlılar için de bir yaşam alanı olduğu fikrini Mago ve ailesinin insanların yaktıkları ateşten duyduğu rahatsızlıktan yola çıkarak anlatır:

“Tek korkuları, insanların ormanda yaktıkları ateşlerdi. Gerçi böyle ateşler yandığında, burunlarına nefis, iştah açıcı kokular gelirdi. Ama onlar, yangın korkusundan kendilerini bu kokuların büyüüne kaptırmayı düşünemezlerdi bile. Akşam olup insanlar ormanı terk ettiklerinde mağaralarından çıkar, işlerine yarayacak şeyleri toplarken bir yandan da çevrede sönmemiş ateş olup olmadığını

araştırırlardı. Ateş yakılan yerlerdeki sıcak küllerin üstüne bolca su dökerlerdi. Ancak böylece içleri rahat eder, gidip mağaralarında huzurla uyuyabilirlerdi” (Çınaroğlu, 2006: 35).

Yazarın ele alınan diğer romanı Tülüş’te de aynı duyarlılık göze çarpmaktadır. Çınaroğlu, şehirlerde çöp alanı olarak seçilen yerlerin bilinçsizliğinden yakınır. Bu konuda belediyeçilik anlayışımızı eleştiren bir tutum içerisindedir. Çöp toplama konusunda teknolojiyi kullanmanın gerekli olduğunu belirtir. Söz konusu doğa olduğunda yapılacakları erteleme nin doğru olmadığını savunur. Tülüş’te şehir çöplüğünün durumu şu cümlelerle anlatır:

“Çöp kamyonları, sevimsiz yüklerini getirip bırakıyorlardı papatyaların, düğün çiçeklerinin, gelinciklerin, ballıbabaların ve minelerin üstüne. Ağzları, dilleri mi vardı ki yakınsın çiçekler, kelebekler, böcekler? Aslında çöplerin geçici bir süre oraya dökülmesi plânlanmıştı. Ama işte plânlar, programlar gerektiği gibi uygulanmazdı her zaman. Temeli yıllar önce atılan çöp değerlendirme ve yakma fabrikası, elde olmayan nedenlerle hizmete girememişti bir türlü. Çöpler de yığıldıkça yığılmış, küçük bir tepe oluşturmuştu” (Çınaroğlu, 2007: 17).

Çöplük olarak kullanılan düzlükte bulunan bir ağacın durumunu anlatarak insanların doğayı ne kadar bilinçsiz ve hor kullandıklarına değiniyor:

“Çöplüğün bir ucunda, her nasılsa insanların gözünden kaçmış, ayakta kalabilmiş cılız, kuru bir ağaç vardı. Ne ağacı olduğu bile belli değildi, yabani bir ağaçtı besbelli. Kim bilir belki de geçen yaz yemyeşil yapraklarla bezeli bir ağaçtı, bu yüzden kıyamamıştı insanlar ona. Oysa şimdi, çöplük kenarı bile olsa toprak ana uyanır, her şeyi yaşama döndürürken, bu zavallı ağaçta en küçücük bir yeşerti bile yoktu. Yardım beklercesine, eğri büğrü çıplak kollarını gökyüzüne uzatmış bir yontu gibi duruyordu oracıkta” (Çınaroğlu, 2007: 20).

Doğa dostu yazarımız Tülüş’te çocuk okurlarına çevreyi korumak için yapılabilecekleri kahramanlarının dilinden anlatır. Selma ve ağabeyi Yunus’ un bir sohbetinde Yunus, kardeşine geri dönüşüm hakkında bilgi verir. Yazar geri dönüşüm konusunda çocuk okurlarına farkındalık kazandırmak ister:

“Aklı almazdı bir türlü, kimler atardı bütün bu nesnelere, neden atarlardı? Nereden bulurlardı bunca şeyi, sonra nereye giderdi ayırdıkları çöpler? Hiç sonu yok muydu, bitmez tükenmez miydi bu kağıtlar, tenekeler, camlar, paçavralar?..

Ya ayırmadıkları çöpler, onlar ne olurdu? Böyle birike birike, dağ gibi üst üste yığıla yığıla? O koca yüksek dağlar böyle mi oluşurdu yoksa? Ağabeyi Yunus’ a sorardı kimi zaman. O da anlatırdı:

Ayırdıkları çöpler eskiden neyse gene o olurdu, cam şişeleri gene cam, kâğıtlar gene kâğıt. Zaten bunlar da aslında çöp sayılmazdı. Sorardı Selma:

– Esas çöpler hangisi peki? Limon kabukları, patates kabukları, karpuz kabukları mı?

Gülerdi Yunus o zaman:

– Hayır, onlar da değil. Onlar da sonunda yine limon olur, patates olur, karpuz olur. Ama o işi insanlar yapamaz. Ancak toprak ana yapabilir o işi, güneşin ve suyun yardımıyla. Onun için biz onları ayırmıyoruz. Onları doğa ayırıyor. Ama doğanın da insanların da ayıramadığı şeyler var. İşte esas çöpler de onlar zaten” (Çınaroğlu, 2007: 22).

6.5.8. Dürüstlük

“Dürüstlük, toplum hayatının temelini oluşturan evrensel değerlerden biridir. Çocukların ilerdeki yaşamlarında insanlara güven duygusu besleyebilmeleri için dürüst insanların arasında yetişmeleri gerekir. Çocuklar doğru örneklerden başka, izledikleri filmler ve okudukları kitaplar sayesinde de dürüst olmaya teşvik edilmelidir” (Çintaş, 2009: 79).

İncelediğimiz eserlerde dürüstlük değerini şu başlıklar altında görmek mümkündür: Yöneticiler dürüst insanlardan seçilmelidir, sonunda zararlı çıksak bile doğrunun ve haklının yanında olmalıyız, kendi çıkarlarımızı ön plânda tutmadan yaşamalıyız, insanlar çalıştıkları işte dürüst davranmalıdırlar, yalan söylemek kötüdür, ortada bir haksızlık varsa onu el birliği ile yok etmek gerekir.

Yazar, özellikle yönetici konumunda bulunan insanların dürüst olmasını ister, hak yememesi gerektiğini savunur. Haksızlık yapan yöneticiler yüzünden mağdur olan kimsesiz çocukların durumunu Mago adlı romanında anlatır. Böyle insanların karşısına çıkıp yapılan haksızlığa dur diyecek, onlarla mücadele edecek fedakâr insanların mutlaka bulunacağına duyduğu inancı da dile getirir.

Mago adlı eserin ana olaylardan biri, dürüst olmayan okul yöneticilere karşı Erdem Öğretmen ve Mago' nun giriştiği mücadeledir.

Kimsesiz çocukların eğitim gördüğü bir okulda çalışan Mago'nun amirleri bencil, hırsız, kötü niyetli kişilerdir. Çocuklar için gelen yardımları hiçbir zaman çocuklara hakkıyla taksim etmez ve yardımları bir şekilde kendi hesaplarına geçirirler. Erdem Öğretmen bu durumu başından beri bilir ve ortaya çıkarmak için sürekli bir ipucu arar. Romanda Mago ve Erdem Öğretmen arasında geçen şu konuşma, yazarın dürüstlük konusundaki hassasiyetini ve dürüst olmayan idarecilere karşı tavrını açıkça ortaya koyar:

“–Daha ilk günden anlamıştın.

–Senin ne kadar iyi yürekli, duygulu biri olduğunu anlamıştım.

–Bir hayvanım ben.

–Hayır, söylediğin anlamda değil. İnsanlar bu sözcüğü çok yanlış kullanıyor, bunu unutma. Aslında o anlamda hayvan olan yöneticiler. Düşünsene, bir hayvan eğer toksa aç olanın önündeki yiyeceği almaz.

–Almaz.

–Bir hayvan düşmansa düşmandır açıkça. Dost görünüp arkadan saldırmaz.”
(Çınaroğlu, 2006: 82).

Çınaroğlu, Tülüş'te medyayı da sıklıkla eleştirir. İnsanların televizyon programları yoluyla kandırılışını, nasıl bağımlı hâle getirildiklerini anlatır. Düşünme, sorgulama özelliklerini kaybettiklerini savunur ve çoğu dürüstçe hazırlanmayan

televizyon programlarının insan zekâsıyla dalga geçtiğini romanında anlatır. Bunu yanında da televizyonculuğu dürüstçe yapmayan kişileri eleştirir.

Günümüzde televizyon programlarının pek çoğu, günlük olaylara sıra dışı süsler vererek insanları oyalamak üzerine kurgulanıyor. Evlilik programları, magazin ve eğlence programları sadece zaman öldürmeye yarıyor. Ülkemizde bu tür programların izleyicisi, bilimsel ya da toplumsal bir konuyu işleyen programların izleyicisinden daha fazladır.

Tülüş'ün peşine düşen ünlü televizyon programcısı Altan Tekol da dürüstlük ilkesini hiçe sayan, insanları oyalayan, zekâlarıyla alay eden programların yapımcısıdır. Yazar onu okuyucuya şöyle tanıtır:

“Altan Tekol, ünlü bir program yapımcısı ve sunucusudur. Aradığı şey ise yalnızca ve yalnızca ‘ilginç bir olay’ dır. Gerçek mi, uydurma mı olduğuna aldırmaz. Hele olayda biraz da gerçeküstü kokusu sezerse tamamdır. Konu sıkıntısı çektiğinde, en sıradan şeyleri bile gerçeküstü olaylar biçimine sokmayı da çok iyi bilir.

Kendisini büyük bir safiyetle ve merakla izleyen, her şeye inanmaya hazır izleyicisine işte bu sudan programları büyük bir ciddiyetle sunar. Yani pazarlar. Reytinlerde her zaman en üst sıralardadır programı” (Çınaroğlu, 2007: 48- 49).

İnsanların televizyona bağlanması için neler yapıldığını, seyirciyi etkilemek için hangi numaraların kullanıldığını ise eserdeki şu cümleler ifade eder:

“Tülüş'ün varlığı Altan Tekol'un da kulağına gitmişti. Bu söylenti bile onun için kaç haftalık, kaç aylık programı sürükleyip götüren bir konu olabilirdi. Hemen kolları sıvadı Altan Tekol. Önce olayı, bir başkasından dinleyenlerin anlattığı bir program olarak hazırladı. O daha yayına girmeden hemen olayla uzaktan yakından ilgili kişileri aratmaya başladı. Söylentilerden yola çıkarak kurgu filmler, özel efektler hazırlattı. Bu kurgu filmler, bu canlandırmalar öylesine etkileyiciydi ki herkes bir başka düş içine girdi” (Çınaroğlu, 2007: 49).

Çınaroğlu, izleyicilerin hangi yollarla, merak duyguları kullanılarak nasıl kandırıldığını güzel bir dille eleştiriyor. Televizyoncuların para kazanmak için

hazırladıkları niteliksiz programların izleyicisi olmamaları için okuyucusunu uyarıyor. Onları bilinçli birer izleyici olmaya davet ediyor. Televizyonda izledikleri her şeyin gerçek olmadığını anlamalarını istiyor.

6.5.9. Eğitim

Eğitim, genel anlamda bireyde istenilen yönde davranış değişiklikleri meydana getirme sürecidir, diye tanımlanabilir. Eğitim, çocuğun dünyaya gelmesi ile aile ortamında başlar ve beş yaşından itibaren okul yoluyla devam ettirilir.

Eğitimin en önemli amacı, çocuklarda doğruya, iyiye ve güzele olan eğilimin güçlendirilmesidir. Doğruyu ve gerçeği öğrenme merakı herkeste vardır. Bu merak, amaca uygun yönde yönlendirilmelidir. Herkes gerçeğe sevgi ve bağlılık göstermeli, gerçeklere varmaktan zevk ve neşe duymalıdır. Bunun için çocukları düşünmeye, araştırıp keşfetmeye teşvik etmeli, onlarda gerçeği keşfetmekten doğacak zevki ve neşeyi uyandırmalıdır (Akyol Gürler ve Aydın, 2012: 42).

Yalnız nitelikli bir eğitim çocuklarda istenilen davranış değişikliklerini ortaya çıkarabilir. Eğitimde nitelik ise doğru yöntemleri sevgi yoluyla kullanmaktan geçer. Eğitimin temelinde sevgi yatar. İşini sevmek, çocukları sevmek, öğretmeyi sevmek ve sabırlı olmak her zaman doğru sonuçlar verir. Eğitimde şiddetin yeri yoktur. Kimse kendini rahat hissetmediği, baskı ve şiddet gördüğü bir ortamda öğrenmeyi gerçekleştiremez. Çınaroğlu, romanında verdiği örneklerle bu fikri savunur:

Mago adlı romanda hayvan terbiyecisi olan Kıkır Amca, hayvanları eğitirken yanlış yöntemler kullanmış hatta oğlu için bile bu katı yöntemleri kullanmaya kalkışmıştır. Bu yöntemlerin hiçbir işe yaramadığını zamanla anlamış ve sevgi ve anlayış yolunu tutmuştur:

“Eskiden yaptığı gibi, daha doğrusu ustasından öğrendiği gibi hayvanları korkutarak, acı çektirerek terbiye ettirmeye çalışmıyordu artık. Onlarla daha başka, insanca iletişim kurmaya çalışıyordu. Çoğu zaman başarıyordu da bunu. Sevgi ve anlayışla yaklaşarak yaptırıyordu istediklerini” (Çınaroğlu, 2006: 8).

Eğitim kavramı, öğretimi de kapsayan geniş bir anlam alanına sahiptir. Eğitim sadece öğretmeyi değil öğretilenleri davranışa dönüştürmeyi de ifade eder. Çoğu eğitim kurumu maalesef kuru bilgi aktarımı yaparken karakter eğitimini ihmal etmektedir. Bu da insan ilişkileri ve davranış açısından olumsuzluklara yol açar.

Bir insanın eğitiminin temeli aile içerisinde atılır. Ailede verilen eğitim ise en basit hâliyle çocuğa günlük yaşam becerilerini kazandırmakla başlar. Toplumda hoş görülen şekilde yiyip içmek, oturup kalkmak, sofrada adabına ve temizlik kurallarına uygun davranmak bile aile terbiyesinin eseridir.

Çınaroğlu, Mago adlı romanda Kıkır Amca ve karısının bir maymunu insan gibi eğittiklerini anlatır. Öğretilen davranışlar bir çocuğun öğrenmesi gereken günlük temizlik ve bakım becerileridir. Çınaroğlu, bu örnek üzerinden çocuklara kendi başlarına yapabilecekleri basit becerileri öğretmek istiyor:

“Kıkır Amca ve karısıyla aynı masaya oturarak hiç dökmeden yemeğini yiyor, sonra da gidip elini ağzını sabunla yıkıyordu güzelce. Sofranın kurulmasında ve toplanmasında yardımcı oluyordu. Yatağını da kendi topluyor, düzeltiyordu. Söylenen her şeyi anlıyor, istenen şeyleri götürüp getiriyor, yardımcı oluyordu ev işlerinde” (Çınaroğlu, 2006: 11).

İnsanda öğrenme pek çok şekilde gerçekleşebilir. Öğrenme, okuyarak gerçekleşebildiği gibi başkalarını model alarak hatta sadece gözlem yaparak da sağlanabilir. Çınaroğlu, gözlem yaparak öğrenmenin güzel örneklerini ilk kez şehre giden Mago’ nun yaşantılarıyla okuyucusuna sunar:

“Mağazaların vitrinlerinde sergilenen şeylerin neler olduğunu, ne işe yaradıklarını çözmeye çalıştı. Geniş caddede, yeşil, kırmızı ışıkların yandığı yerlerde karşıdan karşıya nasıl geçileceğini, geçenleri uzun uzun gözleyerek öğrendi” (Çınaroğlu, 2006: 51).

Okuma yazma öğretimi, bir çocuğun okula gittiğinde kazanacağı ilk becerilerden biridir. Bu öğrenme, çoğu çocuk için uzun bir emek isteyen yorucu bir dönemi kapsar. Ama sonunda büyük bir sevince dönüşür ve okuma bayramları adıyla

yapılan kutlamalar bunun birer göstergesidir. Sadece okuma yazma değil öğrenilen her yeni bilgi çocukta bir sevince dönüşür ve çocuk bunu hayatında hemen uygulamaya koyulur.

Çınaroğlu, romanında Mago'nun okuma yazma bilmediği için kendini kötü hissettiğini ve canının sıkıldığını anlatır. Öğrendiği yeni şeylerle nasıl mutluluk duyduğunu yazar. Bu yolla okurlarına ilk öğrenmelerini gerçekleştirirken yaşadıklarını ve bu sayede kazandıkları güzellikleri hatırlatır:

“Ne olur okuyup yazmayı bilseydi? Saati okumayı da... Bilseydi eğer o zaman... Saate gitti gözü gene. O da ne? Az uzunca olan yukarıdaki ok biraz sağa doğru ilerlemişti işte. Bir yandan ekmeğini yerken, bir yandan da ilgiyle sabırla yeniden izlemeye koyuldu

(...)

Az sonra, hiç kıpırdamadığını sandığı o küçük okun da ilerlediğini keşfetti. Bekledi, bekledi... Büyük ok bütün sayıları bir kez dolaştığında küçük ok bir tek sayı ilerlemiş oluyordu. Bir saatlik süre de işte böylece belirleniyordu demek. Ne güzel, ne coşku vericiydi yeni bir şey öğrenmek. Kendi kendine öğrenmek üstelik keşfetmek” (Çınaroğlu, 2006: 57).

Okullarda okuma derslerinde öğretmenler yalnız okuma öğretmeyi hedef olarak ele almazlar, aynı zamanda kitabı sevdirmek ve okuma arzusu uyandırmak için de gerekli tedbirleri alırlar. Zaten kitap okuma alışkanlığı, eğitimin insana kazandıracığı en önemli değerlerden biridir. Günümüzde insanlara *“Neden kitap okumuyorsunuz?”* diye sorulduğunda ya zamanlarının olmayışını ya da kitap almak için yeterli bütçeye sahip olmayışlarını öne sürüyorlar. Oysa bu alışkanlığı daha doğrusu kitap sevgisini kazanmış bir kişi hangi şartta ve durumda olursa olsun okumaktan vazgeçmez.

Çınaroğlu, kitap okuma sevgisinin tohumlarının çocukların kalbine daha onlar okula gitmeden önce ailede atılması gerektiğini romanında yazar. Aileler kitap okuma konusunda çocuğa örnek olmalıdır:

Tülüş adlı romanda Selma'nın ailesi fakirdir. Selma ise oldukça meraklı ve akıllı bir kızdır. Ailesiyle birlikte çöp toplama işine katılan Selma'nın onca çöp arasında en çok ilgisini çeken şey kitaplardır:

“Selma'yı asıl eğlendiren resimli kâğıtlardı. Kâğıt diyoruz çünkü çöplükte tam bir kitap bulmanın pek de olanağı yoktu. Yırtılmış, sayfaları kopmuş, dağılmış kitaplar, dergiler birer kâğıt parçası sayılsa da çok ilginçti Selma için. Renkli resimlere uzun uzun bakar, düşlemler kurardı. Çok beğendiklerini çadıra getirirdi. Resimlerin yanındaki yazıları okuturdu Yunus ağabeyine. Zaten Yunus ağabeyi de okumayı çok severdi. Yarım yırtık da olsa bulduğu kitapları, daha doğrusu kitap parçalarını inceler, ilginç bulduklarını saklar ve okurdu” (Çınaroğlu, 2007: 19).

Ülkemizde maalesef maddi durumu yetersiz olduğu için okula gidemeyen ya da yeteneği ve ilgileri doğrultusunda eğitim alamayan pek çok insan vardır. Özellikle sanatçılar kimi zaman maddi yetersizliklerden kimi zaman da sanata ve sanatçıya hak ettiği değerin verilmeyişinden eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalırlar. Kendisi de bir sanatçı olan Çınaroğlu, sanata gönül vermiş insanların yaşadığı maddi zorluklara sanatçı duyarlılığı göstererek Tülüş adlı eserinde Şair Melih ve keman eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalan Aslı'nın yaşamı üzerinden değinir:

Şair Melih, edebiyata gönül vermiş genç bir şairdir fakat şiirlerini yayınevlerinin maddi endişeleri yüzünden yayımlayamaz. Sonunda bütün şiirlerini çöpe atar ve bir gemiye tayfa olarak yazılır (Çınaroğlu, 2007: 16).

Aslı ise televizyon programcısı Altan Tekol'un asistanıdır. Sanata meraklıdır. Küçük yaşlardan beri keman çalar. Fakat ekonomik zorluklar yüzünde sanat eğitimi alamaz. Babası, Aslı daha küçükken ölmüş, annesiyse terzinin yanında çalışır. Aslı bir yandan çalışırken bir yandan da yeteneğini geliştirmesinin olanaksız olduğunu düşünerek gazetecilik okuluna devam etmiştir (Çınaroğlu, 2007: 57).

Çınaroğlu, Mago'da zaman zaman eğitimcileri de eleştirir. Eğitimciler görevleri gereği güler yüzlü, anlayışlı, insanlarla iletişimi güçlü kişiler olmalıdır. Öğretmenler çocuklara sevgi ve şefkatle yaklaşmalıdır. Çünkü çocuğun okulu

sevmesini ve öğrenmesini sağlayacak kişiler en başta öğretmenlerdir. Fakat Mago'nun çalıştığı okuldaki öğretmenlerin birçoğu hiç de böyle değildir:

“Bu arada ana kapıdan büyükler yani öğretmenler de gelmeye başlamıştı. Çoğu dalgın, asık yüzlü, ters, diken dikendi sabahın bu saatinde. Kimi ona hiç bakmadan kimi de yabansı bakışlarla tepeden tırnağa süzerek geçip gittiler önünden” (Çınaroğlu, 2006: 58).

6.5.10. Emek

Emek, sözlükte “Bir işin yapılması için harcanan beden ve kafa gücü, zahmet” olarak tanımlanır (TDK, 2011: 793). İnsanların verdiği zahmet, asla karşılıksız bırakılmamalıdır. Her devletin anayasası da emeği yasalarla koruma altına almış ve özellikle emeğin karşılığı olan ücretin adaletli olması gerektiğini belirtmiştir.

Yazar, “Ücret, emeğin karşılığı olmalıdır.” fikrine Mago romanında yer verir. Çocuklara emeklerinin karşılığını talep etmekten asla çekinmemeleri gerektiğini öğretir. Geleceğin yöneticileri olacak çocuklara ise çalışanlarına adaletle emeğinin hakkını vermesi gerektiğini şimdiden hissettirir.

Mago, okula ilk geldiğinde okul idaresinin karşısına iş görüşmesi için çıkacaktır. Yıllardır orada düşük bir ücrete çalışan bahçıvan da kendisini uyarır:

“Başyönetici Hanım'ın odasının önüne geldiklerinde iyice yaklaştı Mago'ya kısık bir sesle:

– Öyle bedavaya da çalışma sakın, hakkını iste. Onlara kalsa beş para vermeden çalıştırırlar, dikkatli ol, dedi” (Çınaroğlu, 2006: 60).

Milletlerin kültür düzeylerinin yükselmesine hizmet eden birçok topluluk vardır ki onların başında o milletin sanatçıları gelir. Sanatçıların değerini bilmek, destek olmak ve korumak gerekir. *“Efendiler! Hepiniz milletvekili olabilirsiniz. Bakan olabilirsiniz, hatta cumhurbaşkanı olabilirsiniz. Fakat sanatçı olamazsınız. Hayatlarını büyük bir sanata adayan bu çocukları sevelim...”* Atatürk'ün bu sözü de sanatın ve sanatçının değerini ortaya koyar. Oysa günümüzde sanat çevrelerinin pek

çok sıkıntısı vardır. Gerek devletten gerek halktan hak ettikleri ilgiyi ve saygıyı görememektedirler. Geçim sıkıntısı gibi sebeplerle pek çok sanatçı kendi işini bile yapamamaktadır.

Kendisi de bir sanatçı olan Çınaroğlu, sanatçılara gereken değerin verilmediğini ve emeklerinin karşılığını alamadıklarını Tülüş isimli romanda Şair Melih'in yaşadıklarından yola çıkarak gözler önüne seriyor. Genç şair; fakir, umutsuz ve gelecek için kaygılıdır:

“Şair Melih, apartmanın bodrum katında kömürlükten bozma dairesinde, tek göz oda ve banyodan oluşan bir evde yaşamaktaydı. Kendisine şiirlerine adanmış bir şairdi. Ama bir şairin sanat çevrelerince anlaşılması öyle pek kolay olmuyordu. Evet, kimi şiirleri birkaç sanat dergisinde yayımlanmıştı. Ama tüm şiirlerini içeren dosyasını götürdüğü hiçbir yayınevi, onun kitabını basmayı üstlenmemişti. İşte masanın üstünde duruyordu mavi kapaklı dosya. Son gönderdiği yayınevinden de, olumsuz bir yanıtla geri çevrilmişti. Gerçi dosyanın bir kopyasını da, şu ünlü yazın dergisinin açtığı şiir kitabı yarışmasına göndermemişti ama hiç umudu yoktu. Piyasada bunca medyatik şair dururken ona mı vereceklerdi birincilik ödülünü? Yok canım” (Çınaroğlu, 2007: 14- 15).

Emek verilerek elde edilmiş her şey kutsaldır. Çocuklara daha küçükken emek verilen her işe saygı duymayı ve korumayı öğretmeliyiz. Yazarın Tülüş adlı romanda emeğe saygısızlığı eleştiren örneklerinden biri de televizyon programcısı Altan Tekol'un asistanı Aslı'ya yaptıklarıdır. Altan Tekol, asistanına Selma ve ailesini bulma görevi verir. Aslı da bunun için her sabah erkenden yola çıkar ve Selma ve ailesinin izini arar. Fakat Altan Tekol kendisinin bu emeğini görmezden gelir. Her araştırma dönüşünde hakaret dolu bakışlarını Aslı'ya çevirerek:

“Bulun şunu artık, diye bağırtıyordu. Beceriksizlikle suçladığı genç asistanını haşlayıp duruyordu” (Çınaroğlu, 2007: 56).

Çınaroğlu, Tülüş'te hiçbir emek harcamadan kolay yoldan para kazanan insanları da eleştirir. Kimileri alın teri dökerek geçimini güç bela sağlarken bazıları ise özellikle de televizyonda boy gösterenler hemen zengin oluverir. Yazar,

medyanın insana değer vermeyen tavrını ve insanların kısa yoldan zengin olma hevesini kendi düşüncelerini de yazarak açık bir şekilde eleştirir:

“Selma’nın ağabeyi Korkut da televizyoncuları karşısında görünce birden heveslendi. Televizyondan ezberlediği o türkü mü, şarkı mı nedir belli olmayan yanık ezgilerden birini soluğunun yettiğince, boğazı yırtılırcasına bağırarak söylemeye başladı. Belli mi olur, bakarsın biri elinden tutar, bir kaset yaptırırverirdi... Sonra da... İşte hep böyle ünlenmiyor muydu sanki şarkıcılar” (Çınaroğlu, 2007: 77).

Çınaroğlu, bu örnekle çocuklara hazırcı olmamayı öğretmek ister.

6.5.11. Hayatla Mücadele

Çocuklar, sahip olduğu şeylerin kolay kazanılmadığını bilmelidir. Bunu öğrenen çocuk, bu sayede anne babasının kıymetini bilir, isteklerinde ölçülü davranır. Harcamalarında makul olur.

Çınaroğlu, romanlarında hayat mücadelesi veren aileleri de anlatmıştır. Hayatla mücadele değeri; para kazanmanın zorluğu, kazanılan paranın ölçülü harcanması gerektiği, israf etmenin yanlışlığı gibi açılardan ele alınmıştır.

Maalesef hayat herkese eşit fırsatlar sunmaz. Bazı insanlar, geçimlerini kolay yoldan sağlarken bazıları oldukça güç şartlar altında çalışmak zorunda kalabilir. Çınaroğlu, çocuk okurlarının bunun farkında olmasını istediği için Tülüş adlı romanında Selma’ nın ailesini anlatmıştır. Onlar, zor şartlarda yaşanan milyonlarca aileden sadece bir tanesidir. Bu anlatım sırasında başvurduğu betimlemelerle de okuruna bu gerçekliği hissettirmek ister:

“Selma’nın ailesi geçimini çöp toplayarak sağlar. Gün boyu çoluk çocuk çalışırlar. Tenekeler bu yana, naylonlar öbür yana, cam parçaları, bez parçaları, kâğıtlar... Bir güzel ayırırlar çöpleri türlerine göre. Sonra da sıska atların çektiği külüstür arabalarına doldurur, götürüp satarlar hurdacılara. Fena iş de sayılmaz hani hiç yoktan. Arada sırada çöplerin arasından çıkan değerli şeyler de cabası” (Çınaroğlu, 2007: 18).

Çınaroğlu, Tülüş romanında çocuk okurlarına her gün yollarda gördüğümüz çöp toplayıcılarının hayatını anlatarak onlara özdeşim kurma fırsatı da sağlıyor.

Kitaplarda çocuklara sadece güzel örnekler sunmak onları hayatın gerçeklerinden uzaklaştırır. Hayatta var olan zorlukları ve olumsuzlukları da çocuklarla paylaşmak gerekir. Önemli olan yazarın bu anlatım sırasında çocuğa olumsuz örnek olabilecek davranışları özendirici şekle sokmadan anlatmasıdır. Karşılaşabileceği zorlukları kurgulanmış bir şekilde kitaplardan öğrenen çocuk, bu yolla tecrübeler kazanır. Selma, çocuklara bu konuda iyi bir örnektir:

“Selma’nın bütün zamanı çöplerin içerisinde geçmektedir. O, çöplükte bile çocuk kalmayı başarmıştır. Kendi kendine oyunlar üretir, tek başına tüm çöplüğü dolaşır. Çöplüğün pis kokuları içinde, şişelerde kalmış güzel kokulu sıvı kalıntılarını koklar, hayaller kurar. Çiçek kokulu şampuanla dolu bir şişe bulmayı, parlak kurdelelerle süslü, pembe renkte bir entari bulmayı, içi şekerlerle dolu kocaman bir kutu bulmayı hayal eder. Yenilenmesini istediği şeylerden biri de çöplükte ayağına bir şey batmaması için giydirilen koca botlardır. Zorlukla sürüklediği bu botların bir teki kahverengiydi öteki karadır. Birinin burnu sökükü birinin arkası yırtık. Tek ortak yanları: ikisinin de sağ tek olmasıdır. Onların yerine de şöyle gıcır gıcır yeni bir çift ayakkabı alırdı tabii ki. Hem de parlak kırmızı renkte. Yok yok, hepsinden önce kendine şöyle kar gibi beyaz, lastiği de tam beline göre bir don alırdı. Böylece bir eliyle durmadan donunu çekmek zorunda kalmazdı” (Çınaroğlu, 2007: 23).

Çınaroğlu, romanında yoksulluğa olumsuz bir anlam yüklemeyiz. Yoksulluğun hayatın farklı bir yüzü olduğunu çocuklara empatik bir tavırla anlatır. Kahramanlar yoksul oldukları için isyan etmezler:

“Selma’nın ailesi yazları çöp kenarında çadır kurup çöp toplayarak geçinirken kışları kentin bir kenarındaki yoksul kulübelerine göçerler. Her yıl böyle yaparlardı. Eh, az buçuk bir para biriktirmiş olurlardı ve çoluk çocuk eşyalarını toplayıp çadırı dürüüp kışlık evlerine dönerlerdi. Derme çatma çadırda kışın yağmuru, karı, soğuğuyla baş edemezlerdi” (Çınaroğlu, 2007: 45).

Çınaroğlu, paranın kolay kazanılmadığını yukarıdaki örneklerle anlatmakla birlikte kazanılan şeyleri israf etmenin yanlışlığını da gösterir. Tülüş'ün giriş kısmında birkaç ailenin evindeki çöpler anlatılarak bu çöplerin nelerden oluştuğuna vurgu yapılır. Bazı ailelerin çöplerinde yer alan yemek atıkları okuyucunun dikkatine sunulur:

“On beş gün önce pişirdiği imambayıldından bir tabak hâlâ duruyordu dolabın üst rafında. Aldı tabağa şöyle bir baktı. Acaba birkaç gün daha dursa? Yeniden dolaba koyup koymamakta kararsızdı. Sonunda Berrin Hanım, onu bir zahmet çöpe dökme işini üstlenebildi. Üstü kuruyup yer yer çatlamış bir tabak muhallebiyi de eli değmişken döktü çöpe” (Çınaroğlu, 2006: 7).

Romanda çöpten beslenen aileler ile yiyecek israfı yapan, fazla yemek pişiren ve onları da yemeden çöpe atan aileler yan yana konulduğunda yazarın ustaca bir tutum ortaya koyduğu görülür. Bazı aileler lüks ve israf çılgınlığı içerisindeyken başka ailelerin onların çöp olarak attığı bu eşyalarla geçimini sağladığının farkında değildirlir. Çınaroğlu, eserinde bunları olayların akışı içerisinde anlatarak çocuk okurlarının çıkarımında bulunmasına zemin hazırlar. Okurlarını israfa karşı uyarır. Sahip olunan basit şeylerin başka biri için ulaşılmaz olabileceğini çocukların anlamasını ister.

6.5.12. İyi Huylu Olma

Biz farkında olmasak da hayatımızı çevreleyen birtakım değerler sistemiyle iç içe yaşarız. Bu değerlerin en önemlisi ve değerlisi, hiç şüphesiz, kişilik ve karakterimizdir (Yaman, 2012: 235).

Sahip olduğumuz en kıymetli hazinemiz olan kişilik ve karakterimizi geliştirmek ve güzelleştirmek de bizim elimizdedir. Sevgi, saygı, anlayış, merhamet gibi değerleri üzerinde taşıyan kişi, tüm bunları kapsayan iyi huylu olma değerine ulaşmış demektir.

İyi huylu insanlar; hoşgörü sahibi, alçakgönüllü kimselerdir. Hoşgörü; insanların rengine, dinine, diline, dış görünüşüne bakmadan herkese aynı şekilde

muamele edebilmektir. Alçakgönüllülük ise kibir ve gururdan uzak durmayı, büyüklenmemeyi ifade eder.

Tülüş'teki Aslı, iyi huylu insanın güzel bir örneğidir. Çınaroğlu, Aslı karakterine anlayış, güler yüzlülük, yardımseverlik, hoşgörü gibi güzel özellikler yüklemiştir. Okuyucusuna örnek olması için böyle bir karakter kurgulamıştır:

Aslı ile Selma ilk karşılaştıklarında Selma'nın üstü başı temiz değildi. Ama Aslı bu küçük çocuğa karşı oldukça nazik davrandı. Onu televizyoncuların eline düşmekten kurtardığı gibi evine aldı, temizledi ve eskiden birlikte çalıştığı patronundan saklanmasına yardımcı oldu. Selma'nın ağabeyi Yunus ile Aslı kısa zamanda arkadaş oldular. Selma, Aslı'nın evinde gizlenirken bir gün Yunus, kardeşini ziyarete gitti. Aslı ve annesi Yunus'a karşı oldukça güler yüzlü davrandılar. Oturup olan biten üstüne sohbet ettiler. Bu içten sıcak söyleşi de yadırganacak tek şey Yunus'un elleriydi. Çekingenliği ellerinde dile geliyordu sanki. Nereye koyacağını bilemiyordu onları. Ovuşturuyor, dizlerinin altına, ceplerine gizlemeye çalışıyordu.

“Aslı:

– Ellerini neden öyle saklayıp duruyorsun ki? Onlar senin nasıl çalışkan ve yetenekli biri olduğunu gösteriyor, dedi gülümseyerek.

Yunus kızardı, güldü. Gerçekten de onca yıkamasına karşın, güçlü ve biçimli ellerindeki, tırnak diplerindeki motor yağı izlerini bütünüyle çıkaramamıştı. Nasıl, nereye saklayacağını bilemediği ellerine ilk kez görüyormuş gibi baktı, başını salladı, sonra:

– Doğru, sağ ol, çok iyi birisin, dedi” (Çınaroğlu,2007: 79).

Yaşadığımız dünyada maalesef yalnız iyi insanlar yok. Çınaroğlu, bu türden kişilere de romanlarında yer vermiştir. Fakat bu yer veriş, çocuklara bu olumsuzluğu göstermek amaçlıdır. Mesela Mago'da Kıkır Amca'nın oğlu böyle biridir. Ailesine değer vermeyen, kötü huylu ve terbiyesizdir. Babasıyla anlaşmaya varamadığı

konularda onu dövmeye bile kalkışır. Yazar Kıkır Amca'nın oğlunu, anlattıklarıyla eleştirir ve onun davranışlarının yanlış olduğunu okuyucuya hissettirir:

“Ne var ki, oğlu bu sevgiyi anlayacak düzeyde biri değildi. En büyük sevgi, para sevgisiydi onun için. Gözü paradan başka bir şey görmüyordu. İrimay'a çok iyi bir alıcı bulacağını söylüyor, adamcağız direndikçe de işi onu tartaklamaya kadar vardırıyordu” (Çınaroğlu, 2006: 15).

Çınaroğlu, Mago'da bir hayvanın gözünden insanlığın tümüne dışarıdan bakar ve “uygar” olarak kendilerini nitelendiren insanların kötü yürekli ve acımasız oluşlarına dikkat çeker. Hele bu insanlar iyi makamlara geldiklerinde, yönetici olduklarında bu durum toplum için kötü sonuçlar doğuracaktır. Mago adlı eserdeki okul yöneticileri de böyle insanlardır. Çocuklar için gelen yardımları çalarlar:

“Gözleriyle görmüştü Mago, bir gün çeşitli giyecekler getiren bir kadın, bunları çocuklara kendi elleriyle dağıtmak istemiş, Başyönetici Hanım türlü bahanelerle onu engelleyerek getirdiği eşyaları depoya kaldırmıştı. ...Mago onları taşımaya yetişemiyordu kimi zaman. Mutfağa, kilere, dolaplara istifliyordu. Ama nasıl oluyorsa oluyor, okula gelen bu eşyalar ve yiyecekler usulca ortadan yok oluveriyordu” (Çınaroğlu, 2006: 77).

“Gözünde bunca büyüüttüğü bu uygar insanların arasında böyle kötü yürekli, acımasızlarda vardı işte. Babası ve anası boşuna kaçıp sığınmamışlardı ormana. İnsanlar böyleydi demek; kimi çok iyi, kimi de kötü” (Çınaroğlu, 2006: 96).

“Mago, yöneticilerin yaptıkları haksızlıkları ortaya çıkardıktan sonra kararını verdi, ormana dönecekti. Akli iyice karışmıştı. İnsanların küçük çıkarları için bunca aşağılanmayı göze alabilmelerine şaşır kalıyordu. Bunca dolambaçlı işe akli ermiyordu bir türlü” (Çınaroğlu, 2006: 95).

Her yerde ve meslekte iyi huylu, temiz kalpli ve karakteri düzgün insanlara ihtiyaç vardır. Ama ne yazık ki bazı insanlar dışarıdan başka görünür fakat gerçek yüzleri bambaşkadır. Tülüş'teki Altan Tekol işte tam böyle biridir. Televizyon karşısında yapmadığı şirinlik kalmayan bu adam gerçekte bambaşkadır. Selma'nın

böceği Tülüş'ü bulmak için yapamayacağı şey yoktur. Gözünü hırs bürümüştür. Gururu yüzünden etrafındakilere zalimce davranır. Herkese tepeden bakar ve hor görür.

Çınaroğlu, çocukların gurur ve kibirden uzak yetişmesini istiyor. Tülüş'teki Altan Tekol'un bu yönünü eleştiriyor. Çocuklara, kurduğu cümlelerle onun kötü bir karakter olduğunu, sevilmediğini gösteriyor:

“Tülüş'ün adresi asistanından önce Altan Tekol'un kulağına gitmişti. Bir kez daha iyice azarladı asistanını ve kameramanı arkasına katıp bizzat kendisi geldi dayandı kapıya. Selma'nın annesi açtı kapıyı kadın oldukça şaşkındı. Kendilerini içeri almak istemeyince kendisi kadınla konuşmaya karar verdi.

Şimdi o ekrandaki çok ciddi ve ağdalı bir tonla konuşan Altan Tekol gitmiş, tilki gibi kurnaz bir alım satımcı gelmişti. Çevrede toplanan insanlardan çekinmese, korku ve telaş içinde kapıda dikilen kadını kenara itip eve dalacaktı. Bir elini zorbaca bir tavırla kapının pervazına dayayıp kadının kulağına eğildi ve kısık sesle:

– Aptallık etme, çok önemli miktarda para kazanacaksın, çok büyük para. İyi düşün. Ayrıca sakın başka televizyoncularla falan görüşürüz diye düşünme. Sizin için hiç de iyi olmaz. Hem sizi önce ben bulduğuma göre benimle anlaşma yapmak zorundasınız, diye zaten çok da kendini savunacak hâlde olmayan Selma'nın annesini tehdit ediyordu” (Çınaroğlu, 2007: 61).

Çocukların karakter gelişiminde en büyük pay çocuğun yakın çevresindedir. Özellikle anne babalar ve öğretmenler küçük yaştaki çocuklar için birer örnektir. Çocuklar, onlar gibi giyinmeye, davranmaya kısacası onlar gibi olmaya çalışırlar. Güzel örneklerle karşılaşmayan çocuktan toplum için faydalı, yararlı ve iyi huylu biri olması beklenemez. Yazar, toplumda bu türden bireylerin yetişmesindeki suçlu yetişkinlere yükler. Yukarıda büyükler için yaptığı iyi-kötü sınıflandırmasına çocukları dâhil etmediğini okurlarıyla paylaşır:

“Ama çocuklar?.. Onlar kötü değildi. İyilik ve kötülük mayasını büyükler katıyordu çocukların içine, büyükler öğretiyordu” (Çınaroğlu, 2006: 96).

Yazarın yukarıda yer alan sözlerine bakıldığında küçükler kadar büyüklere mesaj veren romanlar yazdığını görmekteyiz. Bu yönüyle Çınaroğlu'nun romanları büyüklerin okuması için de tavsiye edilebilir.

6.5.13. Kanaatkârlık

İnsanları yönlendiren duygulardan birisi de “kanaat” tır. Var olanla yetinme, şükretmek, sabretmek ama sürekli çalışmak insanî erdemlerin en yücelerindedir (Yaman, 2012: 232).

Çınaroğlu'nun kanaat değerini; elindeki ile yetinme, buna razı olup daha fazlasını arzulamama, bu şekilde mutlu olmayı bilme biçimde vurguladığı görülmektedir. Kanaat değeri, kahramanlardan örnek gösterilerek daha da belirginleştirilmeye çalışılmıştır.

Mago'da konuşan bir maymuna sahip Kıkır Amca, paranın huzur getirmeyeceğini, belki de yaşantılarını değiştireceğini düşünerek onu kimselere satmaz. Sahip olduklarını kaybetmemek için kanaatkâr davranır:

“Gerçi Kıkır Amca, geniş çevrelerin ilgisini çekmek istemiyordu. Duyulup tanınmasını istemiyordu İrimay'ın ama arkadaşsız kalmasına da gönlü razı olamazdı. Aslında böyle bir tanınma İrimay'a ün, Kıkır Amca'ya servet kazandırabilirdi. Ama öte yandan da İrimay'ı sıcak yuvasından uzaklaştırır, şımartabilirdi” (Çınaroğlu, 2006: 13).

İnsanların başta para olmak üzere maddi şeylere büyük anlamlar yüklemelerini eleştiren Çınaroğlu, Mago'da bunun örneğini şöyle verir:

“Mago, tüm yaşam öyküsünü kısaca, zaman zaman gözleri dolarak anlattı.

–İşte, dedi sonunda içine çekerek. Bunlar da babamın çantasından aldığım paralar. Kimseden çalmadım, yani benim sayılır öyle değil mi?

–Elbette senin onlar. Ancak değerlerini biliyor musun?

–Ne değeri olabilir ki? Belki de artık kullanılmayan, eski, değersiz bozuk paralar olmalı. Söyledim ya büyük kâğıt paraları harcayıp tükettim.

–Ah Mago, asıl büyük olan bunlar. Bunlar altın paralar Mago, hem de çok değerli altın paralar. Her biri o kâğıt paraların en büyüğünden, tümünden de kat kat değerli. İyi sakla bunları, bir gün gerekli olabilir.

Durgun ve düşünceliydi Mago. Elindeki paraların değeri onu hiç mi hiç etkilememişti:

–Hiç sanmam, dedi. Ormanda yaşarken insanlarla birlikte yaşamamanın özlemi içindeydim. Ama onların yani sizlerin içinde yaşamak çok zor. Böyle her an kuşku ile yaşamak hiç güzel değil. Bu konuda para da işe yaramaz. Sonunda sanırım gene ormana döneceğim. Orada da işime yaramaz ki bunlar” (Çınaroğlu, 2006: 91).

Yazar, kanaatkâr olmanın yanında elindekilerle yetinmeme olarak tanımlanan ve toplumda hoş karşılanmayan açgözlülüğe de değinmiştir. Aileler çocuklarına kanaatkâr olma davranışını kazandırmalıdır. Açgözlü insan hem kendisine hem de çevresine zarar verir. Çınaroğlu'nun romanlarında açgözlülük istenmeyen bir tutum olarak ele alınır:

“Tülüş, doğadaki her nesneyi yiyip yeniden yapabilme özelliğine sahip bir hayvandı. Bu özelliği önce Selma ve daha sonra Selma'nın ailesi tarafından fark edildi. Önceleri bu hayvanı evde istemeyen aile yaptığı yeni yeni eşyaları görünce büyük bir hırsa kapıldılar. Şimdiden hiç düşünmedikleri, sahip olmayı akıllarının kenarından bile geçirmedikleri bir yığın eşyaları olmuştu. Bu eşyaları gerçek değerlerinin altında da olsa elden çıkarıyorlardı. Tüm bunlar Selma'nın ailesinin Tülüş' e karşı tavırlarını değiştirdi. Onu kendi istedikleri gibi kullanabilmek için ona yakın olmak, onu sevip okşamak için bir yarıştı başladı. Bu garip yaratıktan daha da çok yararlanmanın bir yolunu bulabilmek için kafa yorup durdular. Tülüş gibi bir canlıya daha rastlamak için çöplüğün altını üstüne getirdiler. Ama ne yazık ki başka bir Tülüş bulamadılar. Çöplükte ne başka Tülüş ne de Tülüş'e benzer bir canlı vardı” (Çınaroğlu, 2007: 42- 43).

Romanın devamında Selma'nın ailesinin davranışları Tülüş'ün herkes tarafından duyulmasına sebep olur. Televizyoncular Tülüş'ün peşine düşer. Selma yanına Tülüş'ü de alarak evden kaçar. En sonunda Tülüş de ilk ortaya çıktığı çöplükte kendini bir şekilde yok eder (Çınaroğlu, 2007).

Tüm bunlar gösteriyor ki sahip olduğumuz şeylerle yetinmek bize mutluluğu getirir. Daha fazlasını elde etme hırsı ise elimizdekileri de kaybetmemize sebep olur. Bir ailedeki huzur ve mutluluğun yerini hiçbir maddi varlık dolduramaz.

6.5.14. Mantık Yürütme

Mantıklı davranabilmek için durumları doğru değerlendirmek, öngörülü olmak, olaylar arasında bağ kurmak gerekir. Eğitimin birey için hedeflediği kazanımlardan biri de mantık yürütme sürecini gerçekleştirebilmesidir. Günlük hayatta her an karşılaştığımız olaylar bizden çabuk düşünme ve karara varma becerisini gerçekleştirmemizi ister. Mantık yürütme becerisini kazanabilmek için kitap okumak, orada gelişen olayların neticesini düşünmek, değerlendirmek de bir yol olarak tercih edilebilir. Çınaroğlu da romanlarında, çocukların mantık yürütme becerisini geliştirecek kurgular hazırlamıştır.

İnsanda kendine ve çevresine dönük keşfetme ve araştırma merakı hep vardır. Kişi, çevresiyle arasında benzer ve farklı tarafları zihninde sürekli değerlendirir. Bir sonuca ulaştığında mantık yürütme süreci gerçekleşmiş olur. Bunu yaparken de gözlemden faydalanır. Mago, şehre ilk gittiğinde oldukça tedirgindi. İnsanların, kendisinin bir hayvan olduğunu anlayacağı korkusunu taşıyordu içinde. Sonra etrafını izledi. İnsanları kendisiyle kıyasladı ve onların aralarında en az kendisi kadar tuhaf görünenleri olduğuna karar verdi. Mantık yürütme sürecini kullanarak içinde bulunduğu karmaşık durumdan kurtulmuş oldu:

“İnsanlar garip değil miydi sanki? Hepsi birbirinin aynı mıydı? İşte çok şişman bir adam, boyu da çok uzun, dev gibi bir şey. Şu kadın neden öyle yalpalayarak yürüyor? Hasta mı acaba? Şu adamın ne kadar büyük bir burnu var, üstelik kıpkırmızı. Ah, işte şu kadının da gözleri kocaman, dışarı fırlamış gibi. Ya şu karşıdan gelen çift? Kadın ipince ve uzun, yanındaki adamsa kısacık ve şişman.

Üstelik başı pırıl pırıl parlıyor, bir tek saçı yok. Ya şu genç kadının saçına ne demeli? İşte hepsi de garip. Mago garipse eğer onlar da garip” (Çınaroğlu, 2006: 46).

Mago, hayvan olmasına rağmen bir insan gibi düşünebilen ve akıl yürütebilen bir maymundur. Mago ve Erdem Öğretmen günlerce okula gelen yardımların çocuklara ulaştırılmadan idareciler tarafından nasıl ortadan kaldırıldığı üzerine düşünürler. Eşyaları çaldıklarından emindirler fakat bir türlü bunun nasıl yapıldığını ortaya koyacak bir delil bulamazlar. Sonunda Mago sıkıntılı bir rüyanın ertesinde kalkar, dolaşır, düşünür, düşünür. Sonra giyinirken birden bir şimşek çakar beyninde. Erdem Öğretmen’in gelişini sabırsızlıkla bekler:

“(…)

“ *Mago, soluk soluğa, boğulacak gibiydi:*

– *Nasıl olduğunu buldum.*

– *Yani?..*

– *Yani eşyaların nasıl okuldan çıktığını.*

(…)

– *Dinle Erdem Öğretmen, dinle. Her gün saat altıda kalkıp çöp varillerini çöp kamyonuna taşıyorum ya...*

– *Evet. Onlar gerçekten çöp ama. Çöp kamyonuna boşaltıyorlar. Başka bir şey olamaz, öyle değil mi?*

– *Onlar gerçekten çöp. Ama bazen tatil günlerinde başka bir çöp kamyonu geliyor. Küçük bir kamyon.*

– *Tatil günlerinde çöp kamyonu gelmez ki.*

– *Her zaman değil ama. Bazen geliyor işte. Ben de çöp varillerini ellerimle taşıyorum.*

– Çöp varilleri mi yani?

– O günlerde taşıdığım variller çok daha temiz oluyor nedense. Üstelik onları boşaltmıyorum da. Öylece yüklüyorlar kamyonla. Onların yerine de getirdikleri boş varilleri bırakıyorlar.

(...)

–Evet, şimdi anlıyorum. Bazı günler saatlerce depoları denetliyorlar sözüm ona. Akşamları da çok geç çıkıyorlar okuldan. Demek o zaman hazırlıyorlar. Depoda ne yaptıklarını bilemeyiz ki. Akşamdan doldurup hazırlıyorlar varilleri demek. Sana da sabahları taşımak düşüyor onları. Doğru, evet ancak böyle olabilir” (Çınaroğlu, 2006: 87-88). İşte böylece romanın düğüm noktası da çözülmeye başlar yavaş yavaş.

Mantık yürütme, olaylardan ders çıkarmayı gerektirir. Çınaroğlu'nun kaleme aldığı her iki romanda da çocuğun ders çıkarması, üzerinde düşünmesi gereken pek çok değer işlenmiştir. Mantık yürütmenin bilişsel yönü ile değerler eğitiminin ahlakî boyutu birleştirildiğinde yazarın gelişim alanlarının tümünü geliştirmeye dönük eserler kaleme aldığı söylenebilir.

6.5.15. Merhamet

Merhamet, sevgi değeriyle birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Yüreğinde sevgi taşıyan insan, herkese karşı güzel duygular besler, güzel davranışlarda bulunur. Sevgisizlik ise insanda zamanla öfkeye ve diğer insanlara karşı nefrete dönüşür. Bu da zalim bir insanın ortaya çıkmasına sebep olur.

Eğitimin amacı, çocuklarda, doğruya, güzele ve iyiye olan eğilimin güçlendirilmesidir. Onları yüksek ve ince duygulara ulaştırmanın yolu çocuklara bu duygularla yaklaşımdan geçer. Çocuklar hata yaptıklarında onlara anlayış göstermeli, şiddet uygulamaktan kaçınmalıdır. Canı yandığında birinin kendisi kadar üzüldüğünü gören çocuk da kimsenin canını yakmaya teşebbüs etmez. Çınaroğlu, öncelikle büyüklerin merhamet duygusunu içerisinde taşımasını ister:

“Hele bir gün İrimay’cık parmağını kapıya sıkıştırdığında, acı içinde uzun haykırışlarla ağlarken kadıncağızın gözlerinin de yaşardığını fark etti. Evet, o da ağlıyordu. Yaşlı kadın gözyaşları içinde gelip sıkışan parmağını öptü” (Çınaroğlu, 2006: 10).

Çınaroğlu, çocuklarda hayvanlara ve doğaya karşı da merhamet duygusu geliştirmeyi amaçlar. Mago adlı romanda, hayvan terbiyecisi olarak tanıtılan Kıkır Amca’nın bu yönüne vurgu yapar:

“Terbiyecisi bu yaşlı adam, eğer istese ona zorla, döverek, aç bırakarak her istediğini yaptırabilirdi. Bu mümkündü. Ama öyle yapmıyordu Kıkır Amca, buna gerek görmüyordu; hep sevgiyle, anlayışla, sabırla yaklaşıyordu” (Çınaroğlu, 2006: 10).

“En sevdiği yiyecekleri bulup getirirlerdi ona. Oysa hiç de varıl değillerdi. Kötü günler için kıyıda köşede birikmiş üç kuruş paraları olsa, onu da hayırsız oğullarına kaptırıyorlardı” (Çınaroğlu, 2006: 11).

Yüreğinde merhamet duygusu besleyen kişi, çevresine duyarsız kalamaz. Nerede zor durumda olan birini görse yardım elini uzatmaktan çekinmez. Okuldaki ilk arkadaşı Çiçek’ le tanışması da Mago’nun merhametli bir kalbi olduğunu gösterir:

“Onu koridorun en karanlık köşesinde ağlarken gördü. Dayanamadı, yanına gitti. Yedi sekiz yaşlarında, küçük bir kız çocuğuydu. Yere çömelmiş, başını dizlerinin üstüne kapamış, kollarıyla da bir iyice sarmış, bir yumak olmuştu sanki. Ağlıyordu, içini çeke çeke ağlıyordu. Kimsenin yüreği dayanamazdı buna. İçinde bir sızı duydu Mago” (Çınaroğlu, 2006: 70).

İyi bir eğitimcinin sahip olması gereken pek çok nitelik vardır. Alan bilgisi, genel kültür, psikoloji gibi konulara hâkimiyeti, vereceği eğitimin niteliğini artıracaktır. Fakat bir eğitimciye bunlardan daha çok lazım olan bir şey vardır ki o da: şefkat ve merhamettir. Böylece eğitim gerçek amacına ulaşmış ve sağlıklı nesiller yetişmiş olacaktır.

Mago adlı romanda öğrencilerini seven Erdem Öğretmen onlara her zaman merhametle yaklaşır. Öğrencilerine karşı haksızlık yapan okul idarecileriyle mücadele eder. Onların yaptıkları kötülükleri ortaya çıkarır. Mago'ya karşı da her zaman iyi niyetli ve yardımseverdir. Onun kimsesiz olduğunu bildiği için Mago ile arkadaşlık kurar. Romanın sonunda okul yöneticilerinin Mago için çıkarttıkları tutuklama kararını Mago'ya bildirirken ağlar. Kendisi yüreğinde bunca merhamet duygusu taşırken, insanların kötü ve zalim oluşuna üzülür:

“Hiçbir şey yapamadı, yerinden kımldayamadı Erdem Öğretmen. Ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Bir çığlık boğazında düğümlenip kalmıştı.

Neden sonra kendine geldiğinde Mago çoktan yitip gitmişti gözden. Boğazında düğümlenen koca çığlık bir fısltı olarak döküldü dudaklarından:

–Senden tüm insanlık adına özür dilerim Mago” (Çınaroğlu, 2006: 103).

6.5.16. Misafirperverlik

Türklerin benimsedikleri başlıca değerlerden biri olan misafirperverlik; misafire değer vermek, misafiri rahat ettirmek, en iyi biçimde ağırlamak şeklinde geçmişten günümüze süregelen bir kültürdür.

Şen (2007) tarafından MEB tavsiyeli 100 Temel Eser'in incelendiği araştırmada 29 yerli eserde misafirperverlik değerine ilişkin 24 örnek tespit edilirken 29 yabancı eserde hiçbir örnek ile karşılaşılması bu değer Türk toplumunda önemsendiğinin kanıtı olarak gösterilebilir (Şen, 2007).

Kapısı herkese açık olan, maddi varlığı el verdiği ölçüde yediren, içiren kimselere “misafirperver” denir. Çınaroğlu'nun Mago adlı romanında misafirperverliğin güzel bir örneği vardır. Okulun bahçıvanı ilk kez tanıştığı Mago'yu, bir iş verirler ümidiyle okul yöneticileriyle görüştürecekti. Bu arada belki açtır diye ona yaşadığı küçük kulübeden yiyecek bir şeyler getirmişti. Fakirdi ama yine de Türk insanının en önemli değerlerinden olan misafirperverliği ihmal etmiyordu:

“–İşsizlik zor şeydir. Uzak yerlerden gelmiş olmalısın. Karnın da açıktır. Ben sana mutfaktan yiyecek bir şeyler getireyim.

(...)

–Al, dedi. Ekmeğinin arasına yağ sürdüm, biraz da peynir koydum. Çayı az önce kaynatmıştım, pek soğumamıştır. Şekeri de içinde. Hadi ben işime bakayım şimdi” (Çınaroğlu, 2006: 56- 57).

Misafir gelecek diye hazırlık yapmak, heyecanlanmak bu değere verdiğimiz önemden kaynaklanır. Hamarat Hatice Hanım, Tülüş adlı eserde apartmanda yaşayan komşulardan biridir. Evine yatıya misafir gelecektir. Oldukça misafirperver olan Hatice Hanım bu yüzden çok telaşlıdır:

“Hamarat Hatice Hanım’ı o gece hiç mi hiç uyku tutmadı. Nasıl tutsun ki?.. Taa nerelerden konukları gelecekti, hem de yatıya. Bir yığın iş vardı kafasında. Neyi nereye koymalı, kimi nerede yatırmalı, hangi yemekleri pişirmeli, konukları nerelere götürüp gezdirmeliydi? Kolay mı ya!..” (Çınaroğlu, 2007: 5).

Misafirperverlik, toplum içerisindeki bağları kuvvetlendirir. Samimiyeti, muhabbeti artırır. Bu değerın canlı tutulması, gelecek nesillere aktarılabilmesi bakımından önemlidir.

6.5.17. Özgürlük

Özgürlük, Türkçe Sözlük’te “Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya bağlı olmaksızın düşünme ve davranma, herhangi bir şarta bağlı olmama durumu” şeklinde tanımlanır (TDK, 2011: 1869). Özgürlük, insanın en temel ihtiyacıdır ve kendini geliştirmesi, bireysel ve toplumsal gücünü ortaya koyabilmesi için gerekli değerlerdendir. Çocuklar da kendi yeteneklerini ve dünyayı keşfedebilmeleri için özgür ortamda büyümelidir.

Özgürlüğün tersi ise köleliktir. Yüzyıllar boyunca dünya sahnesinde yapılan savaşlar özgürlük adına yapılmıştır. İnsanları zorla çalıştırmak, istemediği şeylere

maruz bırakmak özgürlüğünü elinden almaktır. Çınaroğlu, özgür olmanın değerini Mago' da sirkte tutsak edilmiş bir maymunun mücadelesi yoluyla anlatır:

İrimay, sirke hapsedilmiş bir maymundu ama özgürlüğünden taviz vermiyordu. İnsanlar içinde yetiştiği için de tıpkı onlar gibi haklarını korumayı biliyordu. Sirkte gösteriye çıkmasını isteyen terbiyecisine belli şartlar sunmuş ve bu koşulları kabul etmeden de gösterilere çıkmıyordu. Aslında sahibinden istediği tek bir şey vardı: özgürlük.

“Sonunda İrimay, sahibiyle çok ciddi bir görüşme yaparak gösterilere çıkmaya karar verdiğini bildirdi. Ancak koşulları vardı. Bu koşullardan çoğunu yerine getireceğine söz verdi sahibi. Artık kafeslere kapatmayacaktı onu. Sirk içinde istediği gibi gezebilecekti. Gösterilere kendi seçtiği giysilerle, tek başına çıkacak ve istediği şeyleri yapacaktı” (Çınaroğlu, 2006: 21).

Hiç kimse baskı altında tutulmaktan, başkalarının kendisi için aldığı kararları uygulamaktan hoşlanmaz. Doğası gereği insan, ancak özgür olduğunda mutlu olur. Mago adlı romanda hayvan kahramanlara insanın sahip olabileceği pek çok özelliği veren Çınaroğlu, özgürlük değerinin de vazgeçilmezliğini, özgür olmayan insanın mutsuz olacağını yine hayvan kahramanları yoluyla okuyucusuna gösterir:

“İşte böyle yalnızlıktan bunaldığı, sıkıntılı bir gün yandaki kafese bir dişi goril getirdiler.

Acınacak durumdaydı zavalıcık. Günlerdir hiçbir şey yemediği belliydi. Korkudan tir tir titriyor, ne yapacağını bilemiyordu, çaresizlikten durup durup kendi çevresinde dönüyordu. Bu yüzden de sahibi ona “Sarı Topaç” adını verdi.

Sarı Topaç, insan ayağının pek seyrek girdiği, sıcak, yabanıl ormanlarda doğmuş, doğasına uygun, özgürce büyümüştü. Bir gün nereden, nasıl geldiğini anlayamadığı koskoca bir ağın içinde bulmuştu kendini. Çırpınmak, haykırmak boşunaydı” (Çınaroğlu, 2006: 18).

6.5.18. Özlem

Çınaroğlu'nun romanlarında özlem değeri, geçmişe duyulan özlem olarak işlenmiştir. İnsanlar geride bıraktıkları sevdiklerini ve güzel anılarını özler. Özlem duygusu çocuğun sevdiklerinin kıymetini bilmesini sağlayacaktır.

Aile büyüklerimiz, hayatta oldukları sürece bizim elimizden tutar, bize yardımcıımız olurlar. Onların kıymetini birlikte yaşarken bilmeliyiz. Çınaroğlu'nun romanında Mago, ormanın içerisinde bir mağarada ailesini kaybettikten sonra yalnız başına kalmıştır ve anna babasını çok özlemiştir:

“Düşünceleri anası ve babası üstüneydi hep. Onları düşünmemek mümkün müydü? Başka kimi vardı ki düşünecek? Çocukluğunda, tüm geçmişinde onlardan başkası olmamıştı ki yanında” (Çınaroğlu,2006: 6).

“Ah, keşke şimdi yaşıyor olsalardı, yaşıyor olsalardı da Mago' ya bir akıl verselerdi, bir yol gösterebilirlerdi” (Çınaroğlu, 2006: 6).

Çocukluk, herkesin dönmek istediği mutlu günlerdir. Neşeli ve kaygısız geçen o zamanlar daima özlemle hatırlanır. Romanda çocukluk günlerini geçirdiği ormanı hatırlatan bir kasabaya giden Sarı Topaç, ormanın kokusunu hissedince çocukluk günlerini hasretle anar:

“En çok etkilenen, duygulanan da Sarı Topaç'tı. Durup durup havayı kokluyor, çocukluk anılarıyla yüklü bu kokuyu özlemle çekiyordu içine. Huzursuzdu. O gün Kınalı Çip'in getirdiği elmayı bir kez olsun ısırması bile” (Çınaroğlu, 2006: 25).

6.5.19. Sağlık ve Temizlik

Sağlıklı olmak, yalnız hastalığın ve sakatlığın olmayışı değildir. Beden, ruh ve sosyal yönden iyilik hâlidir. Sağlık, özenle korunması gereken bir emanettir. İnsanlar yiyip içtiklerine dikkat etmeli, zararlı alışkanlıklardan uzak durmalıdır. Beslenme alışkanlığın şekillendiği dönem çocukluktur. Bu yüzden çocuklara sağlıklı beslenme alışkanlıkları benimsetilmelidir. Çocuklar sabahları kahvaltı yapmalı, sebze, meyve ve et ürünlerini mutlaka yemelidir. Doğru ve sağlıklı beslenme çocuğun zihinsel gelişimini de etkileyeceğinden ihmal edilmemesi gerekir. Çınaroğlu, sağlıklı

beslenmenin değerini bilen bir yazar olarak romanlarında sağlık değerine yer vermiştir.

Mago adlı eserde kimsesiz çocukların kaldığı okulda çocuklar hiç de sağlıklı beslenemezler. Yazar bu örneği verirken hem çocukların doğru beslenmelerinin sağlıklı olmalarındaki önemine değinmiş hem de ihtiyaç sahibi çocuklara, gençlere eğitim veren kurumların beslenme ve sağlık konusunda hassas olmaları gerektiğini hatırlatmıştır:

“İnsan yaşantısına alışıkça okuldaki düzensizliği, araç gereçlerdeki eksikliği, yiyeceklerdeki yetersizliği görür, anlar olmuştu.

Bunları anlamasında Erden Öğretmen'in büyük katkısı vardı kuşkusuz. Örneğin yiyecek konusunda önceleri hiç yakınmıyordu Mago. Günde üç kez birer kap yemek ve yiyebildiğince ekmek veriyorlardı, karnı doyuyordu. Ekmeği de seviyordu doğrusu, bol bol yiyordu.

Ne var ki küçük çocukların iyi gelişebilmesi için başka tür besinlere de gerek olduğunu anlatmıştı Erdem Öğretmen. Sabah kahvaltıda verdikleri sulu çorbanın besleyici niteliği yoktu. Arada bir peynir kırıntıları, çürük birkaç zeytin de veriyorlardı ama bunlarla ancak bir kuş doyabilirdi. Yumurta, süt, et, balık, taze meyve? Çocukların yemesi gereken şeylerden hiçbiri yeterince verilmiyordu. İşte bu yüzden böyle solgun yüzlüydüler” (Çınaroğlu, 2006: 76).

İnsanın sağlıklı olmasında temizlik önemli bir etkidir. Hastalıklardan uzak kalmak için öncelikle temiz olmak gerekir. İnsanın yediği besinlerin, kullandığı eşyaların ve yaşadığı çevrenin temiz olması düzenli, mutlu ve sağlıklı bir yaşamın ilk şartıdır. Bireylere temizliğin sadece kendisi için değil insanlığın tamamı için gerekli olduğu kavratılmalıdır. Bu noktada ise çevre temizliğinin önemi akla gelir. Özellikle toplu yaşam alanlarında çevrenin temiz olması çok önemlidir. Çocuklar, gün içerisinde zamanların büyük bir bölümünü okullarda geçirir. Bu yüzden okulların temizlenmesi çok önemlidir. Temiz bir okul sağlıklı nesiller yetiştirmeye yardımcı olur.

Çınaroğlu, temizlik değerini Mago'da ele almıştır. Mago, hem çalışan hem de oldukça temiz bir okul görevlisidir. Çalıştığı okulun temizliğine dikkat eder. Okulda çalışmaya başladıktan sonra okulun çehresi değişmeye başlar:

“Bir çırpıda kalorifer dairesindeki kül kovalarını boşaltmış, kömürleri hazırlamıştı. Yatakhaneyi silmiş, tuvaletleri temizlemişti pırıl pırıl. Sonra çöpleri dökmüş, yemekhanede servis tepsilerini yıkayıp kurulamış, akşam yemeği için hazır etmişti” (Çınaroğlu, 2006: 66).

“Yıllardır temizlik yüzü görmemiş merdiven altları, depolar, çatı araları baştan aşağı elden geçti, temizlendi, düzenlendi” (Çınaroğlu, 2006: 67).

Yazar, Tülüş adlı eserinde iki karakteri temizlik konusunda karşılaştırır. Bunlar: Hamarat Hatice ve Berrin Hanım'dır. Bu iki komşu temizlik konusunda oldukça zıt özelliklere sahiptir. Çınaroğlu, bu zıtlığa romanında yer verirken temizliğin ne fazla abartılmasını ne de tamamen terk edilmesini ister. Okuyucuya temiz olmanın bir ihtiyaç olduğunu ve ölçülü yapılmasının doğru olduğunu hissettirir:

“Hamarat Hatice evine misafirleri geleceği için sabahın beşinde ayağa kalkmıştı. Her yer temiz ve düzenli olmalıydı. Önceki günü temizlikle geçirmişti ama olsun. Her şeyi yeniden, bir kez daha geçirmekte yarar vardı. Salondaki devetabanının yaprakları toz içindeydi. Güzelce sildi onları, büfenin aynasının tozunu da yeniden aldı” (Çınaroğlu, 2007: 5).

“Berrin Hanım ise tam tersi pasaklının tekiydi. O gün nasılsa buzdolabının kapağını açtığına içine şöyle bir baktı. On beş gün önce pişirdiği imambayıldandan bir tabak hâlâ duruyordu dolabın üst rafında. Aldı tabağı, önce şöyle bir baktı. Yeniden dolaba koyup koymamakta kararsızdı. Sonunda koklamayı akıl edebildi. Eee tabii canım, ekşimişti işte. Berrin Hanım, onu bir zahmet çöpe dökme işini üstlenebildi. Üstü kuruyup yer yer çatlamış bir tabak muhallebiyi de eli değmişken döktü çöpe. O da önceki haftadan kalmaydı. Sebzeliikteki çürümeye yüz tutmuş meyveleri görmezden gelerek hemen salona geçti, geniş tasasız gövdesi ve kucağındaki kiraz tabağıyla bir koltuğa yayıldı” (Çınaroğlu, 2007: 7- 8).

6.5.20. Saygı

Gerda Pıghın, “Çocuklara Değer Aktarımı” adlı kitabında saygıyı, bir insanın karşısındakini meziyetleriyle, zayıflıkları, yanlışları, hakları ve ihtiyaçları ile olduğu gibi kabul etmesi olarak açıklamıştır (Aktaran: Kumbasar, 2011: 152).

Saygı, önce kendimize daha sonra da başkalarına değer vermek demektir. Öyleyse öncelikle kendimize saygı duymayı kararlı bir şekilde sokarsak diğer insanlara saygı duymak daha kolay olacaktık. Çevremizdeki insanlara saygı göstermenin ilk adımı nezaket kuralları içerisinde davranmaktır. Sahip olunan mevki, yaş gibi özellikler o özellikleri taşıyan kişilere saygılı olmayı gerektirir. Ancak konuşurken belirlediğimiz üslubun sınırlarını yalnızca karşımızdakinin mevki ve makamı belirlememelidir. Hele okumuş insanlar, topluma ve çocuklara örnek olacak kişiler bu konuda daha hassas davranmalıdır. İlk kez karşılaştığımız biriyle senli benli bir dil kullanarak konuşmak doğru değildir. Konuştuğumuz kişi kim olursa olsun nezaketi elden bırakmadan konuşmalıyız.

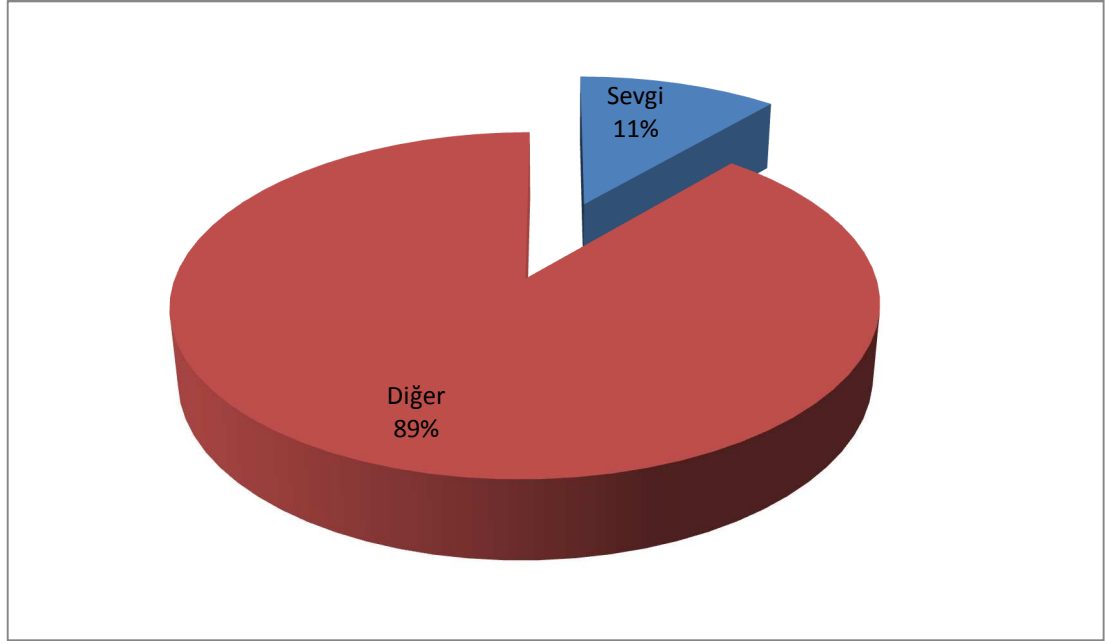
Çınaroğlu, romanlarında saygı değerini ele almıştır. Okul yöneticisinin ilk kez karşılaştığı Mago’ya takındığı tavır ve konuşurken saygı duymadan senli benli bir dil kullanarak konuşmasını okuyucusuna örnek vererek onları toplum içerisindeki tavırları ve konuşma şekilleri konusunda uyarır:

“Mago’nun babası ona insanların davranışları konusunda pek çok şey öğretmişti. Okul yöneticisinin karşısında bunları uyguluyordu Mago. Okul yöneticileri önünde saygıyla durdu, hafifçe eğildi. Yeni tanıştığı birine “sen” değil “siz” demek gerektiğini öğretmişti babası. Her hâlde yanlış biliyordu. Yönetici Hanım ona sürekli “sen” diyordu. Başyönetici Hanım’dan daha iyi bilecek değildi ya” (Çınaroğlu, 2006: 61).

Yazarın romanlarında saygı değeriyle ilgili örnekler sınırlıdır. Oysaki bu değer, yüzyılımızda en çok özlemini çektiğimiz değerlerin başını çeker. Çocukları eğitmenin güzel yollarından biri olan kitaplarda “saygı” değeri daha sık vurgulanmalıdır.

6.5.21. Sevgi

Şekil- 1: Sevgi Değerinin Romanlarda Oranı

Yukarıda yer alan grafikte Çınaroğlu'nun her iki romanında 12 yerde sevgi değerine ait bulgunun olduğu ve bu değer diğer tüm değerler arasındaki yüzdeleri oranı görülmektedir. Çınaroğlu, romanlarında en çok sevgi değerine yer vermiştir.

Sevgi, tüm evreni bir arada tutan en yüce değerdir. Sevgiyle yaşamak, herkese karşı merhametli olmak demektir. Hepimiz sevginin içimizden akarak dışarıya, dünyaya neşrolmasını sağlayabiliriz. Burada çekicilik ve hoşlanmanın çok ötesinde bir şeyden bahsediyoruz: Saf, verici, bencil olmayan, koşulsuz sevgiden, biri ile diğeri arasında akan bir güçten bahsediyoruz (Dilmaç, 1999: 36).

Sevgi, bütünleştirici bir değerdir. Bütün insanlığın ortak değerlerinden olması sebebiyle dil, din, ırk, görüş ayrımı yapılmaksızın herkes aynı gözle görülmeli ve sevimlidir.

Sevgi, psikolojik bir ihtiyaçtır. Yeterince ve gereği gibi karşılanmadığı takdirde yıkıma sebep olur. Sevgi görmeyen insanlar acı çeker ve çektirirler. Bu durumda pek çok istenmedik davranış sergilerler. Çınaroğlu'nun Mago romanında Kıkır Amca'nın

oğlu da maalesef sevgi görmeden büyümüş bir ocukdur. Bu yüzden de ailesine sürekli zarar verir:

“Anlaşılan Kıkır Amca, oğlunun eğitiminde pek de başarılı olamamıştır. Kim bilir belki de hayvanlara uyguladığı katı yöntemleri kullanmaya kalkmıştı oğlunu eğitmek için. Sonunda, çok geç de olsa hatasını anlamıştı. Ama artık oğlu için yapabileceği pek bir Şey yoktu” (ınaroğlu, 2006: 8).

Kıkır Amca'nın hayırsız oğlu, İrimay zerine plânlar kurar. Babasının İrimay'a duyduğu sevgiyi ve bağlılığı hiçe sayar. Yazar, burada sevginin para ile ölçülemeyecek bir değer olduğuna da vurgu yapar:

“Bu hayvan çok para eder, diyordu. Bunu bilmeyecek ne vardı ki? Elbette çok para ederdi. Ama onun parayla ölçülemeyecek bir değerı vardı. Seviyorlardı onu, satmayı da asla düşünmüyorlardı” (ınaroğlu, 2006: 14).

Sevgiyi küçük yaştta çocuklara kazandırmak için onları hayvan sevgisiyle tanıştırmak gerekir. Hayvanları sevmeyi öğrenen ocuk, merhamet ve Şefkat duygularıyla da tanışır. İnsanlara karşı da aynı duygularla hareket etmeyi yavaş yavaş öğrenir. Çınaroğlu, ocuklara hayvan sevgisi kazandırmayı hedeflemiştir:

“zellikle İrimay'ı öyle sevdiler ki... Kıkır Amca da karısı da küçük bir bebeğe bakar gibi baktılar, sevip okşadılar onu. Doğrusu İrimay da sevilmecek gibi değildi, Şirin mi Şirin bir hayvandı” (ınaroğlu, 2006: 8)

Mago adlı eserde, İrimay'ın yaşadığı sirkte hayvanları çok seven, onlara sürekli yiyecek getiren ve onları sevip okşayan bir ocuk vardı. Yazarın ocuklara, kendileri gibi ocuk kahramanlardan örnek verme sebebi, insanın en çok kendi yaşındaki kişilerin davranışını taklit etmeye duyduğu yatkınlıktır:

“Kızıl saçlı, solgun ince yüzlü boydan boya çillerle kaplı bu küçük ocuk sirkte çalışan ip cambazlarından birinin küçük oğluydu. Sirkteki bütün hayvanlarla arkadaş gibiydi. Hepsini tek tek dolaşır, yiyecek bir Şeyler verir, konuşur, oynar, Őakalaşırđı onlarla” (ınaroğlu, 2006: 20).

Yazar, romanlarında çocuklardan hep sevgi dolu sözcükler kullanarak bahseder. Mago, şehirde ilk kez çocuklarla karşılaştığında onlara duyduğu sevgiyi şöyle dile getirir:

“İşte, babasının sözünü ettiği çocuk yüzleriydi bunlar. Pırl pırl, meraklı, çoşkulu, canlı yüzler. İçini sevinç kapladı. Nasıl da yakın duyuyordu onları kendine. Görünüşte pek benzedikleri söylenemezdi ama aslında pek çok ortak nitelikleri vardı bu çocuklarla” (Çınaroğlu, 2006: 52).

Çınaroğlu, hayvan sevgisiyle birlikte doğayı sevme değerine değinir. Okuldaki bahçıvan, Mago'nun işe alınmasına çok sevinmiştir. Yıllardır kendi işini yapamıyordur ama şimdi Mago'nun gelmesiyle yeniden o çok sevdiği bahçesiyle uğraşabilecek, yeniden çiçekler yetiştirecektir:

“Mago işe alınınca bahçıvan sevinmişti. İşte gene eskisi gibi bahçesinde çalışabilecekti. Kurumaya yüz tutmuş ağaçları budayacak, diplerini kazıp yeniden can verecekti onlara. Bahçeyi yabancı otların saldırısından kurtaracaktı. Yeni çiçekler, fidanlar dikecek, yeniden cennete döndürecekti” (Çınaroğlu, 2006: 66).

Sever'e göre, çocuk kitaplarında, çocukların yeni yaşantılar kazanmalarına olanak sağlayan en temel öğelerden biri, öykündükleri kahramanlar ve onların nitelikleridir (Aktaran: Aksoy, 2008: 25). Çınaroğlu, her iki romanında da hayvan kahramanları seçmiş bu yolla hayvan sevgisini kazandırmayı amaçlamıştır. Kahraman olarak seçtiği hayvanlara bakıldığında ise melez yapıda, herhangi bir türe ait olmayan farklı özelliklere sahip canlılar olduğu görülür. Çınaroğlu'nun Tülüş adlı romanında Selma, çöpler arasında gezerken “Tülüş” adını verdiği böcek ile karşılaşır. Garip görünüşüne rağmen ondan korkmaz ya da öldürmeye kalkışmaz. Onu sahiplenir ve gizli gizli besler. Tülüş böcek ise birçok çöp artığının birleşimiyle oluşmuştur. Romanda Tülüş isimli böceğin oluşumu şöyle anlatılır:

“Bir apartmandaki komşuların çöpleri çöplüğe ulaştığında boşaltma sırasında, Hatice Hanım'ın attığı mavi şişe kırılıverdi. İçindeki sıvı her neyse, emekli İhsan Bey' in patlamış poşeti içindeki balık artıklarına, Berrin Hanım'ın ekşimiş imambayıldıstıyla küflü yoğurt artığına, Hande'nin ipekböceği kozalarına ve Semih

Bey'in ne olduğu belirsiz çiçek tohumlarıyla ecza paketçiklerine bulaştı. Tümü karıştı ve koyu bir bulamaca dönüştü. Bu karışım daha başka şeylere de bulaştı. O gece hava açıktı ama aysız, kapkaranlık bir geceydi. Bir yıldız kaydı. Küçük bir parçacık, keskin bir kılıcın bir an ışması gibi geldi çöplüğün üstüne saplandı. Dokuz sıcak günün sonrasında, en keskin gözlerin bile seçemeyeceği küçük bir kıpırtı başladı çöpiün bir kenarında” (Çınaroğlu, 2007: 20- 21).

Selma, çöpte karşılaştığı bu garip böceği çok sever, okşar ve ona tekrar ulaşmak ve yerini kaybetmemek için bulunduğu yere bir iz bırakır. Tülüş böceğin fiziksel özellikleriyse Selma'nın gözleminden yola çıkarak şöyle anlatılır:

“Küçük, fındık kadar, mavi tüylü bir kafacık uzanmış, kara boncuk gözleriyle bakıp duruyordu. Boğum boğum bir gövdesi vardı. Her boğumun iki yanında incecik bacakları, bu incecik bacaklara göre oldukça büyük duran toparlacık mor ayakları vardı” (Çınaroğlu, 2007: 24- 25).

Bu garip özelliklere sahip hayvanın beslenme özelliği de farklıydı. Her türlü eşyayı kemirerek yiyen Tülüş, yediği her eşyayı ilk günkü gibi yeni hâle getirebiliyordu:

“Bir örümcek gibi, yok, bir ipek böceği gibi ağzından çıkan incecik bir iplikle örüyordu tencereyi sanki, kilim gibi dokuyordu. İncecik saydam iplikçik kısa bir süre sonra donuklaşıyor, sonra da pırıl pırıl maden görüntüsünü alıyordu. Usta bir işçi gibi yapıyordu işini Tülüş” (Çınaroğlu, 2007: 36). Evlerindeki eski bir tencereyi, babasının camı kırık saatini ve daha pek çok eşyayı önce yiyor ve daha sonra yukarıda anlatıldığı şekilde yeniden oluşturuyordu.

Tüm bunlardan anlaşıldığı gibi yazar, seçtiği hayvan kahramanı kendi hayal dünyasında oluşturmuştur. Çocukların bu gibi fantastik varlıklara duyacağı ilgiden faydalanmıştır.

Fakat ailesi -özellikle annesi- çok da hoşlanmamıştı bu yaratıktan. Tülüş için ayıracakları bir yerlerinin olmadığından, onu besleyemeyeceklerinden bahsetti,

kıyametleri kopardı fakat Selma'nın Tülüş'e olan sevgisi üstün gelince kimse çok da sesini çıkaramadı (Çınaroğlu, 2007: 33).

Hayvan sevgisini her iki romanında da ön plâna çıkaran Çınaroğlu, bu konuda anne baların çocuklarına örnek olması gerektiğine de vurgu yapıyor. Hayvan sevgisini çocuklarımıza aşılmalıyız. Eğer biz hayvanlara karşı olumsuz bir tutum içerisinde olursak çocuklarımız da aynı şekilde yetişir. Tülüş adlı romandaki Aslı ve annesinin diyaloglarında yazarın bu iletisi yer alıyor:

“ – *Bir küçük hayvancık mı? Şu televizyonda sözü edilen garip hayvan? Yo, hayır! Hayır Aslı, biliyorsun ki ben...*

– *Biliyorum anne, biliyorum. Kedileri köpekleri sevmiyorsun ama bu öyle değil...*

– *Yok canım, hayır, sevmemek değil bu. Yanılıyorsun canım kızım. Kedileri de köpekleri de severim, bütün hayvanları severim ben. Severim ama... Bilmiyorum işte alışamamışım, korkuyorum, öğreniyorum. Ne bileyim işte...*

– *Anneciğim, lütfen dinle. Bak biliyorum, isteyerek değil ama bana da aynı takıntıyı aşıladın. Ben de hep hayvanlardan korktum, öğrendim. Artık senin gibi olmak istemiyorum anne. Bugün ilk kez bir hayvanı okşadım. Bu yaşıma geldim ve bir hayvanı ilk kez okşadım. Küçük, masum bir canlıyı... Nasıl bir duygu olduğunu bilemezsin...*

Uzun bir sessizlik oldu ve Tülüş sepetiyle ortaya çıkarıldı. Sonrasını anlatmaya gerek yok, Aslı'nın annesi de ilk kez bir hayvanı okşamanın mutluluğunu yaşadı” (Çınaroğlu, 2007: 73).

İnsanlar kendilerine yapılan iyilikler karşısında bu iyiliği yapanlara aynı şekilde iyilikle karşılık vermelidirler. Bu insan yüreğindeki sevginin bir göstergesidir.

Çınaroğlu, Mago adlı eserinde bu duygu işlenmiştir:

Minik Mago'nun babası İrimay, kendisini satın alan Kıkır Amca ve karısına karşı ona her zaman ilgili davrandıkları, kendi çocukları gibi gördükleri, en iyi şekilde yetiştirmeye çalıştıkları için şükran duyuyordu. Bu sevgiye aynı şekilde sevgi dolu davranışlarla karşılık veriyordu:

“Onu bu denli seven, değer veren kişileri üzmesi, yorması doğru olmazdı. Bunca içten sevgi, ancak sevgiyle yanıtlanabilirdi, yanıtlanmalıydı” (Çınaroğlu, 2006: 11).

6.5.22. Umut

Umut, insanların hayatını sürdürebilmeleri için en önemli dayanak noktasıdır. Çınaroğlu'nun romanlarında, umut değeri sevgi ve emek değeri ile bağlantılı olarak ele alınmıştır. Yaşamdan keyif almayan ve sevmeyen insan, umudunu kaybeder, başarısızlık asla hayat boyu devam etmez, insan yeter ki hayata dört elle sarılmayı ve umutlu olmayı bilsin.

Çınaroğlu, Mago romanında umutsuzluğa düşmüş bir genç olan Şair Melih'i anlatır. Şairin şiirleri yayınevlerinden geri çevrilmiştir. Genç şair, artık iyice pes etmiş, umutsuzluğa düşmüştür:

“Şair Melih'in bodrum katındaki küçük dairesinde kırgınlık, umutsuzluk, karamsarlık, yulgnlık gözle görülür, elle tutulur bir nesneydi sanki şimdi” (Çınaroğlu, 2007: 15).

Yazar, umutsuzluktan bir an önce kurtulmak gerektiğini, en olumsuz yaşantılarda bile mutlaka bir çıkış yolu bulunabileceğini çocuklara göstermek için Şair Melih' in düşüncelerini okuyucusuna yansıtır:

“Başı ellerinin arasında, dağınık yatağının bir kenarına oturmuş, düşünüyordu... Usulca kalktı, banyodaki küçük aynanın karşısına geçti. Uzun uzun baktığı bu darmadağın görüntü, karamsarlığını çoğaltıyor, içini daraltıyor, onu dipsiz bir sarmalın içine çekiyordu. Bir yandan da bu olumsuz duygulardan bir an önce kurtulması gerektiğinin bilincindeydi” (Çınaroğlu, 2007: 15).

Şair Melih'in bu umutsuzluğu tüm emeğini çöpe atmasına sebep oldu:

“Sonra hemen, caymaktan korkarcasına, çabucak, olduğu gibi kolinin içine attı dosyayı ve kucakladığı gibi koliyi, dışarı koştı. Tüm yaşam birikimiyle oluşmuş bu yazın servetini kendi elleriyle çöp kamyonunun içene fırlatıverdi” (Çınaroğlu, 2007: 17).

İnsan hayatta pek çok kötü olayla karşılaşabilir. Önemli olan bu olaylardan ders çıkarmak ve hayatı devam ettirmek için mücadele vermektir. Başarısızlık hiçbir zaman kader değildir. İnsan mutlaka başarmak için mücadele etmelidir. Şair Melih de bu umutsuzluğu daha fazla devam ettirmez ve hayata sınıksız sarılmak gerektiğini düşünür:

“Yaşamını sürdürmek için para kazanması gerekiyordu ve şairliği de para etmiyordu işte. Yaşam ona bunca acımasız, duyarsız davranıyorsa, o da –eğer becerebilirse- duyarsızlaşmalı, bir başka biçimde dişlerini geçirmeliydi yaşama. Evet bugün hemen bugün gidip bir gemiye tayfa olarak yazılmalı, karın tokluğuna da olsa çalışmalı, buralardan uzaklaşmalı, denizlere açılmalı, yeni yerler görmeli, şairliği filan da unutmalıydı” (Çınaroğlu, 2007: 15-16).

6.5.23. Yalnızlık

Yalnızlık; kimsesizlik, ıssızlık, toplumsal ilişkilerden yoksun bırakılma durumu olarak tanımlanabilir. Yalnızlık, gerçekleşmesi istenmeyen bir değerdir. İnsan, sosyal bir varlıktır. Psikososyal gelişimini olumlu bir şekilde tamamlayabilmesi için insanlarla iç içe olmaya ihtiyacı vardır. Gelişim alanları bir bütündür. Bu bakımdan yalnız bırakılan bireyde diğer gelişimlerde noksan kalır. Doğadaki her canlı yaşadığı sürece kendine bir arkadaş, eş arar.

Yalnızlığın dayanılmaz tarafı Mago'da işlenmiştir. Çınaroğlu, anne babasının ölümüyle yalnız kalan Mago'nun dilinden yalnızlığın insanın ruh sağlığını olumsuz etkilediğini, özellikle çocukların sosyal olmaya, insanlarla bir arada yaşamaya ihtiyaç duyduğunu dile getirir:

“Düşünüp duruyordu minik Mago, bu böyle sürüp gidemezdi. Bu karanlık mağarada, bu yapayalnız yaşama daha ne kadar dayanabilirdi? Bütün yaşamını burada tek başına geçirmek istemiyordu. Adı Minik Mago’ydu ama kendi minik değildi artık, büyümüştü. Bir şeyler düşünmeli, bir çıkar yol bulmalıydı mutlaka” (Çınaroğlu, 2006: 6).

Bizi hayata bağlayan, kendimizi güvende hissetmemizi sağlayan sevdiklerimiz elbette öncelikle ailemizdir. Ne zaman başımız sıkışsa, hastalansak, zorda kalsak onları ararız. Ailemiz, bize hayatta yalnız olmadığımızı hissettir. Mago’da ailesini kaybettikten sonra düştüğü durum “dayanılmaz” olarak belirtilir:

“İkisi de arka arkaya hastalanıp öldüler. İşte o zaman Minik Mago için acı, sıkıntılı, mutsuz günler başladı. Yaşantısının tek ortakları, sevdiği kişiler gitmişlerdi. Yapayalnızdı şimdi. Bu dayanılır gibi değildi” (Çınaroğlu, 2006: 36).

Çınaroğlu’nun romanlarında, kahramanlar zorluklar karşısında çaresiz beklemezler. Yalnızlık, istenmeyen bir durumdur ama Mago da bu yalnızlıktan kurtuluş çareleri aramasını bilmiş ve şehre giderek bu durumdan kurtulmak için mücadele etmiştir. Yazarın, okuyucusundan beklediği de budur.

Yazar, Mago’da yalnızlığı, sevdiklerini kaybetme durumu olarak ele alır. Romanda bir okuldaki kimsesiz çocukların yalnızlığı, bu durumun onlarda bıraktığı izler okuyucuyla paylaşılmıştır:

“Bir gariplik vardı bu çocuklarda. Babasından dinlediği o alabildiğine şen, tasasız, ön yargısız çocuklardan değildi hiçbiri. Gülmelerinde, oynamalarında, şakalaşmalarında bile bir keder vardı. Gözlerinde ürkek, kuşkulu, güvensiz bakışlar gizliydi” (Çınaroğlu, 2006: 68).

6.5.24. Yardımseverlik

Türk kültürünün, toplumumuz üzerinde en büyük etkilerinden biri, yardımseverliktir. İnsanlara iyilik etmek, onlara yardım etmek dinimizce de övülmüştür. Yardımseverlik, Çınaroğlu’nun romanlarına şu şekilde yansımıştır:

1. Kendine yetemeyecek durumda olanlara yardım etme.
2. Yaşlılara yardım etme.
3. Çevreye yabancı ve uyum sağlayamamış kişilere yardımcı olma.
4. Yoksul ve düşkünlülere yardım etme.
5. Paylaşma.

Yazar, Mago'da çocukları yaşlı insanlara yardım etmeye şu örnekle özendirir:

“Kıkır Amca'yı odun taşıırken görse:

–Odunları İrimay taşıyacak, diyordu. Taşıyordu da.

Kıkır Amca'nun karısını temizlik yaparken gördüğünde:

–Yerleri İrimay silecek, diyordu ve tertemiz süpürüyordu, siliyordu her yeri”

(Çınaroğlu, 2006: 13).

Çınaroğlu, yardımseverliği, elinde olanı ihtiyaç sahibiyle bölüşmek olarak örneklendirir. Mago, sokakta gördüğü aç bir adamla ekmeğini bölüşür. Bu durumun romanda yer alması çocuğun sosyal duyarlılık kazanmasına yardımcıdır. Yazar, sahip olduğumuz şeyleri ihtiyaç sahipleriyle paylaşmanın güzelliğini yansıtır. Çınaroğlu, romanlarında çoğu zaman iletilerini örtülü yollarla kurgunun içerisinde verirken nadiren de açık bir şekilde ifade eder:

“Ağzını şapırdatta şapırdatta yiyordu tadına doyumaz yemeğini.

–Amma da şapırdattın be arkadaş. Bizimki de can burada.

–Hı?

–Çok şapırdattın diyorum. Bak arkadaş, karşıdaki tok olduğunda böyle şapırdanmak ayıptır yalnızca. Ama eğer karşıdaki açsa hem ayıptır hem de günah.

–Özür dilerim, görmedim.

Kapının öteki köşesine büzülmüş bir adamdı bu. Koyu gri bir paçavra yığınıydı karanlığın içinde. Bir dilenciydi belki. Belki de dilenemeyen bir işsiz. Kuşkusuz açtı.

(...)

Üç parçasını yemiş, iki parça ekmeği kalmıştı elinde. Uzattı adama:

–Bunu al. Ben çok yedim.

Adamcağız alıp almamakta kararsızdı. Bu cömertliğe inanamıyor gibiydi. Gözleri karanlıkta ışıl ışıl yanarak bir Mago'ya bir ekmeğe bakıyordu. Canlı tek yeri gözleriydi sanki adamın. Birden uzattı elini, kaparcasına aldı köfteli ekmekleri. Mago hemen kalktı. Adamı o an yalnız bırakması gerektiğini seziniyordu” (Çınaroğlu, 2006: 48).

İnsanın bu dünyada ulaşabileceği en üstün özelliklerden birisi erdemli olmaktır. İyi ve erdemli insan ise sorumluluklarını yerine getiren kişidir. Çevremize, ailemize, milletimize ve bütün insanlığa karşı sorumluluklarımız vardır. Toplumlar sorumluluklarını yerine getiren bireyler sayesinde daha huzurlu olurlar. Çevremizdeki olayların farkında olmak, ihtiyaç sahiplerine el uzatmak, gücümüzün yettiği işleri yapmaktan kaçmamak, yaşlılara ve düşkünlere hürmet etmek sorumluluk sahibi kişilerin davranışlarındandır.

Şehre ilk gittiğinde karşılaştığı yaşlı bir adamın ağır çöp varillerini taşımaya çalıştığını gören Mago da sorumluluk sahibi ve yardımsever biri olarak karşımıza çıkar:

“Nasıl da güçsüz, üstelik de yaşlı, diye düşündü Mago. Sanki babası İrimay'ın son günlerindeki güçsüz görüntüsünü izler gibiydi. Dayanamadı, birden fırladı yerinden. Varili yaşlı adamın elinden aldığı gibi bir solukta dışarı, bahçe kapısının önüne götürüp bıraktı. Sonra gene geldi koşarak, bir hamlede iki varili birden, sonra ötekileri, böylece tümünü taşıyiverdi dışarı” (Çınaroğlu, 2006: 54).

Paylaşma, yardımseverlik değerinin içerisinde yer alır. İnsanoğlu yaratılışı gereği paylaşmaya yatkındır. Millet olarak da paylaşmaya değer veririz. Geleneklerimiz ve inancımız gereği sahip olduklarımızı diğer insanlarla paylaşır ve paylaştıkça çoğalacağına inanırız. Çocuklarımıza da paylaşmayı onlar küçükken öğretmek için çabalarız. Çınaroğlu, paylaşmanın güzelliğine romanlarında yer

vermiştir. Mago adlı eserde Erdem Öğretmen, Mago'ya ihtiyaç duyduğu her şeyi verir. Onunla kendi eşyalarını paylaşır. Mago da buna karşılık ilk aylığını aldığı anda doğruca çarşıya gider ve tüm parasıyla iki kilo muz alır. Birçoğunu oracıkta yese de dostlarına ikram etmek için birkaç tanesini ayırır:

“İşte o gün odasından çıkarken Erdem Öğretmen’le karşılaşmış, bir şey sormak bahanesiyle odasına gelmesini rica etmişti. Oysa asıl amacı muzlarından ona da sunabilmek, gösterdiği yakınlığa, dostluğa bir biçimde karşılık verebilmektir” (Çınaroğlu, 2006: 80).

Bahçıvan da Mago'nun yeni geldiği ortama uyum sağlaması ve ihtiyaçlarını gidermesi için elinden geleni yapar:

“Bodrum katta kendi kaldığı odanın bitişiğindeki küçük odayı onun için donatmıştı bir güzel. Yatak, yorgan, gerekli ne varsa bulmuştu bir yerlerden. Bir de küçük dolap getirip dayamıştı duvara. Sonra aylığını alıncaya kadar parasız kalmaması için biraz ödünç vermeyi önermişti ama istememişti Mago. Biraz parası vardı canım, gerekirse harcayabilirdi” (Çınaroğlu,2006: 75).

Yukarıdaki örnekler paylaşmanın ve yardım etmenin öğrenilebilen değerler olduğunu gösterir. Mago da paylaşmayı Erdem Öğretmen'den ve arkadaşı bahçıvandan öğrenmiştir. Çınaroğlu da okurlarına kitapları aracılığıyla bu değerleri kazandırmayı hedefler.

Yazar, romanda kimsesiz çocukların durumunu ortaya koymuş ve çocukları bu konuda duyarlı olmaya davet etmiştir. Devamında ise yardımsever insanların yaptığı iyilikleri çocuk okurları ile paylaşarak çocuklarda bu konuda farkındalık oluşturmak istemiştir:

“Ayakkabıları hep eski, yırtıktı. Koyu gri, eski yüzünlü önlüklerinin altındaki çamaşırlarının da yeni olabileceği düşünülemezdi. Oyuncakları, kişisel eşyaları yoktu” (Çınaroğlu, 2006: 76).

“Mago'nun çalıştığı ve kimsesiz çocukların okuduğu bu okulda kimi zaman değişik yüzler görülüüyordu. Bu insanlar çocuklar için giyecek, yiyecek bazen de para

yardımı yapan iyiliksever insanlardı. Hem de oldukça büyük yardımlar” (Çınaroğlu, 2006: 77).

Romanın pek çok yerinde başkahraman Mago'nun yardımsever olduğu vurgulanmıştır. Mago, okulda tanıştığı kimsesiz çocuklar için elinden gelen her şeyi yapar. Bir gün elindeki paraların altın olduğunu öğrenen Mago, parasını çocuklarla paylaşmak ister. Onların işine yarayacak eşyaları Erdem Öğretmen aracılığıyla çocuklara ulaştırır:

“Erdem Öğretmen Mago'nun verdiği parayla bütün çocuklara muz dağıttı. Okul idaresine kimliğini saklı tutan iyiliksever biri gönderdi demişlerdi. Sonraki günler aynı iyiliksever kişi çikolata, üzümlü kek, kremalı pasta yolladı çocuklara. Her birine birer top ve birer çift ayakkabı armağan etti. Aslında daha neler neler almak isterdi Mago. Ama altınları sonunda tükendi” (Çınaroğlu, 2006: 92).

Mago, babasından kalan paraların altın olduğunu öğrenince ormana gittiği zaman içi altın dolu çantayı getirdi ve Erdem Öğretmen'e verdi:

“–Bu okul için, çocuklar için. Nasıl uygun görürseniz öyle değerlendirin, dedi Bu sözünün üzerine döndü ve acele adımlarla uzaklaştı. Arkadaşları için, onların güzel bir gelecek kurlmaları için elinde olan her şeyi vermişti” (Çınaroğlu, 2006: 103).

Çınaroğlu'nun romanlarında karakterler, yaşamın kötü şartları arasında takılıp kalmazlar. Onların yaşamında önlerine çıkacak engelleri aşmalarını sağlayacak birileri mutlaka vardır. Çınaroğlu, Mago da olduğu gibi Tülüş adlı eserinde de yardımseverlik örnekleri veriyor:

“Selma evden kaçtığında Altan Tekol'un asistanı Aslı, peşinden gitti ve onu durdurdu. Birkaç saniye bakiştılar. Ama bu bakışlar öyle bakışlardı ki Selma'nın güçsüzlüğü Aslı'nın insancıl duygularıyla kucaklaşıverdi. Karşısındaki küçük kızın çaresizliğini ta içinde duydu Aslı. ...Selma'nın sezgileri ona sıcacık gülümseyen bu esmer yüzün bir dost yüzü, uzanan elin bir dost eli olduğunu söylüyordu. Onu ve çok sevdiği hayvanını televizyoncuların ve diğer tüm insanların tehlikelerine karşı

korumak istiyordu. Selma'yı evine götürdü. Önce ellerini, ayaklarını, yüzünü yıkadı, saçlarını taradı. Minik çıplak ayaklarına kendi çoraplarından en küçük ve kalın olanını seçip giydirdi. Kendi odasında onun için yumuşak minderlerden güzel bir yatak oluşturdu” (Çınaroğlu, 2007: 71).

SONUÇ

Ayla Çınaroğlu, çocuk edebiyatı alanında eser veren çağdaş yazarlarımızdandır. Kaleme aldığı eserler tür bakımından oldukça zengindir. Öykü, roman, masal, şiir ve tiyatro türünde eserleri vardır. Aynı zamanda grafiker ressam olan yazar, çocuklar için yetenek geliştirici kitaplar da hazırlamıştır. Yetmiş aşkın sayıda kitabı olan Ayla Çınaroğlu, her geçen yıl yeni kitaplarla çocuk okurların karşısına çıkmaya devam etmektedir. Ayla Çınaroğlu, değerler eğitimine önem veren bir yazardır.

Bu çalışma, yazarın Mago ve Tülüş adlı romanları üzerine yapılan incelemeyi içermektedir. İncelemenin bir yönünü, adı geçen romanlarda yer alan evrensel değerler oluşturmaktadır. Ayla Çınaroğlu'nun Mago ve Tülüş adlı romanlarında evrensel değerlerle ilgili ulaşılan sonuçlar şunlardır:

- Yazdığı kitaplarda çocuklara olumlu örnekler sunmayı hedefleyen Çınaroğlu, romanlarında 24 farklı değeri işlemiştir. Bu değerler: adalet, aile, arkadaşlık, çalışkanlık, cesaret, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, eğitim, emek, hayatla mücadele, iyi huylu olma, kanaatkârlık, mantık yürütme, merhamet, misafirperverlik, özgürlük, özlem, sağlık ve temizlik, saygı, sevgi, umut, yalnızlık ve yardımseverliktir.

- Bütün değerlerin temelinde yatan değer, sevgidir. Bir insanın kalbine sevgiyi koyduğunuz zaman tüm güzelliklere ulaşabilir. Çınaroğlu da sevginin gücüne inanan bir yazardır. Yazarın romanlarında, sevgi değerinin oranı: % 11'dir. Bu, romandaki diğer değerler arasındaki en yüksek orandır.

- Çocukların temiz bir çevreye yaşaması gerektiğine inanan Çınaroğlu, romanlarında “çevreye duyarlılık” değerinin üzerinde ısrarla durmuştur. Çöplerini rastgele doğaya bırakmanın yanlış olduğunu, geri dönüşümün bizim için çok önemli olduğunu anlatır. Tülüş'te romanın kahramanları çöp toplayarak geçinen bir ailedir. Onların başlarına gelen

olaylardan yola çıkarak insanların doğayı ve eşyayı ne kadar özensiz kullandıklarını göstererek bilinçsiz tüketim çılgınlığını eleştirir.

- Çınaroğlu'nun romanlarında başkahramanlar hayvanlardan oluşmaktadır: fantastik özelliklere sahip bir böcek ve bir maymun. Bu hayvanlar ile romanın diğer kahramanları arasında gelişen dostluklar her iki romanın konusunu oluşturuyor. Çocuklar hayvanları sevdiklerinde doğayı, diğer insanları sevmeyi öğreneceklerdir. Hayvanları sevmek insanda aynı zamanda merhamet duygusunu, yardım etme duygusunu da geliştirir. Çınaroğlu, romanlarında bu öğreticiliği sağlamak için hayvan kahramanlara yer vermiştir.

- Mago adlı romanda eserin başkahramanı: Mago'dur. Mago, bir maymundur fakat insanlar gibi konuşabiliyor, düşünebiliyor ve insanlar arasında yaşayabiliyordur. Edebiyatta hayvanların insana özgü özelliklerle donatılmış olarak eserlerde yer alması, toplumsal olumsuzlukları eleştirel bir şekilde yansıtmak içindir. Ayrıca eserlerde hayvan kahramanların kullanması eleştirinin mesafeli, eğlenceli ve eğitici olması içindir. Çınaroğlu, insan özellikleriyle donattığı Mago'yu seçerken bu detayı düşünmüştür. İletilerin çocuklar tarafından daha etkili ve kolay kazanılması için bu yola başvurmuştur.

- Çınaroğlu'nun romanlarında farklı yönlerden insan dünyası tanıtılmaktadır. Örneğin bireysel farklılıklar ve paylaşmanın güzelliği, farklı özelliklere sahip canlılarla dost olabilme, doğanın üretici yönünün insanlara örnek olması, çalışmanın daha iyi şartlarda yaşayabilmenin birinci şartı olduğu, sevgi ve güvenin insan için önemi ve arkadaşlığın değeri sanatçı duyarlılığı ile işlenmiştir.

- Çınaroğlu, romanlarında zıtlıklara yer vererek çocukta soyut düşünebilme, karşılaştırma yapabilme ve bir sonuca ulaşma becerilerini geliştirmeye çalışır. Eski-yeni, fakir-zengin, kirli-temiz ve hatta insan-hayvan karşılaştırmalarına yer vermiştir.

- Çınaroğlu, çocuklara değerleri açık bir ileti şeklinde sunmaz. Romanların içerisinde gelişen olaylarda bu değerleri okuyucuya

sezdirerek öğretmeyi tercih etmiştir. Değerleri kazandırırken öğretici bir tavır takınmaması, romanları sıkıcı ve kuru ifadelerle dolu kitaplardan olmaktan çıkarmıştır.

Araştırmaya konu olan bir diğer başlık ise seçilen eserlerde dilin kullanımudur. Bir kitabın okuyucu tarafından sevilen ve tekrar tekrar okunmasını sağlayan özellik, yazarın üslubu ve dilidir. Çocuk edebiyatı bakımından da eserde kullanılan dilin niteliği önemlidir. Araştırmada Ayla Çınaroğlu'na ait Mago ve Tülüş adlı kitapların söz varlığı -deyim, atasözü, ikileme- belirlenirken, F. Sezgin (2004)'in "Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu" adlı çalışmada izlediği yöntem kullanılmıştır. Romanların 1/10'luk kısmı örneklem olarak seçilmiş ve bu bölümlerdeki deyim, atasözü, ikilemelerin tespiti yapılmıştır.

Çınaroğlu'na ait romanlarda dilin kullanımıyla ilgili elde edilen sonuçlar şöyledir:

- Yazar, anlatımı daha etkili kılabilmek, çocukları küçük yaşlarda Türkçenin güzellikleriyle tanıştırmak adına romanlarında deyimleri çok sayıda kullanmıştır. Her iki romandan örneklem olarak seçilen 1/10'luk kısımda toplam 74 deyim örneği karşımıza çıkmaktadır. Bu da yazarın dili kullanma konusundaki ustalığını göstermektedir. Çocukların sözcük hazinesine yaptığı katkıyı gözler önüne sermektedir.

- Çınaroğlu, incelediğimiz eserlerinde yapı ve anlam yönünden oldukça zengin ve çeşitli ikilemeler kullanmıştır. Örneklem olarak kabul edilen sayfalarda kullanılan ikilemelerin sayısı toplam: 52'dir. Dilimizin güzelliklerinden olan ikilemeleri her iki romanında da çok sayıda kullanan yazar, bu sayede sözün anlamını kuvvetlendirip etkisini artırmış, romanların diline canlılık kazandırmıştır.

- Çınaroğlu, incelenen romanlarında Türkçenin zenginliği olan ve soyut anlam özelliğine sahip deyimleri sıkça kullanmasına karşılık yine dilimizin en büyük zenginliklerinden olan atasözlerine yer vermemiştir. Bu durum çocukların sahip olduğu anlama düzeyiyle ve

çocuklarda soyut kavramları algılama yaşının daha sonra başlamasıyla açıklanabilir.

- Yazarın sözcük seçiminde, yabancı sözcüklerin yerine türetilen Türkçe sözcükleri yeğlemesi dikkat çekicidir. “*Varsıl, öykünme, karşın, bellek, devinim, düşlem*” sözcükleri yazarın kitaplarında kullanmayı tercih ettiği sözcüklerdendir.

- Çınaroğlu, bazı eserlerinde kendi buluşu olan sözler de kullanmıştır. Bu sözcükler şunlardır: Tülüş, Topçin, Mago, İrimay, Sarı Topaç, Kıkır Amca vb. Yazarın buluşu olan bu kelimelere baktığımızda yalnızca kahramanlarına isim takmak amacıyla yeni kelimeler ürettiği görülmektedir. Bunun dışında eserlerinde kendi buluşu olan herhangi bir kelime bulunmamaktadır.

- Yazarın romanlarında kullandığı dil ve kitapta yer alan değerler dikkate alındığında Mago ve Tülüş isimli romanlar 4 ve 5. sınıftan itibaren çocuklara tavsiye edilebilir.

KAYNAKÇA

Aksan, Doğan (2006). Anadilimizin Söz Denizinde (2.Baskı). Ankara: Bilgi Yayınevi.

Aksoy, Ömer Asım (1993). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I- II (7. Baskı). İstanbul: İnkılâp Yayınları.

Aksoy, Pınar (2008). Üç Kuzucuk Adlı Eserin Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Gelişim Sürecindeki Yeri Açısından İncelenmesi. III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Ayla Çınaroğlu Sempozyumu Bildiriler. 17- 19 Ekim. İstanbul: Uçanbalık Yayınevi, 23-27.

Akyol, Şebnem (2010). İlköğretim 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarında Yer Alan Sevgi Temasının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Akyol, Şebnem ve Aydın, Mehmet Zeki (2012). Okulda Değerler Eğitimi (1. Baskı). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Apaydın, Nazmiye (2010). 6. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Söz Varlığı Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ay, İlnur (2009). Muallim Naci, Ahmet Rasim Ve Halide Nusret Zorlutuna'nın Anı Türündeki Eserleriyle Çocuk Edebiyatımızdaki Yeri ve Başlıca Temaları, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aytaş, Gıyasettin ve Yalçın, Alemdar (2011). Çocuk Edebiyatı (5. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

Barutcu, Tuğba (2010). Çocuklara Kıraat (1881) ve Sevimli Mecmua (1925) Dergilerindeki Çeviri Metinler ve Dış Dünya Üzerine Bir İnceleme, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Baş, Bayram (2006). 1985- 2005 Yılları Arasında Çocuk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Tahkiyeli Metinlerin Söz Varlığı Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

_____,_____ (2012). Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı (1. Baskı). İstanbul: Kriter Yayınevi.

Bilge, Uğur (2008). Ayla Çınaroğlu'nun Öykü ve Romanlarında Konuşma Dili Öğeleri. III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Ayla Çınaroğlu Sempozyumu Bildiriler. 17-19 Ekim. İstanbul: Uçanbalık Yayınevi, 71- 79.

Cemiloğlu, Mustafa (2001). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi (3. Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.

Çınaroğlu, Ayla (2007). Babaannemin Gözü Ağrısı. İstanbul: Uçanbalık Yayıncılık.

Çintaş, Derya (2009). İbrahim Zeki Burdurlu'nun Eserlerinde Çocuk Eğitimi İle İlgili Evrensel Değerler. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Demircan, Candemir (2006). Tübitak Çocuk Kitaplığı Dizisindeki Kitapların Dış Yapısal ve İç Yapısal Olarak İncelenmesi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (1), 12-27.

Dilidüzgün, Selahattin (1996). Çağdaş Çocuk Yazını (1. Baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Dilmaç, Bülent (2012). İnsanca Değerler Eğitimi (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

_____,_____ (1999). İlköğretim Öğrencilerine İnsanî Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlakî Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ekşi, Halil ve Katılmış, Ahmet (2011). Karakter Eğitimi El Kitabı (1. Basım). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Ersoy, Mehmet Âkif (1977). Safahat (11. Baskı). İstanbul: İnkılap ve Aka Yayınları.

Geçgel, Hulusi ve Güleç Çakmak, Havise (2012). Çocuk Edebiyatı (2. Baskı). İstanbul: Kriter Yayınevi.

Gökşen, Enver Naci (1985). Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi.

Güler, Emine (2013). Çocuk Edebiyatı Kapsamında Mehmet Güler'in Eserleri Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Güngör, Erol (2010). Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar (4. Basım). Ankara: Ötüken Neşriyat.

Gürel, Neslihan (2010). Çocuk Edebiyatımızda Serüven Romanları Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Halmatov, Medera ve Sarıçam, Hakan (2012). Okul Öncesi Eğitime Devam Eden ve Etmeyen Çocukların Ahlakî ve Sosyal Kural Algılamalarının Karşılaştırılması. Akademik Bakış Dergisi, 33, 1- 14.

Hatiboğlu, Vecihe (1981). Türk Dilinde İkileme (2.Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Hızlı, İsa (2006). İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Kitaplarında Metinlerin Çocuk Edebiyatı Ölçütleri Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Karagöz, Saliha (2006). Ayla Çınarğolu'nun Çocuk Kitaplarının Çocuk Yazınının Temel Öğeleri Yönünden İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karakuş, Işıl Şerife (2006). Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Okuma Gelişimine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Karasar, Niyazi (2010). Bilimsel Araştırma Yöntemi (21. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Kavcar, Cahit (1999). Edebiyat ve Eğitim (3. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.

Kaya, Deniz Dilşad (2010). Aytül Uncu Akal'ın Öykü ve Masallarında Tema, Dil ve Eğitim Öğeleri. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Kaynar, Ayben (2008). Ayla Çınaroğlu'nun Çocuk Kitaplarında Görsel Bir Uyarın Olarak Resmin İşlevi. III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyum Dizisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Ayla Çınaroğlu Sempozyumu Bildiriler. 17- 19 Ekim. İstanbul: Uçanbalık Yayınevi, 225- 241.

Kıbrıs, İbrahim (2010). Çocuk Edebiyatı (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık.

Kumbasar, Ezgi (2011). Muzaffer İzgü'nün Romanlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. Yüksek lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Küçük, Elif Emine (2005). İlköğretim 6, 7, ve 8. Sınıflarda Okutulan Türkçe Kitaplarındaki Düz Yazı Metinlerinin Çocuğa Görelik İlkesine ve Metinlerin İçerdiği Eğitsel İletilere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

MEB (2005). Sosyal Bilgiler Dersi (6. ve 7. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.

_____,____ (2006). İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.

_____,____ (2009). İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.

Neydim, Necdet (2000). Çocuk ve Edebiyat. İstanbul: Bu Yayınevi.

Oğuzkan, A. Ferhan (2010). Çocuk Edebiyatı (9. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

Okuyan, Yazıcı Hülya (2009). Türkçe ve Sınıf Öğretmenlerinin Okuma Saatlerinde Kullanılan Çocuk Edebiyatı Ürünlerini Seçme Ölçütleri. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi,18, 135- 159.

Öncü, Kenan (2008). Ayla Çınaroğlu'nun Mago'su Neden Hayvan Kahraman. III. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Yaşayan Yazarlar Sempozyumu Dizisi Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Ayla Çınaroğlu Sempozyumu Bildiriler. 17-19 Ekim. İstanbul: Uçanbalık Yayınevi, 295- 301.

Özdemir, Emin (1994). Yazınsal Türler (2. Baskı). Ankara: Ümit Yayıncılık.

Özkan, Nazmiye ve Yılmaz, Bülent (2007). Çocuk Kitaplarında Dil Sorunları. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu. 04- 06 Ekim 2006. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 767-778.

Sever, Sedat (2003). Çocuk ve Edebiyat. Ankara: Kök Yayıncılık.

_____,____ (2012). Çocuk ve Edebiyat (6. Baskı). İzmir: Tudem Yayınları.

Seyyar, Ali (2004). Davranış Bilimleri Terimleri Sözlüğü (1. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım.

Sezgin, Fatin (2004). Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Şahbaz, Namık Kemâl (2008). Çocuk Edebiyatında İhmal Edilmiş Bir Edebî Tür: Deneme. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 9 (15), 189- 203.

Şen, Ülker (2007). Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Şirin, Mustafa R. (1998). 99 Soruda Çocuk Edebiyatı (2. Baskı). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Taşçı, Fatma (2007). Reşat Nuri Güntekin'in Romanlarındaki Çocuk Karakterlerin Çocuğa Görelilikler Açısından Değerlendirilmesi. Yüksek lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

Toran, Sibel (2009). Mehmet Seyda'nın Eserlerinde Çocuk Ve Eğitim Teması. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Tuncer, Hüseyin (2008). Anlama Teknikleri Okuma Dinleme (1. Baskı). İzmir: Orkun Yayınevi.

Tural, Sâdık (1992). Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler (2. Baskı). Ankara: Ecdad Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2011), Türkçe Sözlük (11. Basım). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Uçan, Hilmi (Ağustos- Eylül 2005). Çocuk Kadar Saf, Temiz Olabilmek/Kalabilmek. Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 9, 18-23.

Yakar, Yasin Mahmut (2007). Kâzım Karabekir'in Çocuk Edebiyatındaki Yeri Ve Şarkılı İbret Eseri Üzerine Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Yaman, Ertuğrul (2012). Değerler Eğitimi (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

<http://www.ucanbalik.com.tr/aylacinaroglu.html>, Erişim Tarihi: 22.04.2013 saati: 13.05. (Ayla Çınaroğlu'nun Hayatı).

AYLA ÇINAROĞLU’NUN ÇALIŞMADA İNCELENEN ESERLERİ

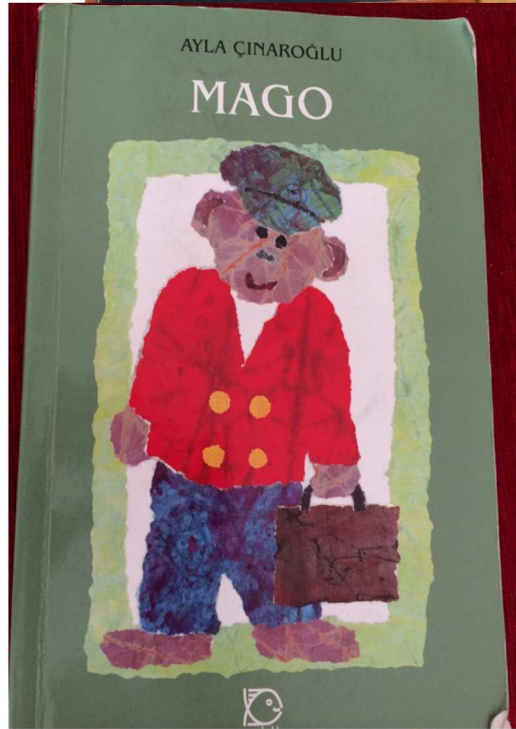
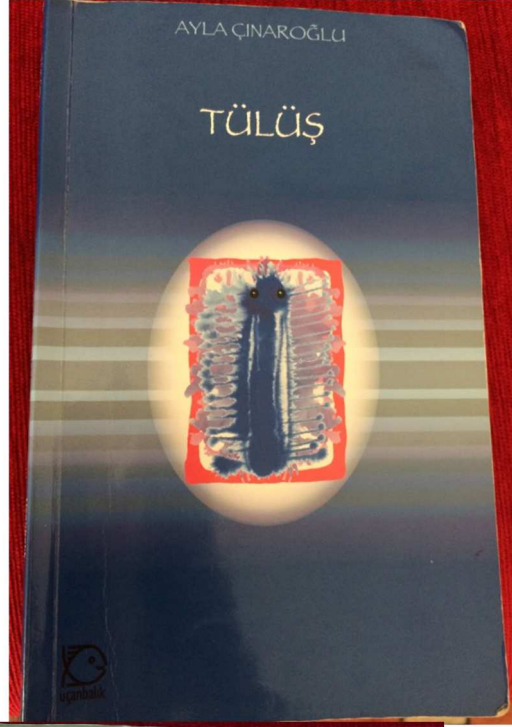
Çınaroğlu, Ayla (2006). Mago (3. Baskı). İstanbul: Uçanbalık Yayınları.

_____,____ (2007). Tülüş (2. Baskı). İstanbul: Uçanbalık Yayınları.

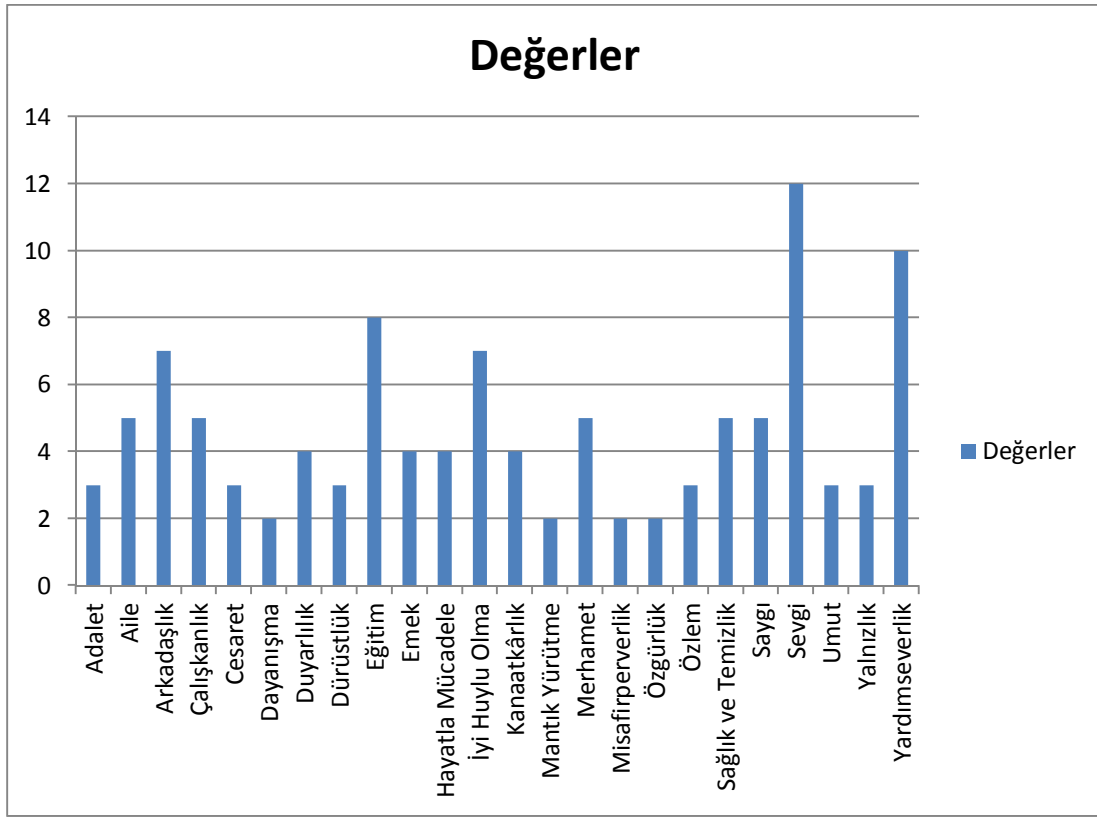
EKLER**Ek- 1: Ayla ınaroğlu ile Görüşme**

İstanbul Tüyap 07.11.2013

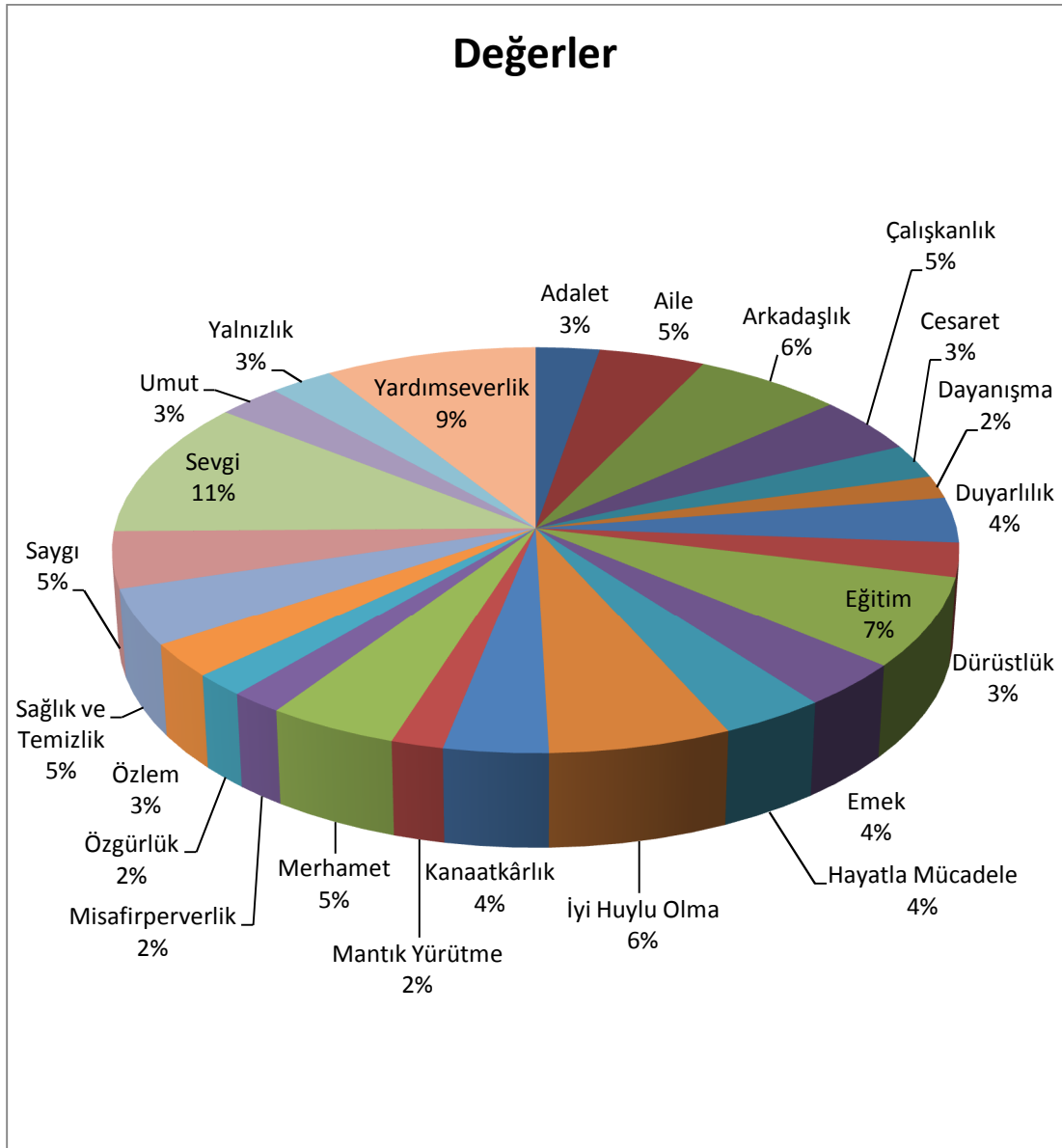

Ek- 2: Ayla Çınaroğlu'nun Romanlarından Dış Kapak Örnekleri

Ek- 3: Ayla Çınaroğlu'nun Romanlarında Evrensel Değerler Sütun Grafiği

Ek- 4: Ayla Çınaroğlu'nun Romanlarında Evrensel Değerler Daire Grafiği

T.C.
NECETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZ GEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Esra Arısoy	İmza:	
Doğum Yeri:	Niğde		
Doğum Tarihi:	01/12/1987		
Medeni Durumu:	Bekar		
Öğrenim Durumu			
Derece	Okulun Adı	Program	Yer
İlköğretim	Mihriban Emin Güler İlköğretim Okulu		Nevşehir
Ortaöğretim			
Lise	2000 Evler Lisesi (YDA)		Nevşehir
Lisans	Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi	Türkçe Öğretmenliği	Konya
Yüksek Lisans	Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü	Türkçe Eğitimi	Konya
Becerileri:	Değerler Eğitimi, Türkçe Eğitimi.		
İlgi Alanları:	Değerler Eğitimi, Çocuk Edebiyatı.		
İş Deneyimi:	Pendik Namık Kemal Oraokulu (2012 -)		
Aldığı Ödüller:			
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:			
Tel:	0531 555 78 87		
Adres	Esenler Mahallesi Bahriyeli Sokak No: 15 B Blok Daire: 12 Üst Kaynarca Pendik / İstanbul.		